

EUROOPA PROGRESSIIVSETE
UURINGUTE FOND
FONDATION EUROPÉENNE
D'ÉTUDES PROGRESSISTES

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Toimetajad:
Eszter Kováts
Maari Põim

KONSERVATIIVSETE JA PAREMÄÄRMUSLIKE PARTEIDE SEISUKOHAD JA ROLL EUROOPA ANTI-GENDER-LIIKUMISTES

Gender kui sümboolne liim

Prantsusmaa
Saksamaa
Ungari
Poola
Slovakkia

**KONSERVATIIVSETE JA PAREMÄÄRMUSLIKE
PARTEIDE SEISUKOHAD JA ROLL EUROOPA
ANTI-GENDER-LIIKUMISTES**

Gender kui sümboolne liim

FOUNDATION FOR EUROPEAN
PROGRESSIVE STUDIES
FONDATION EUROPÉENNE
D'ÉTUDES PROGRESSISTES

Toimetajad:

Eszter Kováts, Maari Põim

**KONSERVATIIVSETE JA PAREMÄÄRMUSLIKE
PARTEIDE SEISUKOHAD JA ROLL EUROOPA
ANTI-GENDER-LIIKUMISTES**

Gender kui sümbolne liim

EUROOPA PROGRESSIIVSETE
UURINGUTE FOND
FONDATION EUROPÉENNE
D'ÉTUDES PROGRESSISTES

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

FEPS koostöös Friedrich-
Ebert-Stiftungiga

Esmakordne avaldamine 2015. aastal

FEPS – Foundation for European Progressive Studies
Euroopa Parlamendi ning Friedrich-Ebert-Stiftung
Budapesti toetusel

**Inglisekeelne
korrekatuur**

Louise Hanzlik

**Tõlge eesti
keelde**

Aabwell
tõlkebüroo

**Eestikeelne
korrekatuur**

Maari Põim,
Ülle-Marike Papp

Kujundus

Pellens Kommunikationsdesign GmbH

Autoriõigused

FEPS – Foundation for European Progressive Studies

Selles töös on toodud autorite arvamused, mis ei väljenda
tingimata Foundation for European Progressive Studies ega
Friedrich-Ebert-Stiftungi arvamusi.

ISBN: 978-2-930769-18-9

Kirjastaja

Ernst Stetter, FEPS-i peasekretär
ernst.stetter@feps-europe.eu

Täpsem info

Alain Bloëd, FEPS-i avalike suhete nõunik
alain.bloedt@feps-europe.eu

SISUKORD

Kaasautorid	8
Eessõna	11
Kronoloogia	17
Prantsusmaa <i>Gaël Brustier</i>	23
Saksamaa <i>Alice Blum</i>	43
Ungari <i>Anikó Félix</i>	64
Poola <i>Weronika Grzebalska</i>	83
Slovakkia <i>Petra Ďurinová</i>	102
Järelsõna <i>Andrea Pető</i>	
Konservatiivsete ja paremäärmuslike parteide soovastase liikumise diskursus kui progressiivse poliitika proovikivi	121
Rahvusvahelised ilmingud	127
Tsitaadid	130
SISUJUHT	134

KAASAUTORID

Alice Blum õpib, töötab ning õpetab Frankfurdi Rakendusteaduste Ülikoolis. Sotsiaaltöö valdkonnas puutub ta kõige enam kokku paremäärmuslust, uusparempoolsust, sugu ning ideoloogiakriitikat puudutavate teemadega. Koostöös Gloria Schmidiga töötas ta välja „eelarvamusteadliku sotsiaaltöö“ mõiste.

Gaël Brustier, politoloogia doktorikraad (Strasbourg Ülikool, 2009), politoloogiuurija (CEVIPOL – poliitika uurimise keskus, Université Libre de Bruxelles), „Le Mai 68 conservateur“ autor (Pariis, Le Cerf, 2014), uurib Prantsusmaal ilmneva konservatiivse liikumise ilminguid alates 2012. aastast.

Petra Ďurinová, politoloogia doktoriõppe tudeng Comeniuse Ülikoolis Bratislavas. Magistrikraadi politoloogias omandas Ďurinová samuti Comeniuse Ülikoolis. Tema magistritöö teema oli naiste poliitiline esindatus Visegradi gruppi kuuluvates riikides ning valimissüsteemi mõjud. Töös keskendus ta EL-i soopoliitikale ning soodiskursusele Slovakkias ja Tšehhis.

Anikó Félix on poliitikaanalüütik ja sotsioloog, kes omandas magistrikraadi vähemuste poliitikas ning kirjutab praegu doktoritööd sotsioloogias. Ta uurib paremäärmuslikke liikumisi soo aspektist. Oma töös vaatleb ta võrdlevalt naiste rolli paremäärmuslikes liikumistes ning parteides, kasutades kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid meetodeid. Mõningaid oma tulemusi on ta juba tutvustanud konverentsidel ning erinevates väljaannetes. Samuti on ta

osalenud romade, noorte aktiivsuse, holokausti teavitustöö ning sotsiaalmeediaga tegelevates projektides. Praegu kuulub ta MTA-ELTE-Peripato uurimisgruppi.

Weronika Grzebalska on sotsioloog, kes praegu töötab oma doktoritöö kallal Varssavis asuva Poola Teaduste Akadeemia sotsiaaluuringute instituudis. Oma uurimistöös keskendub ta Poola militarismile soospektist. 2013. aastal avaldas raamatu „Płeć powłtania warszawskiego“ („Varssavi ülestõusu sugu“). Samuti kuulub ta FEPS-i noorte akadeemikute võrgustikku ning Poola Teaduste Akadeemia kirjandusteaduste instituudiga seotud soo-uurimuslikku gruppi.

Eszter Kováts omab bakalaureusekraadi sotsioloogias ning magistrikraadi politoloogias ning prantsuse ja saksa uuringutes. 2009. aastast alates on ta töötanud Friedrich-Ebert-Stiftungi Ungari esinduses ning alates 2012. aastast vastutab fondis soolise võrdõiguslikkuse programmi eest Ida- ning Kesk-Euroopas.

Andrea Pető on soo-uuringute instituudi professor Kesk-Euroopa Ülikoolis Budapestis Ungaris ning teadusdoktor Ungari Teaduste Akadeemias. Ta on toimetanud 13 inglisekeelset, seitse ungarikeelset ning kaks venekeelset raamatut. Tema tööd on ilmunud 13-s eri keeles. Samuti on ta olnud külalisprofessor Toronto, Buenos Airese, Novi Sadi, Stockholmi ning Frankfurdi ülikoolides. Tema raamatute hulka kuuluvad „Naised Ungari poliitikas aastail 1945–1951“ (Columbia UP/East European Monographs New York, 2003), „Geschlecht, Politik und Stalinismus in Ungarn. Eine Biographie von Júlia Rajk. Studien zur Geschichte

Ungarns, Bd. 12.“ (Gabriele Schäfer Verlag, 2007) ning koos Ildikó Barnaga „Poliitiline õiglus Budapestis pärast Teist maailmasõda“ („Politikai igazságszolgáltatás a II. világháború utáni Budapesten“, Gondolat, Budapest, 2012 ja 2015, CEU Press). 2005. aastal andis Ungari Vabariigi president talle Ungari Vabariigi Ohvitseride Risti aumärgi ning 2006. aastal Ungari Teaduste Akadeemia Bolyai auhinna. Praegu keskendub ta oma töös Teise maailmasõja soolistatud mälule ning poliitilisele ekstremismile.

Maari Põim töötas Brüsselis FEPS-is soo- ja migratsioonipoliitika nooremõunikuna, hetkel Stockholmis Södertörni ülikooli rahvusvahelises uurimisgrupis. Ta omandas soo-uuringute magistrikraadi Budapestis asuvas Kesk-Euroopa Ülikoolis ning bakalaureusekraadi andragoogikas Tallinna Ülikoolis. Töötanud varasemalt projektijuhina Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskuses ning vabakutselise noortekoolitajana soolisuse vallas. Lisaks on ta osalenud mitmetes rahvusvahelistes ja kohalikes feministlikes algatustes. Viimaste kirjutiste seas FEPS-ile on olnud poliitikapaber „Tupikust välja: progressiivsed tööriistad võitluses soolise võrdõiguslikkuse tagasilöökidega“ ning Euractivi arvamslugu „EL-i juhid heidavad soolise pariteetsuse tippkohtumisel kõrvale“.

EESSÕNA

See raamat sai teoks tänu edukale koostööle Euroopa Progressiivsete Uuringute Fondi (Foundation for European Progressive Studies e FEPS) ning Friedrich Eberti Fondi (Friedrich-Ebert-Stiftung e FES) kohalike soolise võrdõiguslikkuse edendamise programmide vahel. Raamat keskendub Euroopa paremäärmuslike ning konservatiivsete parteide programmide kriitilisele analüüsile, vaadeldes, kuidas need parteid kujundavad diskursust ja liikumisi. Raamatusse on koondatud viis juhtumiuuringut Prantsusmaalt, Saksamaalt, Ungarist, Poolast ning Slovakiast, mille eesmärk on võrdlevalt vaadelda uuritava nähtuse sarnasusi ja erinevusi ning tuua arengutest ka ajaline ülevaade.

Oleme täna tunnistajaks liikumistele, mis üritavad öelda lahti „*anti-gender*“ mõistest, ning need liikumised muudavad raamatu äärmiselt ajakohaseks. „*Gender*“-vastased liikumised väidavad, et sugude ebavõrdsus on „ideoloogia“ ning üritavad tuua diskursusesse eksitavaid mõisteid, nagu „*gender-ideoloogia*“ ning „*gender-teooria*“, mis moonutavad soolise võrdõiguslikkuse saavutusi. Põhilised sihtmärgid on väidetav LGBT-õiguste, reproduktiivõiguste ja biotehnoloogia ning seksuaalõpetusega ja võrdsusest teavitamisega seotud „propaganda“. Sellisel nähtusel on negatiivsed tagajärjed soolise võrdõiguslikkuse alasele seadusandlusele.

Käesolevas teoses vaatleme seda nähtust seoses paremäärmuslike ja konservatiivsete parteide programmidega ning ka neid ühendavaid omadusi. Lugeja veendub raamatus esitatud argumentidega tutvumise järgselt, et poliitilistel parteidel on selles oma osa mängida.

Kõik eelretsenseeritud artiklid järgivad sama struktuuri. Autorid tegid järeldusi ning koostasid edasisi poliitikasoovitusi progressiivsele poolele, et seista vastu fundamentalistlikule poliitilisele aktivismile.

Täname oma pühendunud uurimisrühma ühise pingutuse eest ning pühendumuse eest käesolevale projektile. Samuti Sugu kui sümbolne liim

soovime eraldi tänada Ernst Stetterit, FEPS-i peasekretäri, ning Jan Niklas Engelsit, FES-i Budapesti esinduse juhti, kes aitasid kaasa selle projekti teostusele.

Raamatu olulisus Eesti kontekstis

Viimaste aastate jooksul on Euroopas toimunud inimõigustevastaseid liikumisi, mis ühendavad ja seavad „gender-ideoloogia“ või „gender-teooria“ sildi all kahtluse alla näiliselt erinevaid küsimusi, näiteks samasooliste abielu, abordid, sooneutraalne kooseluseadus, sookvoodid jne. Fundamentalistidest katoliiklased mängivad nii diskursuste loomises kui ka võrgustike mobiliseerimises üliolulist rolli, kuid nad pole ainsad.

Käesolev väljaanne, mis analüüsib poliitiliste erakondade seisukohti viie juhtumiuuringu põhjal, näitab, et *anti-gender*-liikumised ühendavad ajutiselt neid erakondi, kes pole varem koostööd teinud ning kes tingimata teistes valdkondades ühisel arvamusel pole: mitmed konservatiivsed ja paremäärmuslastest erakonnad on otsustanud „gender-ideoloogia“ „ohu“ mõttes seljad kokku panna. Raamat vaatab, millised on nende positsioonid ja roll *anti-gender*-liikumistes.

Raamatu pealkiri „Konservatiivsete ja paremäärmuslike parteide seisukohad ja roll Euroopa *anti-gender*-liikumistes. *Gender* kui sümbolne liim“ viitab tõlgendusele, et kuigi terminit *gender* kasutatakse kui vaenlase kujutist, pole vastuseis nende liikumiste lõppeesmärk, vaid pigem sümbolne liim, mis ühendab mitmeid Euroopa projektiga seotud murekohti. Neid liikumisi võib ühtepidi seletada neoliberaalse turupõhise demokraatia ülesehitusega, mis marginaliseerib tohutult palju inimesi, samas kui konservatiivsetel protestiliikumistel õnnestub tõrjutute jaoks ruumi luua, et nad saaksid poliitika suunas väljendada oma viha ja rahulolematust ning pretendeerida tunde, et neil on agentsus ja mõjuvõim.

1) Miks on see Eestis oluline küsimus

Pärast taasiseseisvumist pole Eesti inimõigusorganisatsioonid ja kodanikuühiskond suuri inimõigustevastaseid liikumisi täheldanud. Kirikul pole Eestis tugevat aluspõhja, vastupidi, ning paremäärmuslike vaadete esindajaid pole viimase ajani märkimisväärselt palju olnud. Nüüd aga on Eestis inimõiguste eest seisjad silmitsi olukorraga, kus tuleb kohalike katoliiklike satelliitorganisatsioonide tegevusse ning ka suurenevasse äärmusluse ja paremäärmuslike erakondade toetusesse tõsiselt suhtuda.

Teiseks on osaliselt äärmuslikel konservatiivsetel liikumistel õnnestunud suuresti läbikukkunud integratsioonipoliitikate ning kohalike vene keelt kõnelevate inimeste (umbes 30% kogu rahvastikust) lõimimisprotsesside kontekstis siinset vene vähemust ühendada ja meelitada see protestidega ühinema. See peegeldab suurt lõhet Eesti ühiskonnas, kus suurim rahvusvähemus tunneb end kõrvale jäetuna. Selles mõttes tõmbavad need liikumised nii etniliselt ja sissetuleku mõttes killustatud kogukondi ja väikese sotsiaalse kapitaliga inimesi ligi kui ka lõikavad nende pealt kasu, pakkudes neile vastutasuks agentsust. Progressiivsetel poliitilistel jõududel on siinkohal põhjust enesekriitikaks, samuti neil Eesti inimõigusorganisatsioonidel, kes ei tegutse vene keeles ega tee vene kogukonnaga tihedat koostööd.

Kolmandaks peaksid raamatus „Konservatiivsete ja paremäärmuslike parteide seisukohad ja roll Euroopa *anti-gender*-liikumistes. *Gender* kui sümbolne liim“ tutvustatud riikide juhtumid võimaldama Eesti lugejal tõmmata mitmeid kriitilisi paralleele, nagu näiteks teemad, millega tegelevad inimõigustevastased jõud, protestide rahvusvaheliselt ringlev sisu, sümbolika ja ulatus ning mobiliseeritavate inimhulkade kujutamine „mures kodanikena“, mitte usufundamentalistide, traditsionalistide ega äärmuslastena. See raamat võib aidata praegust olukorda mõista ning töötada välja ka vastustrateegiaid, seega peaks selle raamatu tõlkimine loodetavasti avama Eestis uue dialoogitasandi.

2) Lühiülevaade arengutest Eestis

Selles raamatus olevatel artiklidel on Eesti kontekstis, kus kooseluseadus vallandas sarnase vastuseisu, kõlapinda. Inimõigusvastase liikumise tõttu võeti samasooliste paaride kooselu reguleeriv seadus napi poolthälteenamusega vastu ning praegu pole selle rakendusakte jätkuvalt vastu võetud, mis seab täieliku rakendamise kahtluse alla. Sellegipoolest pole *gender* Eestis mõistena olnud sihtmärk. Selle asemel on esile kerkinud mujalgi Euroopas ringlev käsitus kodanikest, kes on mures ühiskonna nn „moraalse allakäigu pärast“, ning ka nõukogudelik halvustav mõiste „tolerast“, kes toetab kooseluseadust. Viimane on vene laen (*tolestnost* + *pederast*), mis tasandab homoseksuaalsuse ja pedofiilia vahelist piiri, lisades leksikaalselt sõna „tolerantsus“ määratluse negatiivsesse sisusse. „Tolerasti“ kujutatakse nii lapsepilastaja kui ka „oma rahva maha müüjana“. Veebikommentaariumis kasutatakse mõnikord terminit „multikulti gei“, mis omakorda loob silla idanaabri oksidentalismiga (läänevastase meelsusega) ja kasvava euroskeptitsismiga, mis on taasiseseisvunud Eesti ühiskonnas uus nähtus. Tegelikult kasutatakse vene veebilehtedel ka sõna „liberast“, kes on „tolerasti“ paralleelkuju, kuid „liberasti“ Eesti kontekstis ei kasutata, kuna neoliberalismi kritiseerimine päädiiks süüdistustega kommunismis.

Eesti puhul on päästikuks kooseluseadus, kuid liikumine näib olevat üles ehitatud „eestluse“ kui üherahvuselise projekti identiteedipoliitikale. Selles projektis on homogeenne „meie“ (üks riik, üks rahvus, üks keel), samas kui see „meie“ põhineb tõrjumisel ja vastandamisel. Ennast „perekonnaväärtuste kaitsjateks“ kuulutanud inimesed kujutavad end „mures kodanikena“. Nad viitavad „kristlikele väärtustele“, mitte konkreetselt katoliiklusele, ühendades etnorahvusluse mõiste usuga ning seda riigis, mis on praegu Euroopas teadaolevalt kõige ateistlikum. Nad mobiliseerivad inimesi kujuteldava ähvardava vaenlase, sissetungija vastu, olgu selleks siis kas pagulane, gei, Brüsseli „vandenõu“ või kõik eelmainitud koos.

Seega on Eesti liikumisi mõjutanud eriomane geopoliitiline asukoht lääne ja postsovetliku ruumi ristumiskohal (või fundamentalistliku katoliku ja vene õigeusu väärtuspõhise poliitilise aktiivsuse ristmikul) ning ka etnorahvuslik mälupoliitika.

3) Peamised osalised Eestis

Kooseluseaduse eelnõu algatasid 2014. aasta aprillis 40 parlamendisaadikut, kes kuulusid parempoolsesse Reformierakonda, vasaktsentristlikku Sotsiaaldemokraatlikku Erakonda ja paremtsentristlikku Eesti Keskerakonda. Põhilised protestid kooseluseaduse vastu korraldas Sihtasutus Perekonna ja Traditsiooni Kaitseks (SAPTK). Sihtasutus asutati 2012. aastal ning alustas abortidevastase projektiga ning jätkas peagi, 2013. aasta maikuu, massilise allkirjade kogumise kampaaniaga, 2014. aasta oktoobrikuus meilikampaania ja massiprotestidega sooneutraalse kooseluseaduse vastu. SAPTK on fundamentalistlik katoliiklik organisatsioon, mis kasutab sümboleid ja loosungeid, mis on mujal Euroopas toimuvate *gender*-vastaste protestide omadega identsed. SAPTK veebipõhine meediaportaali Objektiiv.ee keskendub „kultuurisõja“ mõistele, ennustades kurjakuulutavalt ette „tsivilisatsiooni allakäiku“ – mõlemad mõisted vastavad niinimetatud „surmakultuuri“ argumentidele (vt selle raamatu peatükki „Rahvusvahelised ilmingud“). SAPTK pole varjanud oma poliitilist poolehoidu Eesti Konservatiivsele Rahvaerakonnale (EKRE), korraldades nende kandidaadi toetuseks poliitilise kirjakampaania.

Poliitilisel maastikul esindavad konservatiivsust lisaks EKRE-le ja Rahva Ühtsuse Erakonnale (RÜE) ka mitmed parempoolsed ja paremtsentristlikud erakonnad (Isamaa ja Res Publica Liit, Eesti Keskerakond, Eesti Iseseisvuspartei). Samas toetavad siiski paljud nendest samadest erakondadest teatud liiki konservatiivset feminismi, mis on naistevastase vägivald ja soolise palgalõhe vastu, olles allkirjastanud Riigikogus soolise võrdõiguslikkuse probleemkomisjoni loomise dokumendid. Termin „sooline võrdõiguslikkus“ on vaikselt oma negatiivsetest

nõukogude aja järgsetest konnotatsioonidest lahti saamas, sellegipoolest ei saa sama väita terminite „feminism“ ja „sookvoodid“ kohta või ükskõik millise kriitika kohta neoliberalismi või etnorahvusluse aadressil. Viimase peale väga kulmu ei kortsutata või ei pöörata sellele lihtsalt tähelepanu.

Inimõiguslased on korraldanud mitmesuguseid vastuliikumisi. Nende hulka kuuluvad otseselt kooseluseaduse eest seismisele suunatud tegevused, nagu näiteks virtuaalne sotsiaalkampaania „Aitäh, aga minu traditsiooniline perekond ei vaja kaitset“ ning ka seaduse toetuseks mõeldud aktsioon „Ütle läbi lilledel!“, mille käigus anti 101 parlamendiliikmele seaduseelnõu lõpphääletuse hommikul lilled. Lisaks ilmusid konservatiivsete liikumiste parodeerimiseks sotsiaalmeedias mitmed naeruvääristavad kampaaniad.

4) Tulevikusuundumused

Kooseluseadus pani aluse väärtuspõhistele ühinemistele ja polariseerumistele, mis toimuvad konservatiivide ja progressiivsete leerides ja leidsid vahetu jätku pagulaskvootide teemalise aruteluga. Teadlikkuse suurendamise mõttes on see ajaperiood olnud silmapaistev, sealhulgas peavoolu liberaalsetele naiste õiguste eest seisvatele organisatsioonidele sekundeerivate vasakpoolsete feministide ja virtuaalsete rühmade esilekerkimise ja lahkumise mõttes. Taasiseseisvumisjärgne Eesti ühiskond on rohkem kui eales varem näinud ühiskondlikke liikumisi, ent progressiivsetel näib puuduvat strateegia, mille abil vastutegevust – või kogu Euroopas toimuvat vastuliikumist – korraldada. Tulevikus võib polariseerumine jätkuda, samas tuleks moodustada uusi liite ning asendada üksiküritused laiemaid teemasid kätkevate strateegiatega.

Toimetajad

KRONOLOOGIA

2006. Saksamaa. Volker Zastrow avaldas artikli „Gender – poliitiline soo ümberkujundamine“ („Gender - the political gender transformation“) ajalehes FAZ.

2008. Saksamaa. Nn „marss elu nimel“ ehk „tuhande risti marss“ alustas oma võitlust abordi vastu ning sündimata elu kaitseks.

2008. Ungari. Ungari sotsialistlik-liberaalse valitsuse tööhõive- ja sotsiaalkomisjon avaldas koolitusraamatu Ungari ajaloo soolistatusest. Vastukajana raamatule ilmnes esmakordselt „gender“-vastane diskursus kiriku esindajate, parempoolsete poliitikute ning ajakirjanduse poolt.

2009. Ungari. Teoloog Ferenc Tomka avaldas veebis manifesti „Seksuaalrevolutsioonist *gender*-revolutsioonini“ („From the sexual revolution to the gender revolution“). Artikli koostamisele aitasid kaasa Ilona Ékes (parteisse Fidesz kuuluv parlamendiliige), piiskop László Bíró ning Péter Roska (katoliku preester, kes on tõlkinud mitmeid Gabriele Kuby raamatuid). (Tompa biograafia kohaselt avaldati see ametlikult 2010. aastal [Távlatok, 2010/1. 76–90].)

2010. Ungari. Endine vasaksotsialistlik valitsus kehtestas 2009. aasta lõpul määruse soolise võrdõiguslikkuse alase hariduse andmise kohta lasteaedades. Avalikkuse vastuseisust ajendatuna muutis uus konservatiivne valitsus vastavat määruse osa sõnastust üldisemaks, vähem soole keskendunuks.

2011. aasta september. Prantsusmaa. Partei Union pour un mouvement populaire (Union for a Popular Movement) (UMP) 80 Prantsusmaa parlamendiliiget palusid Prantsusmaa haridusministril Luc Chatel'i (UMP) eemaldada kooliõpikutest soo-uuringud (mida arvati olevat „gender-teooria“).

2011. aasta november. Slovakkia. Iveta Radičová valitsus võttis ülesandeks arendada inimõiguste strateegiat, mille ettevalmistused pälvisid rohkelt kriitikat ning millele eelnes pingeline vastasseis. Strateegiat kristiseerisid ka KDH, OĽANO, SNS ja ĽSNS ning Liit Perekonna eest (Alliance for Family) ja Slovakkia piiskoppide konverents. Nt KDH esimees Ján Figel sõnab, et inimõiguste strateegia inspiratsiooniks on olnud „gender-ideoloogia“. KDH rõhutab, et selleks, et koguda järgmistel üldvalimistel valijate kaalukas mandaat, surub ta läbi selle dokumendi tühistamise või pigem selle põhjaliku läbivaatamise (SITA, 2015).

2012. aasta jaanuar. Ungari. Uus põhiseadus sätestab paragrahvi, mis kaitseb elementaarseid inimõigusi elule eostamise hetkest alates ning kehtestab, et abielu peaks olema ainult vaid mehe ja naise vahel.

2012. aasta aprill. Poola. Õigusminister Jaroslav Gowin avaldas vastumeelsust Istanbuli konventsiooni suhtes, algatades sellega kolm aastat väldanud kuumi debatte dokumendi kohta. osas. Põhiline kriitika oli suunatud sõna „gender“ kasutamise vastu.

2012. aasta november. Slovakkia. Gabriele Kuby loeng laste riiklikust seksuaalharidusest, homoseksuaalsuset ning pornograafiast. Ta hoiatas auditooriumi „laialdase gender-ideoloogia“ ning seksuaalrevolutsiooni hävitavate mõjude eest.

2012. aasta november. Prantsusmaa. Esimene meelevaaldus „geiabelude“ vastu Pariisis. Meelevaaldusel osales enam kui 120 000 inimest.

2013. Poola. „Gender“ valitakse aasta sõnaks.

2013. Saksamaa. Seksismi-alane debatt, mis sai alguse intsidendist FDP poliitiku Rainer Brüderlega (<http://www.taz.de/!109845/>).

2013. Saksamaa. Birgit Kelle avaldas raamatu „Nööbi pluss kinni“ („Dann mach doch die Blause zu“) (<http://www.adeo-verlag.de/index.php?id=404&sku=814209>), mis püstitas uue teetähise antifeministlikus diskursuses.

2013. aasta märts. Prantsusmaa. Suurim „geiabelude“ vastane meelevaldus Pariisis. Meelevaldusel osales pea 1 000 000 inimest.

2013. aasta mai. Poola. Protest seksuaalhariduse vastu koolides.

2013. aasta juuli. Slovakkia. Slovakkia piiskoppide konverents tegi avalduse, milles selgitas oma seisukohti soolise võrdsuse suhtes. Piiskopid sõnasid, et sugude võrdsuse edendajad soovivad edendada pereelu kokkuvarisemist ja suunata lapsed partnerlussuhete alternatiivsetesse vormidesse. Nende väitel võimaldab „gender--poliitika“ bioloogiliselt määratletud soo üleselt valida vabalt oma sooline identiteet, mis tagaks omakorda inimeste võrdsuse. Piiskopid võtsid hoiaku, et sugude võrdsuse toetajad võitlevad traditsioonilise mehe ja naise abielul põhineva perekonna mõiste vastu (KBS 2013).

2013. aasta november. Poola. Kiriku pedofiliaskandaal, mille käigus süüdistas peapiiskop Michalik feminismi perekonnakriisides, mis viivad pedofiiliani.

2013. aasta detsember. Poola. Kirikutes loetakse ette piiskoppide konverentsi „gender-ideoloogiat“ („gender ideology“) käsitlev pastoraalkiri.

2013. aasta detsember. Slovakkia. „Gender-ideoloogiat“ käsitlev pastoraalkiri tõlgitakse ungari keelde ning loetakse ette ka Slovakkia ungarikeelsetes kirikutes.

2013. aasta detsember. Slovakkia. Liit Perede eest loomine.

2013 - 2014. Ungari. Lunaceki (LGBT Tegevuskava-) ja Estrela aruanded seksuaal- ja reproduktiivtervise ning -õiguste kohta hoogustasid *anti-gender* diskursust Fidesz-KDNP ja Jobbiku parteide poliitikute hulgas.

2014. Saksamaa. Algavad Demonstratsioonid Kõigile („Demo für Alle“), mis on suunatud laste „varajase seksualiseerimise“ vastu koolides.

2014. aasta jaanuar. Poola. Parlamentaarse Komisjoni „Peatage *gender*-ideoloogia“ („Stop gender ideology“) asutamine.

2014. aasta veebruar. Prantsusmaa. Prantsuse UMP esimees Jean-François Copé mõistab hukka hariva raamatu „Kõik alasti“ („All naked“, „Tous à poil“).

2014. aasta märts. Poola. Wołomini maakonna vanem algatab programmi „Peresõbralik Kool“, mis annab sertifikaate koolidele, kes ametlikult teatavad, et ei õpeta võrdsust ega anna seksuaalharidust.

2014. aasta juuni. Slovakkia. Slovakkia piiskoppide konverents teatab, et edendab „gender-ideoloogiat“.

2014. aasta august. Prantsusmaa. UMP üks konservatiivseid juhte, Laurent Wauquiez, süüdistab uut sotsialistist haridusministrit Najat Vallaud Belkacemi põhjendusel, et too on "ultra pro-gender".

2014. aasta november. Slovakkia. Valitsus võtab vastu soolise võrdõiguslikkuse strateegia. 2014.–2019. aasta soolise võrdõiguslikkuse strateegia vastu on olnud tugev vastuseis mitmete MTÜ-de, Slovakkia piiskoppide konverentsi ning parteide (KDH, OĽANO, SNS, ĽSNS) poolt. Vastased väidavad, et soolise võrdõiguslikkuse strateegia toetub ideoloogiale, mistõttu ei tohiks seda toetada avalikest fondidest.

2015. aasta veebruar. Slovakkia. Referendum perekonna kohta. Referendumil hääletati kolme küsimust: (1) kas abielu peaks olema unikaalne liit mehe ja naise vahel; (2) kas samasoolistele paaridele tuleks keelata adopteerimine; ning (3) kas lapsed võivad mitte osaleda seksuaalharidust ja eutanaasiat käsitlevates tundides.

2015. aasta veebruar. Slovakkia. Inimõiguste strateegia vastuvõtmine; Róbert Fico valitsus kiitis strateegia heaks. Miroslav Lajčák, Slovakkia diplomaatiline juht ning valitsuse inimõiguste nõukogu esimees, kes tegeles strateegiate koordineerimise ning väljatöötamisega, rõhutas, et kirjalik materjal ei sunni millekski ega ja selle eesmärgiks pole otsuste tegemine. Strateegia vastuvõtmisel ei muudeta Slovakkia kehtivat õiguslikku olukorda. „See kujutab endast panust arutellu, on raamistikuks ning programmdokumendiks“ (Balážová 2015).

2015. aasta veebruar. Prantsusmaa. Organisatsioon Protest igaühele (Protest for Everyone, „La Manif pour tous“), mis on 2012. aastast alates toetanud geiabeludevastast liikumist ning hiljem ka *anti-gender* tegevust, annab välja departemangude valimiste kandidaatidele suunatud Harta.

2015. aasta aprill. Poola. President Komorowski ratifitseeris Istanbuli konventsiooni.

PRANTSUSMAA

Gaël Brustier

Prantsusmaa puhul tuleb mõiste *gender* kasutamise analüüs seostada konservatiivse liikumise jõulise ilmnenemisega rohujuuretasandil aastail 2012–2013. See liikumine oli „geide abielude“ vastu ning Pariisi tänavail ja teistes linnades toimunud meeleavaldustel osalesid sajad tuhanded inimesed.

Mõiste „*gender*“ ilmus Prantsusmaa elanikele ette alles liikumise tipphetke järel 2013. aasta kevadel, enne 2014. aasta kohalikke valimisi. Kuigi teatud konservatiivsed intellektuaalid pidasid seda küsimust oluliseks juba 2000. aastate algul, on sellest alles hiljuti saanud poliitiline relv, millega Prantsuse vasakpoolset poliitikat destabiliseerida, ning kulus pikki aastaid, enne kui rahvahulgad hakkasid teemat tähtsustama. Näiteks, alates 2012. aastast pole üksi IFOP-i (French Institute of Public Opinion) küsitlus käsitletud prantslaste ettekujutust niinimetatud „*gender*-teooriast“.

1. Mõistete otsingutulemused Google'is

Mõistete „*gender*-ideoloogia“¹ või „*gender*-teooria“ („*idéologie du genre*“ või „*théorie du genre*“) otsingute analüüs näitab, et need terminid lisandusid avalikku arutellu alles hiljuti, võrrelduna esimese selleteemalise raamatu avaldamise ajaga Paavstliku Pereküsimuste Nõukogu poolt 2003. aastal (Pontifical Council for the Family, 2003) ning Prantsusmaa konservatiivide esimeste trükiste ilmumisega 2003. aastal (Anatrella, 2011). Google'i otsingu kohaselt ilmus suurem hulk viiteid „*gender*-teooriale“ Prantsusmaa veebis 2014. aastal. On ilmne, et see debatt nägi ilmavalgust konservatiivide poolt 2012.–2013. aastail „geiabelude“ vastu algatatud liikumise tulemusena.

Katoliiklased algatasid¹ 2012.–2013. aastail sotsiaalse

¹ Katolike võrgustike rolli ilmestab nt <http://leplus.nouvelobs.com/contribution/1246993-manif-pour-tous-derriere-la-com-la-puissance-des-reseauxcatholiques-francais.html> ning <http://www.lefigaro.fr/vox/societe/2014/10/03/31003->

koalitsiooni, mis vastandus tugevalt geide abielu käsitlevale seadusele, president Hollande'i pühendumusele LGBT-kogukonna ning heteroseksuaalsete paaride abielu võrdsusele ning 2014. aastal koostatud perekonnaseadusele, mis käsitles enamjaolt adopteerimise küsimust. Konservatiivset liikumist mõjutavad katoliiklikud intellektuaalid on juba aastaid osalenud „gender-ideoloogia“ vastases võitluses, mis Prantsusmaa kodanikele sai avaliku arutelu näol esmakordselt teatavaks alles 2011. aastal kooliõpikuid käsitleva debati raames. Sellest hoolimata ei suutnud nad jõuda selleni, et laiem üldsus oleks hakanud muret tundma „gender-teooria“ pärast. Geiabelude küsimusega oldi edukamad: „geiabelu“ oli avalikus arutelus Trooja hobuseks. Konservatiivse liikumise kõrgpunktis löid mõned seose „geiabelu“ ning n-ö „gender-ideoloogia“ mõjude vahel sotsialistlikule valitsusele alates 2012. aastast. „Geiabelu“ ümber aset leidnut võib selgitada sellega, et „gender-ideoloogiast“ sai vahend tõestamaks, et Prantsusmaa valitsus kavatseb justkui üheaegselt seada ohtu nii traditsioonilise perekonna kui ka haridussüsteemi.

Need mõisted esinevad enamjaolt vahetult enne 2014. aasta märtsis aset leidnud kohalikke valimisi, ajal, mil vasakpoolne poliitika sai rünnaku osaliseks nii omariikliku programmi kui ka kohaliku tasandi valitsemise tõttu. Kui enamik 2012.–2013. aastal protestides osalenud konservatiive ei olnud 2012. aastal „gender-ideoloogiast“ teadlikud ning tundsid pigem muret geiabelu pärast, sai 2014. aastal kogu maa teada, millest on jutt, vaatamata sellistele kampaaniatele nagu parempoolse tudengiorganisatsiooni UNI (Union Nationale Inter-universitaire) juhitud, mis oli asutanud „Gender Theory Observatory“² juba 2013. aasta jaanuaris.

Nagu Google'i otsingust ilmneb, võimaldas „geiabelu“ vastane liikumine areneda „gender-teooria“ vastasel diskursusel ning jõuda laiemale publikuni kui parandatud termin.

² <http://www.theoriedugenre.fr/>

2. Parteide ülevaade

Paremtsentristlikku ja paremäärmuslikku vaadet esindavad kolm põhilist parteid: UDI, UMP ja FN. Täpsemalt siis paremtsentristlik UDI, endise presidendi Sarkozy UMP ning Marine Le Peni radikaalne populistlik paremerakond FN.

UDI on paremtsentristlik erakond, mille asutas 2012. aastal endine minister Jean-Louis Borloo. Sellel puudub tugev poliitiline kese, kuid võib öelda, et see on tugev Euroopa integratsioonipoliitika pooldaja. UDI koondab viit parem- ning paremtsentristlikku parteid. Mõned neist on filosoofia poolest konservatiivid, teistel on aga majanduse ja ühiskonna osas mõõdukad vaated. Näiteks kuulub sellesse üheaegselt paremtsentristlik LGBT-liikumine „GayLib“ ning konservatiivne ühendus „Territoire en mouvement“, mida juhib Pariisi jõukaima äärelinna Neuilly linnapea Jean-Christophe Fromantin. Prantsusmaa katoliiklik lääneosa kujutab endast samuti UDI valimisringkonda. See selgitab, miks UDI peab vajalikuks tegeleda „geiabielu“ ning „anti-genderi“ aktivistidega kohalikul tasandil.

UMP asutati 2002. aastal Euroopa Rahvapartei mantlipärijana. Partei eesmärk on koondada tsentristid, neoliberaaliid ning gaullistid ning see on saanud inspiratsiooni president Jacques Chiracilt (Haegel 2012). 2004. aastal sai UMP esimeheks Nicolas Sarkozy, kelle toel muudeti partei strateegiat ja ideoloogiat. Ta jätkas esimehena 2012. aastani, mil selle rolli võttis üle Jean-François Copé, kes püsis ametis 2014. aastani. Alates 2014. aastast on esimehe roll taas Nicolas Sarkoziyl. 2013. aastast on UMP-le ilmselgelt avaldanud mõju konservatiivne mõttelaad ning konservatiivsed aktivistid. Nicolas Sarkozy otsus toetada Prantsusmaa parempoolsete noort konservatiivset juhti Laurent Wauquiezi, kes on pühendanud ennast parempoolse sotsiaalpoliitika edendamisele ning kelle eesmärk on anda UMP kavale konservatiivne suund, ning samuti tema otsus toetada noori konservatiivseid aktiviste, nagu Madeleine Bazin de Jessey, on tõendid sellest, et Sarkozy on pühendunud oma konservatiivsemale tiivale.

2015. aasta märtsis departemangude valimiste järel

toimunud küsitlusest ilmneb Prantsusmaa katoliiklaste vankumatu pühendumus parempoolsele poliitikale ning eriti UMP-UDI liidule. Alates 2014. aasta augustist on Nicolas Sarkozy üks põhilistest eesmärkidest olnud võtta omaks konservatiivne maailmavaade, et tagada UMP hegemoonia Prantsusmaa parempoolses poliitikas. Lisaks väljendas ta konservatiivsele uudistelehele „Valeurs Actuelles“ antud intervjuus selget vastumeelsust „erinevuse“ ja „võrdsuse“ mõistete suhtes (Valeurs Actuelles, august 2014). 2013. aastast on UMP-le vastukaaluks tõusnud paremäärmuslik FN. Kusjuures, FN, mida toetavad katoliiklikud traditsionalistid (nt ajaleht Present), ei ole kunagi suutnud tõmmata Prantsusmaa katoliiklaste enamuse tähelepanu.

FN, „National Front“ asutasid 2002. aastal endine parlamendiliige Jean-Marie Le Pen ning neofašistlik grupeering Ordre Nouveau (Lebourg 2012). Asutaja tütar Marine Le Pen on olnud FN-i esinaine alates 2011. aastast. Jean-Marie Le Peni lapselaps Marion Maréchal-Le Pen, kes kuulub Rahvussambleesse, juhib FN-i sisest konservatiivset tiiba. FN-i ei nähtud algselt otseselt homfoobse parteina, kuid alates 2010. aastast on partei strateegiad tugevalt muutunud. Partei on võtnud omaks „Wildersi mudeli“, mille kohaselt kujutavat Islami konservatism endast ohtu läänelikule elulaadile. Madalmaades on Pim Fortuyn ja Geert Wilders saavutanud radikaalse parempoolse muutuse, panustades diskursusele, mille kohaselt olevat tarvis kaitsta „naisi“ ja „geisid“ moslemitest sisserändajate potentsiaalse ohu eest, mida nood kujutavat liberaalsetele väärtustele. Ka FN-s on arvamused „geiõiguste“ teemal jaotunud kaheks. Seda paremäärmusliku partei kahevahelolekut näitasid teatud sündmused. 2014. aastal liitus FN-ga endine LGBT-aktivist Sébastien Chenu. Üks ajakiri avaldas, et FN-i asepresident Florian Philippot on gei. Lisaks sellele hoogustus paremäärmusliku agenda levik Prantsusmaa geikogukonnas veelgi pärast seda, kui „Mister Gei 2015“ avaldas geidele suunatud ajakirjas Têtu, et pooldab Marine Le Peni ning on FN-i liige. Ilmselgelt oli FN-i eesmärgiks võita naiste, geide ning noorte ja haritud kodanike hääled. Konservatiivne liikumine pani parteid muutma oma strateegiaid. FN ning paremäärmuslik poliitika

tervikuna avastas enda jaoks, kuivõrd ebamäärased on valijate arvamused sotsiaalküsimustes: sotsiaalne konservatism ja Wildersi mudel on kaks vastandlikku valdkonda, millesse Marine Le Pen ei söanda süveneda.

3. Parteide programmid ja diskursused

Kolme paremsentristliku, parempoolse ning paremäärmusliku partei ühine omadus on, et ükski neist ei maini oma programmis „gender-ideoloogiat“, üritades samaaegselt ära kasutada konservatiivseid liikumisi. Ükski partei ei ole selles küsimuses toonud selgelt välja oma positsiooni.

a) Parteide programmid

Tuleb võtta arvesse, et Prantsusmaa poliitilised parteid avaldavad oma programmi viie aasta tagant presidendi ning riigikogu valimiste tarbeks. Kuna UDI-t eelmiste presidendivalimiste ajal veel ei eksisteerinud, ei ole sellel veel programmi. Samuti selgitab see ka, miks on UMP-l ja FN-l presidendivalimiste vahelisel ajaperioodil äärmiselt piiratud programmid. Ükski nendest parteidest ei ole avaldanud programme 2012. aastast saadik.

UDI programmid (kohalikud ja riiklikud) ei ole kunagi käsitletud „gender-teooria“ teemat – riiklik programm puudub ning kohalikes programmides ei ole mõistet *gender* mainitud. Mõned ametnikud, nagu Neuilly linnapea Jean-Christophe Fromantin, on „gender-teooria“ tugevad vastased. Samuti ei ole UDI veel välja töötanud sotsiaalprogrammi.

Nicolas Sarkozy UMP pidi silmitsi seisma parteisisese ning -välise poliitilise kriisiga, mistõttu ei ole see kunagi avaldanud uut selgelt poliitilist kava ega programmi. Nicolas Sarkozy kaotuse tagajärjel 2012. aastal oli partei juhtkond ning ideoloogia kriisis. Just sel hetkel muutis partei oma vaateid seoses mõistega „gender“. 2011. aastal edendas UMP „soostereotüüpide“ vastaseid meetmeid ning Sarkozy oli sunnitud oma vaateid muutma. 2011. aasta 1. septembril avaldasid 80 UMP parlamendiliiget vastuseisu katsele „tutvustada 'gender-teooriat'“

õpikutes.

Alates 2012. aastast ei ole UMP kordagi oma programmis (kohalikus ja riiklikus) käsitletud „gender-teooriat“. 2015. aasta oli pühendatud partei esinduskogudele, kes vastutasid programmi kirjutamise eest. Konservatiivse agenda keskmes on Nicolas Sarkozy veendumus, et geiabelude seadus tuleks tühistada. Samas ei viidanud ükski kohalik UMP kandidaat departemangude valimistel oma kampaanias selgesõnaliselt „gender-teooriale“. Vaadates, millised kandidaadid allkirjastasid põhikirja esimesena, näeme, kuidas FN-i liikmed üksteisest erinevad.

FN ei tegele selle küsimusega – nende programmist on võimatu leida viiteid „gender-teooriale“. Samas vastandab FN, mis on traditsiooniliselt olnud geide õiguste vastane (Mudde 2007, lk 262), oma homoseksuaalseid valijaid moslemitest immigrantidele (alates 2010. aastast), et võita esimeste poolehoidu. Näib, et partei ei näe vastuolu oma traditsioonilistes väärtustes ning püüab ära kasutada moraalselt paanikat, mis esineb mõningates Prantsusmaa valijaskondades seoses ettekujutusega Islamist kui „ohust“.

b) Parteide diskursused

Mõned UDI, UMP ja FN-i ametnike väljaütlemised viitavad „gender-teooriale“.

Tuntuima poleemika autoriks on endine UMP president Jean-François Copé, kes võttis 2014. aastal sihikule noorsookirjanduse ning kooliõpikud. Tema asetäitjad Valérie Rosso ja Laurent Wauquiez viitasid samuti kaudselt „gender“ mõistele.

UDI liige ning Neuilly-sur-Seine'i linnapea Jean-Christophe Fromantin on ainsana mõnes oma sekkumises viidanud „gender-teooriale“. Esmakordselt viidatakse sellele UMP diskursuses 2013. aasta juunis (v.a 2011. aasta kooliõpikute debatiga seoses). Laias laastus sai UMP-st „gender-teooria“ tugev vastane alles 2014. aasta jaanuaris või veebruaris. „Gender-teooria“ kriitika on seotud departemangude valimistega, kus parempoolsed kandidaadid üritasid ohustada kommunistlikku ja

sotsialistlikku hegemooniat äärelinnades, kus elab palju Prantsuse moslemeid.

Samas, mõneti näib, et paremäärmuslik FN on võtnud omaks pisut mõõdukamat strateegiat. Üks partei juhtivaid ametnikke, Alain Avello, kritiseeris „gender-teooriat“ (sõnades, et selle koht ei olevat koolis), väites samas, et ei soovi juhtida „gender-teooria“ vastast kampaaniat selle nn „paranoilise“ laadi tõttu, mis ohustavat professorite olukorda³.

Kuigi mõned kohalikud kandidaadid haarasid võimalusest „gender“ mõistega seotud kuulujutte ära kasutada, ei soovinud poliitilised parteid koolisüsteemi ja professoreid sihikule võtta.

c) Parteide seisukohad võrdlevalt „gender-ideoloogia“ suhtes

Kuna ükski kolmest parteist ei tegele avalikult „gender-ideoloogia“ diskursusega, on võimalik tuvastada erinevaid strateegiaid. Samas, kõik neist on leidnud oma viisi tegelemaks Prantsusmaal 2012.–2013. aastail geiabelude vastaste meeleavalduste käigus rohujuuretasandil sündinud konservatiivse liikumisega.

UDI jaotub kahte leeri: mõned parlamendiliikmed, nt Jean-Christophe Fromantin, oli kindlalt gei abielu seadustamise vastu; kusjuures, selle liikmeskond Lääne-Prantsusmaal on Pariisis või teistes linnades asuvatest liikmetest konservatiivsem. Sellegipoolest arendab partei poliitilise mõõdukuse strateegiat, kusjuures mõõdukad ja konservatiivid vastanduvad üksteisele.

Konservatiivne liikumine survestab UMP-d. UMP-sisesele poliitilisele võitlusele pühendunud konservatiivse komisjoni *Sens Commun* tegevusest ning sõnavõttust, kus Nicolas Sarkozy lubas tühistada gei abielu seaduse, ilmneb, et ta püüab konservatiivsete aktivistide toetust, et saada võidukaks 2016. aasta valimistel ning järgmistel presidendivalimistel.

Marine Le Pen ilmselgelt väldib seda teemat, üritades samaaegselt lõigata kasu konservatiivsest liikumisest (Brustier 2014).

³ <http://www.collectifracine.fr/blog/2014/01/31/31-janvier-2014-communique-de-presse-dalain-avello-secretaire-general-du-collectif-racine-savoir-raison-garder/>

4. Käivitajad ning osalised

2011. aasta septembris protesteerisid 80 UMP parlamendiliiget „gender-teooriale“ viitamise vastu kooliõpikutes. Selle rünnaku võttis vastu haridusminister ning UMP liige ja Nicolas Sarkozy suur toetaja Luc Châtel.

Samas oli sotsialistide seas võidukas François Hollande ning kandideeris Prantsusmaa presidendiks. Tema „Ettepanek 31“ muuta abielu ning adopteerimine kättesaadavaks homoseksuaalsetele paaridele, mis tulenes sotsialistliku partei programmist, muutus üheks president Hollande'i programmi sümboolseks põhipunktiks 2012. aasta presidendivalimistel. Üsna pea moodustasid mitmed ühiskondlikud ja poliitilised grupeeringud koalitsiooni geideabielu vastu. Vahetult pärast tema presidendiks valimist 2012. aastal hakkasid nn „pro-life“ liikumised ja grupeeringud UMP-d survestama geide abielust lahti ütleva.

„Geiabielu“-alane diskussioon andis konservatiivsele koalitsioonile võimaluse koonduda. „Gender-teooria“ vastalised ühinesid (Brustier 2014), kuid seekord olid liikumise ajendid vähemolulised kui kui 2012.–2013. aastail.

„La Manif pour tous“ on erinevate liikumiste ja MTÜ-de koalitsioon, mis sai alguse 2012. aasta septembris (ametlikult hiljem). Enamik selle juhte (Virginie Tellenne, Guillaume de Prémare, Tugdual Derville) on katoliiklased (Brustier 2014); nad astusid poliitikasse alles 2012. aastal. Võrgustik on katoliiklike ühingute, konservatiivsete mõttekodade, ajaveebide ning intellektuaalide koalitsioon ning ühtlasi ka selle diskursuse põhilisi levitajaid. 2012. aasta 5. septembril said Saint-Sulpice kirikus kokku 60 gruppi ning löid ühenduse „La Manif pour tous“. Konservatiivsete mõtlejate analüüsi levikule aitavad kaasa konservatiivsed blogid, nagu „Le Salon Beige“, kus on muuhulgas leidnud kajastust ka Tony Anatrella, psühholoog ja katoliku preester, kes oli üks esimesi, kes korraldas konservatiivse kogunemise „gender-teooria“ vastu. 2013. aasta lõpu poole kerkis esile „gender-teooria“ diskursus. Enamik konservatiivse liikumise mõjukaid intellektuaale (Tony Anatrella, katoliku kolumnist Gérard

Leclerc, katoliku ülikooli professor Remi Brague) kasutasid „gender-teooriat“ kui ühte seletust n-ö sotsialistliku agenda sisule.

„Pro-life“ liikumisse ning konservatiivsesse agendasse kaasatud osapooled, nt sihtasutus de Jérôme Lejeune Foundation ja Alliance Vita, on omavahel jätkuvalt teatavas konkurentsisis – nende eesmärk on ühiskondlikul maastikul domineerida ning oma mõju kasvatada. Mõlemad organisatsioonid on MTÜ-d ja pühendunud konservatiivse agenda edendamisele nt abordi bioeetika, perepoliitika ja elu lõppemise küsimustes. Nii Lejeune Foundation kui Alliance Vita mõjutavad konservatiivse liikumise strateegiat ja kava, olles pühendunud Prantsusmaa kiriku eri harudele.

Ilma geiabelude vastase liikumiseta ei oleks „gender-teooria“ vastane diskursus olnud nii efektiivne. Ilma „gender-teooria“ vastasteta ei oleks konservatiivsed aktivistid suutnud moodustada geiabelu vastast koalitsiooni.

5. EL-i roll

Mõned, enamjaolt Charles Maurras'lt, 20. sajandi esimese poole monarhia-meelselt autorilt ja reaktsiooniliselt mõtlejalt, päritud ning Action Française'i ja Maurrassiani traditsiooniga (Weber 1985; Brustier 2014) seotud „gender-teooria“ vastased aktivistid peavad EL-i ohuks nn „loomulikule korrale“, mida nad soovivad kaitsta või edendada, samas kui teiste arvates annab EL võimaluse oma vaateid edendada. Seega on Prantsusmaa konservatiivsele liikumisele omane ebamäärane suhtumine EL-i – endised kristlikud demokraadid toetavad jätkuvalt Euroopa integratsiooni, samas kui natsionalistlikumad ja traditsioonilisemad valijad on jätkuvalt selle vastu.

6. Riiklik ja kohalik poliitika

2012.–2013. aasta konservatiivne „geiabelu“ vastane liikumine ei rõhutanud iseenesest „gender“ küsimust; „gender-teooria“ vastane kriitika leidis koha poliitilisel maastikul ja jõudis rahvahulkadesse

alles kohalike valimiskampaaniate käigus 2014. aastal. Kui see teema kerkis 2012.–2013. aastal aset leidnud geide abielu vastase liikumise tõttu, andis see ka opositsiooniparteidele (esmajoones UMP ja UDI ning teised sotsialistliku valitsuse parempoolsed kandidaadid) võimaluse luua kohalikud võidule viivad strateegiad. UDI/UMP ega FN ei kasutanud oma programmides mõistet „gender theory“. Sellest hoolimata kasutasid mõned nende kandidaadid „gender-teooriaga“ seotud poleemikat kuulujuttude levitamiseks ning saavutasid selle abil võidu ametis olnud sotsialistide üle. Näiteks, toetudes vasakpoolsete kandidaatide väidetele ning ka teatud piirkondade (eriti Seine-Saint-Denis ning Pariisi põhjas ja idas asuvad äärelinnad) valimistel osalenute osakaalule, võib eeldada, et „geiabelu“ ning „gender-teooriat“ puudutav kohalik dramatiseeritud poleemika võis tekitada olukorra, kus valijaskond hoidis kemplusest eemale ning jättis valimata.

Kuna Prantsuse konservatiivne ühiskondlik liikumine sai alguse rohujuuretasandil, leidis suur osa „gender-teooria“ vastasest diskursusest aset kohalikul tasandil. Hiljuti, 2015. aasta veebruaris, avaldas „La Manif pour tous“ (LMPT) oma väärtuste edendamisele pühendatud harta⁴. Viidates „gender-teooria“ küsimusele, kasutasid nad ära ühiskondlikku ärevust – LMPT üritas kasutada ära rahva üha vähenevat usku koolisüsteemi (mis ilmneb ka küsitlustest ning Pisa hinnangutest). Irooniliselt aga toetasid konservatiivid vanemate kaasatuse diskursust (joon, mida konservatiivid on tavapäraselt pidanud „salliva hariduse“ osaks). Konservatiivse liikumise tuge taotlevad kandidaadid pidid vanduma, et võitlevad LGBT ja nn „pro-gender“ ühingutega, kes väidetavalt mõjutavad programme (kuigi tegelikult on siiani ebaselge, kes harta allkirjastas). Vanemad ja kandidaadid on selle järgi ühises võitluses kooli vastu ning eesmärgiga taastada koolis „traditsioonilisi väärtusi“.

⁴ <http://www.chartedesdepartementales.fr/>

7. Riigi roll

2011. aastal lisas UMP valitsus koolide programmidesse soouuringud, viidates naiste ja meeste vahelisele võrdsusele ja võitlemisele soostereotüüpide vastu. Seda kritiseerisid 80 parlamendisaadikut. Soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks lisati koolisüsteemi programm „Võrdsuse ABCD“, mille eesmärk oli muuta soostereotüüpidega võitlemine õpetajatele lihtsamaks. Paradoksaalne on, et programmide algatajaks olid Prantsusmaa parempoolsed, kes siis opositsiooni naastes taandasid end nii neist programmidest kui ka vasakpoolsetest seisukohtadest. Enamik konservatiivseid aktiviste kipuvad seda unustama ning usuvad, et „Võrdsuse ABCD“ algatajad on ministrid Vincent Peillon (endine sotsialistist haridusminister) ja Najat Vallaud-Belkacem (praegune sotsialist ja haridusminister ning tolleaegne naiste õiguste minister) ning usuvad, et geiabelud ning „gender-teooria“ on sotsialistliku poliitikakujunduse erinevad elemendid.

8. Põhiseadus

Prantsusmaa 1958. aasta põhiseadus otseselt ei käsitle neid teemasid. 1946. aasta põhiseaduse preambulis (mida loetakse ka uue põhiseaduse osaks) seisab aga: „Riik peab võimaldama individile ning perele arenguks vajalikud tingimused.“ 17. mail 2013 sõnas põhiseaduse nõukogu, et geide abielu seadus on põhiseadusega kooskõlas. See oli konservatiivsele liikumisele tõsine kaotus.

Konservatiivid väidavad, et 1946. aasta sõnastus on alus, mille põhjal saab vaidlustada niinimetatud „gender-ideoloogia“ edendamise püüdeid.

9. Tagajärjed

„Gender-teooria“ vastased strateegiad on küll seotud konservatiivse agendaga, kuid neis puudub konkreetne strateegiline plaan: geide abielu vastane liikumine võimaldas

konservatiividel pidada Gramsci mõistes „positsioonide sõda“ (Hall 1988), st konservatiivsed aktivistid avaldavad valitsusele üha enam survet, kasvatades avalikus arutelus ideoloogilist ülemvõimu. Positsioonide sõja all võib mõista momenti, mil ühiskondlikud klassid, või antud juhul aktivistid, asuvad kodanikuühiskonnas hõivama eelispositsioone.

2012. aastani puudus konservatiividel selleks (eelispositsioonide hõivamiseks – toim.) võimalus, ent alates 2012. aastast on konservatiivid suutnud korduvalt ja efektiivselt provotseerida poleemikat „Võrdsuse ABCD“ ning perekonda ja surrogaatlust puudutava poliitika osas.

Selleks, et kodanikuühiskonda nende jaoks olulises valdkonnas taktikaliselt rünnata, kasutatakse vahendina „gender-ideoloogia“ vastast diskursust, sidudes seda geide abielu vastase liikumisega. Liikumiste seosed tulenevad intellektuaalide, nagu Tony Anatrella, MTÜ-de, nagu Alliance Vita (mida juhib Tugdual Derville), või endiste Jérôme Lejeune fondi ametnike, nagu Ludovine de la Rochère, kes nüüd juhib Manifi liikumist, tegevusest ning osutavad lõpuks mõlema liikumise iseloomule. Konservatiivsed aktivistid ning ühenduse „La Manif pour tous“ liikmed avaldavad valitsusele üha suuremat survet, suurendades selle läbi ideoloogilist mõjuvõimu avalikus debatis. Konservatiivse liikumise eesmärk on suurendada oma „kultuurilist mõju“ ning saavutada enamuse „ideoloogiline nõusolek“ omakõlbluse diskursusega.

Selle diskursuse mõju avalikule poliitikale on enamasti piirdunud „Võrdsuse ABCD“-ga. Valitsus võttis soolist võrdõiguslikkust edendava riikliku programmi muutmiseks tagasi; tegelikkuses see aga tühistati.

Veel üks sfäär, millele see diskursus on avaldanud mõju, on perepoliitika. 2014. aasta veebruaris loobus sotsialistlik valitsus perekonnaseaduse vastuvõtmisest, eriti selle osa tõttu, mis käsitleb pärimist ja adopteerimist. Konservatiivid ründasid seadust, süüdistades seda „ebamoraalsuses“ ning väites, et see ohustab laste kasvamist ning vaimset tasakaalu. Liikumise „La Manif pour tous“ aktiveerumise tõttu loobuti perekonnaseadusest.

Lisaks rõhutasid valitsus ja sotsialistidest ametnikud, et

surrogaatluse lubamine, mis oli ühiskonnas üks põhilisi lahkkelisid põhjustanud punkt, on välistatud.

10. Keel

Kindlasti tuleb siin kohal arvesse võtta UMPi põhieesmärki: autoritaarsete teemade kasutamine, nagu 2014. aasta poleemika kooliõpiku „Täiesti alasti“ („Tous á poil“) puhul, on neile olulisem „gender-teooria“ diskursusest. UMP võttis „gender-teooria“ vastase hoiaku alles 2013.-2014. aastal. Geide abielu vastase liikumise järel mõistis FN, et ka nemad saaksid lõigata kasu konservatiivse mõttelaadi uuendusest ning seda toetavast valijaskonnast.

Samas, moraalne paanika (Cohen 1972) tagajärjel uuendasid parempoolsed parteid oma diskursust ning löid uusi sotsialistliku valitsuse ning selle väidetava poliitilise kava vastaseid koalitsioone (McCarthy John D., Zald Mayer N. 1977; Mathieu Lilian 2009). Kuigi moraalne paanika on lühiajaline, on sellel seos pikaajalise ühiskondliku ärevusega, mis võimaldab sotsialistlike ametnike süüdistada pühendumuses kavale, mis ohustavat ühiskonna tulevikku. Prantsuse konservatiivse liikumise põhiomadus on sellele olemuslik rohujuuresand – liikumine on kohalikul tasandil hästi organiseeritud, pühendunud kohalikele küsimustele ja probleemidele ning võimaldab oma liikmetel jääda autonoomseks. Konservatiivsed aktivistid korraldavad liikumisi arvatavate *pro-gender* aktivistide ja kultuurisündmuste vastu, nt Angersis Prantsusmaa katoliiklikus lääneosas, kus üritati keelata festivali, mis väidetavalt solvas mõnede inimeste uskumusi.

Katoliiklik Perede Ühendus (Associations Familiales Catholiques), mis liidab riiklikul tasemel 350 kohalikku ühendust ja gruppi, algatas riikliku kampaania „Vanem, kas tead, mida su lapsele koolis „Gender“ kohta õpetatakse?“ veebilehel www.afc-france.org, kus küsiti vanematelt „Mis on *gender*?“, „Kuidas hea vanem käitub „*gender*“ küsimustega silmitsi seistes?“ jne. „Lapsepõlv“ ning „laste õigused“ on emotsionaalsed viited, mida „gender-teooria“ vastases võitluses kasutatakse perede,

hariduse ja ühiskondliku poliitika mõjutamiseks. Eriti oluline on nende roll kohalikul tasandil. Konservatiivne liikumine kasutas moraalset paanikat taktikaliselt ära ning sai sellega avaliku tähelepanu osaliseks. Konservatiivid rõhutasid korduvalt tavapäraselt vasakpoolse poliitikaga seostuvaid mõisteid, nagu vanema õigus ning vanema kaasatus konservatiivses diskursuses, edendades seeläbi vanema rolli autoriteedi ning traditsiooniliste väärtuste taastamisel koolis.

Konservatiivne aktiivsus põhjustab parempoolsetele parteidele raskusi ning samuti on väljakutseks rohujuuretasandi liikumised, nagu katoliiklikud ühendused, aga ka „Les Veilleurs“ (Valvurid), mis on võtnud omaks traditsioonilise diskursuse ning uutest temadest globaliseerumise kritiseerimise, „transhumanismi“ ja intensiivse põllumajanduse (Bès 2014). Parempoolsetel parteidel on keeruline seostada oma poliitilist kava tavainimeste empiirilise kogemusega.

11. Valijate heakskiidu võitmine

Enamik katseid kasutada mõistet „gender-ideoloogia“ on suunatud immigrandide piirkondadele. Põhilised vasakpoolse poliitika toetajad on Prantsusmaal väidetavalt (eriti Pariisi äärelinnades elavad) immigrandid. Kuna äärelinnade elanikud on sotsiaalselt konservatiivsed, kuid hääletavad enamasti vasakpoolsete parteide poolt, on need piirkonnad võtnud sihikule parempoolsed parteid (UMP ja UDI) ning nende kohalikud kandidaadid. Teatud eesmärgid on seotud ka parempoolsete ning paremäärmuslike parteide olukorraga, mis kõik üritavad oma liikmeskonda kasvatada või muuta. UMP peab oma koosseisu uuendama ning rohujuuretasandil aset leidev konservatiivne liikumine võib aidata aktivistide näol seda saavutada. Nicolas Sarkozy lubas 2014. aasta novembris aset leidnud koosolekul edutada *Sens Communi* konservatiivseid liikmeid UMP hierarhias. Konservatiivne, ehk 1968. aasta mai vastane diskursus (mis hõlmab „gender-teooria“ vastast agendat), on sümboolne ühendaja erinevate parempoolsete traditsioonide

vahel.

„Gender-ideoloogia“ vastane diskursus oli 2012. aastal konservatiivide, intellektuaalide ja aktivistide ideoloogiline ühendaja (Brustier 2014). Avaliku tähelepanu osaks sai see alles hiljuti, 2013. aastal, mil seda nähti kui võimalust tegeleda koolisüsteemi ja haridust puudutavate küsimustega. Ometi valisid liikumise „La Manif pour tous“ aktivistid ka muid võitlustandmeid, sh ökoloogia (Bès 2014; Brusier 2014).

12. Vastupanustrateegiad

LGBT-liikumised („Inter LGBT“, „Homoseksuaalsus ja sotsialism“) ning feministlikud grupeeringud („Osez le féminisme“) on „anti-gender“ diskursusele kõige aktiivsemat vastupanu osutanud.

Ulatuslik ideoloogiline, religioosne, filosoofiline ja poliitiline poleemika ilmestab, kuivõrd keerukas on vasakpoolsel poliitikal sõnastada diskursus, mis hõlmaks populaarses kasutuses kinnistunud mõisteid, nagu õiglus, vastuseis igasugusele rõhumisele, sekulariseerumine. See tähendab, et vasakpoolne poliitika, või ka LGBT-liikumine, peab ühiskondliku blokaadi seljatamiseks ja alternatiivse agenda eestkosteks (eluliste näidete varal sidususe loomine) olema suuteline koonduma ja kokku hoidma.

Progressiivne vasakpoolne liikumine ei viinud sellise avaliku kampaaniani, mis oleks vaidlustanud „anti-gender“ diskursust. Põhiliselt tuleneb see sellest, enamik osapooli pidas geide abielu käsitlevat arutelu oluliseks aastail 2012–2014. Vasakpoolne poliitika arutleb enamasti poliitika ning konservatiivide üle; vähemalt keskenduti arutelus sel juhul poliitikale. Samas tasuks arendada välja konkreetne strateegia moraalise juhtrolli saavutamiseks, kasutades selleks ära argitasandil levinud progressiivseid mõisteid.

13. Vasakpoolsed parteid

Vasakpoolsed parteid (Front de Gauche, Europe Ecologie les Verts, Parti Socialiste) ei ole alati reageerima konservatiivsele diskursusele. Nad on strateegiliselt kõhklevad, kui seisavad

silmitsi jõuliselt ründavate konservatiividega. Nüüd, kus sõnasõda on jõudnud ühiskonna parempoolsete sekka, on vasakpoolsed parteid progressiivse poliitilise programmi edendamisel ettevaatlikud. Parlamendi sotsialistlikud liikmed, nt Dominique Potier, kes avaldas soovi „sisuliseks aruteluks“ „geide abielu“ teemal, on üritanud siiski arendada mõningast kriitikat. Pärast kaotust Marseille' linnapea ametisse kandideerimisel lõi parlamendiliige Patrick Mennucci ilmselge seose oma kaotuse ning geide abielu seaduse vahel. Ta propageeris oluliselt mõõdukamat lähenemist sotsiaalsetele küsimustele. Ükski Sotsialistliku partei liige ei rääkinud „gender-teooriast“ ega kritiseerinud seda.

27. jaanuaril 2013 leidis aset geide abielu toetav meeleavaldus, millega liitus 120 000 inimest. Progressiivsete kodanike ulatuslikum meeleavaldus Pariisi tänavail kahvatub konservatiivide meeleavalduste kõrval: 120 000 inimest 2012. aasta 17. novembril, enam kui 800 000 inimest 2013. aasta 24. märtsil, ligi 500 000 inimest 2013. aasta 24. mail ning 120 000 inimest 2014. aasta 5. oktoobril.

„Gender-teooriale“ vastanduv strateegia peab arvesse võtma „tavamõtlemise“ vastuolulist struktuuri, mis ühendab endas mitmeid mõtteviise (Gramsci 1975; Hall 1988; Brustier 2014) ning loob ühiskondlikust elust erinevaid arusaamu. Ükski edumeelne diskursus ei suuda näiteks progressiivset poliitilist programmi sõnastada konnotatiivselt ning tavainimese kogemusele vastavalt. Tavapärase moraali piirid tuleb tõsta poliitilisse konteksti ning luua vastasseis. Näiteks, selmet rõhutada „inimloomust“ või „traditsioonilisi väärtusi“, peaksid progressiivse liikumise edendajad rõhuma üldsuse loogika teistele tahkudele, nt võimu ja jõukuse jaotumine „meie“ ja „nende“ vahel. Poliitilise vastasseisu sõnastamine aitab tagada võimupositsiooni (Laclau, Mouffe 1985).

14. Soovitused progressiivsetele osalistele

Põhiline probleem, millega progressiivsed osapooled seisavad silmitsi, on uue kava määratlemine. Olles vastakuti geide abielu

vastase liikumise ning „gender-teooria“ vastase diskursusega näib, et progressiivsel liikumisel on raskusi konservatiividele ideoloogilise vastuse formuleerimisega.

Rohujuuretasandil aset leidev konservatiivne liikumine on tugev 2.0 liikumine – see leiab aset nii igapäevaelus kui veebis, ühendades mõlemaid valdkondi. Progressiivsete osapoolte nõrkus on Prantsusmaal ilmne probleem. Progressiivsete osapoolte eesmärk peaks olema oma sõnumi uuendatud versiooni koostamine ning 2.0 meetodite kasutusele võtmine. Twitter, Facebook ja teised 2.0 platvormid on sõnumi edastamiseks hädavajalikud. Kõige olulisem on aga luua sõnum. See on vajalik, et õhutada uusi toetajaid liituma potentsiaalsete algatustega. Konservatiivide võime sõnastada end nii igapäevaelus kui veebis, haarata kohalike valimiste ajal kaasa valijaid ning sagedasti õhutada meelevaldajaid peaks sundima ka progressiivseid osapooli oma diskursuse sõnastust uuendada ning aktiivsemalt rakendama 2.0 platvormi. Kuni konservatiivid jätkavad „moraalse paanika“ ning mõningate „populaarse morali“ aspektide dramatiseerimist, on 2.0 platvormide tõsiselt võtmine ainus võimalus üldsuse tervemõistuslikkusele toetumiseks.

15. Prognoosid ja ennustused

Lisaks „gender-teooria“ diskursuse kasutamisele võivad Prantsusmaa parempoolsed parteid leida konservatiivses poliitikas ressursse oma programmide uuendamiseks. 2012. aastal sündis Prantsusmaal teatav konservatiivne populism (Brustier 2014). Näib, et 2017. aasta presidendivalimistel kandideerib ka endine president Sarkozy, kes otsib tuge konservatiividelt. Samas, kui konservatiivide kava suudab Prantsusmaa parempoolseid mõjutada, võib *anti-gender-teooria* seista valijate seas silmitsi suurema vastupanuga kui vastasseis „geiabeludele“. Kui see on võimalus võita paremäärmuslaste kandidaati Marine Le Peni, võib konservatiivide kava ohustada ka nende programmi, mille eesmärk on saada mõõdukate valijate poolehoid. Seega, kui Nicolas Sarkozy kasutab

konservatiivset kava poliitilise kütusena, võib see ohustada ka parempoolsete võidukäiku. Olukord, kus Nicolas Sarkozy keskendub ideoloogilise programmi koostamisele ning on raskustes nii mõõdukate, konservatiivsete kui ka natsionalistlik-populistlike valijate poolehoiu võitmisega, võib olla Prantsusmaa vasakpoolsete jaoks ajalooline võimalus, eeldusel, et suudetakse välja töötada uus diskursus.

Viited

- Bès Gaultier, *Nos Limites*, Editions Centurion, 2014
- Brustier Gaël, *Le Mai 68 conservateur, Que restera-t-il de La Manif pour tous*, Paris, Le Cerf, 2014
- Camus Jean-Yves, *Le Front national, histoire et analyse*, Paris, Éditions Olivier Laurens, 1996
- Cohen, Stanley, *Folk Devils and Moral Panics*, London: Mac Gibbon and Kee, 1972.
- Conseil Pontifical pour la famille / Tony Anatrella, Paris, Pierre Tequi, août 2011
- Pontifical Council for the Family, *Lexicon. Termini ambigui e discussi su famiglia, vita e questioni etiche*. Edizioni Dehoniane, Bologna 2003,
- Gougou, Florent et Mayer, Nonna. *The class basis of extreme right voting in France: generational replacement and the rise of new cultural issues (1984-2007)* In RYDGREN, Jens. *Class Politics and the Radical Right*. Oxon : Routledge, 2012, lk 156–172.
- Gramsci Antonio, *Prison Notebooks*, Paris, Gallimard, 1975
- Haegel Florence, *Les Droites en fusion. Transformations de l'UMP*, Paris, Presse de Sciences Po, 2012
- Hall Stuart, *The Hard way to renewal*, London, Verso, 1988
- Laclau Ernesto, Mouffe Chantal, *Hegemony and socialist strategy*, London, Verso, 1985
- Lebourg Nicolas, Joseph Beauregard, *Dans l'Ombre des Le Pen. Une histoire des n°2 du Front National*, Nouveau Monde, Paris, 2012, lk 391
- Mathieu Lilian, « Éléments pour une analyse des coalitions contestataires », *Revue française de science politique* 1/ 2009 (Vol. 59)
- Mayer, Nonna. *From Jean-Marie to Marine Le Pen: Electoral Change on the Far Right*. *Parliamentary Affairs*. janvier 2013, vol 66, n° 1, lk 160–178.

- Mayer, Nonna Comment Nicolas Sarkozy a rétréci l'électorat Le Pen, *Revue française de science politique*, 2007-06, Volume: 57, Numéro: 3-4, lk 429–445
- McCarthy John D., Zald Mayer N., « Resource Mobilization and Social Movements : A Partial Theory », *American Journal of Sociology*, 82 (6), 1977, p. 1212–1241
- Mudde Cas, *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge, Cambridge University Press, 2007
- Weber Eugen, *L'Action Française*, Paris, Fayard, 1985

Ajaleheartiklid

- Le Monde, „Théorie du genre, dix liens pour comprendre,“ 24. veebruar 2014
- Huguet Pascal, „La Théorie du genre pour les Nuls,“ *Huffington Post*, 10. veebruar 2014
- Valeurs Actuelles, „Nicolas Sarkozy: attaquer l'égalitarisme par les différences plutôt que par la liberté,“ 6. august 2014

SAKSAMAA

Alice Blum

„Gender mainstreamingu“ ning niinimetatud „gender ideology“ vastane liikumine, mis on muutunud meedias ja internetis üha prominentsemaks, esindab Saksa parteide hulgas küllaltki kõrvalist diskursust, kuigi see temaatika on kohalikul tasandil kogumas suuremat tähelepanu. Termin „gender mainstreaming“ on ärgitanud arutelu erinevate poliitikavaldkondade omavaheliste seoste üle alates perekonnast, sotsiaalkindlustusest ja tööturust kuni hariduseni välja, ning nende valdkondade seotusest *gender*-teemadega. Sõltuvalt sellest, millise saksa huvigrupiga, poliitikavalkonna ja kontekstiga parasjagu tegemist on, võidakse „*gender*“ mõistet kas austada ja käsitleda olulise poliitilise kriteeriumina (konservatiivid) või siis sellele selgelt vastanduda ning viidata sellele kui ideoloogiale, nagu paremäärmuslikele parteidele kombeks.

Saksamaa juhtumina analüüsitud parteid kipuvad olema skeptilised või vastu seisma akadeemiliste soouuringute edendamisele. Mõned parteid väidavad, et selles valdkonnas tehtud akadeemilised avastused ei ole laiemal ühiskondlikul tasemel olulised ja neil pole võrreldes muude teemadega piisavalt poliitilist kaalu, mistõttu jäävad sellised parteid ka oma avalikes väljaütlemistes mõõdukaks. Samas on parteisid, kes kahtlevad avalikult uuringute tulemuste õigsuses ja ülekantavuses ning muudavad soo-uuringute põhialused ja gender mainstreaming strateegia poleemiliseks „*genderismiks*“. Hoiakud seksuaalvähemuste osas varieeruvad. Parteide noorteorganisatsioonid kipuvad osalema radikaalsemates liikumistes.

1. Mõistete otsingutulemused Google'is

Selline analüüs ei saa asendada teaduspõhiseid väiteid, kuid annab hea esmamulje avalikust diskursusest. Vaadeldes vastava terminoloogia tulemusi Google'i hit list otsingumootoris, ilmneb, et paljud parempoolsed, konservatiivsed ja kristlikud grupeeringud toetuvad mõistele „gender-ideoloogia“. Mõiste „gender ideology“ guugeldamine annab 20 500 tulemust.

Muud parempoolsete ja reaktsiooniliste grupeeringute sõnavarasse kuuluvad võtmesõnad annavad Google'i otsingus oluliselt enam tulemusi. Näiteks annab mõiste „vaesuse migratsioon“ („poverty migration“) 45 500 tulemust.

Nagu nähtub, ei ole mõiste „gender-ideoloogia“ Saksamaal uus fenomen, vaid on olnud ringluses ning kogunud kaalu juba alates 2006. aastast, mil see hakkas levima teatud seltskondades levinud mõistest üldsõnavarasse, millel on võime ärgitada rahvamaasse. Mõiste „genderismus“ võtsid kasutusele väikesed religioossed kogukonnad ning feminismivastased grupeeringud, kes kritiseerisid soolise võrdõiguslikkuse programme ning algselt oli selle kasutus marginaalne. Esimesed tulemused otsingumootorites on seotud vabakutseliste katoliiklike kirjanike ja ajakirjanikega, keda tsiteeritakse veebruariteludes.

Näiteks viitab üks 2006. aasta postitus veebilehel Haridustrend (Erziehungstrends.de) Ameerika Ühendriikide *anti-gender* autori Dale O'Leary artiklile „Gender-ideoloogia (osa 1)“⁵. Samal aastal kirjutas Volker Zastrow ajalehes Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ) artikli peakirjaga „Gender mainstreaming – poliitiline soovahetus“ („Gender-mainstreaming – politische Geschlechtsumwandlung“). Seejärel ilmus Gabriele Kuby „Gender-revolutsioon – relativism tegudes“ („The Gender Revolution – Relativism in Action“), mis on anti-feministlike ja *anti-gender* gruppide seas populaarne praeguseni. Kuigi esmapilgul näib, et veebis aset leidvad religioossed arutelud ei

⁵ <http://www.erziehungstrends.net/node/49>

sõltu poliitilistest parteidest, ilmneb lähemal vaatlusel, et konservatiivsete ja paremäärmuslike parteide, nagu Alternative für Deutschland (AfD), poliitikud on seotud katoliiklikel veebilehtedel olevate foorumitega või tegutsevad isiklikult sääraustes religioossetes organisatsioonides ja perekonnaväärtusi propageerivates foorumites, mis lahterdavad soo-uuringute põhijäreldused „genderismiks“ (Kemper 2014, 16–18).

Alates selle mõiste esmakordsest kuulmisest on Saksa parempoolsed parteid lisanud niinimetatud „gender-teooria“ kriitika oma programmi. Selleks, et trendi tagantjärele kirjeldada, annan ma ülevaate kolmest Saksamaal tegutsevast asjakohasest parteist ning nende valimisprogrammide ja seejärel analüüsin tulemusi Euroopa arengute kontekstis.

2. Parteide ülevaade

Keskendun CDU (Christlich Demokratische Union Deutschlands), NPD (Nationaldemokratische Partei Deutschlands) ja AfD (Alternative für Deutschland) näidetele. Saksamaal on ka teisi konservatiivseid ja parempoolseid parteisid, kuid vaid neil kolmel on kohalik mõju. Need parteid mängivad olulist rolli kogu Saksamaal ning kõik on esindatud ka Euroopa Parlamendis, mistõttu on neid sobiv võrdlevalt analüüsida.

Analüüsitud parteid erinevad suuresti oma saamislugude, poliitilise olulisuse ning selle poolest, kuidas nad kommuniqueerivad ja kokku lepivad „gender-teooria“ kriitikas oma programmides.

CDU asutasid 1945. aastal katoliiklased, protestantlikud kristlased, kuid ka konservatiivsed ja liberaalsed kodanikud. Partei keskmes on kristlikud inimväärtused. See moodustab püsiva liidu Baierimaa CSU-ga (Christlich-Soziale Union). Partei on kuulunud valitsusse alates 2005. aastast, kuuludes esmalt koalitsiooni SPD-ga (Sozialdemokratische Partei Deutschlands),

seejärel aastail 2009–2013 liberaalse FDP-ga ning alates 2013. aastast taaskord ülekaalukasse koalitsiooni SPD-ga.

NPD on Saksamaal tuntud kui paremäärmuslik partei, mille keskmes on natsionalistlik *völkisch*-programm, mis toetub natsionaalsotsialismi ja Saksa fašismi ideoloogiale. Partei asutati 1964. aastal. Partei liikmed on neonatsid ja konservatiivsed kodanikud. Korduvalt on tekkinud küsimusi NPD seaduslikkusest ning kahtlused, et NPD tegevus on vastuolus Saksamaa põhiseadusega, on mitmel korral viinud katseteni partei laiali saata. NPD on ainus parempoolne ekstremistlik partei, mille esindajad on siiani esindatud kohalike võimuasutuste valitud ametikohtadel (praegu on parteil kuus kohta Mecklenburg-Vorpommerni parlamendis).

AfD on 2012. aastal asutatud kodanikualgatus, millest sai ametlikult poliitiline partei 2013. aastal ja mille poliitilise karjääri põhihuviks on finantsküsimused. Partei esimene kampaania võttis kriitilise eurovastase positsiooni. Publiksist ja sotsioloog Andreas Kemper sõnas, et AfD loodi väikese grupi algatusel. Erinevalt teistest parteidest ei arenenud see alt üles. Partei asutati ning selle tegevust planeeris väike grupp varem CDU-sse kuulunud intellektuaale ning mõned ajakirjanikud ja lobistid (Kemper 2013, 17–48). Euroopa Parlamendis kuulub parteile seitse kohta ning nad kuuluvad Euroopa Konservatiivide ja Reformistide Gruppi (ECR), ning lisaks on neil erinevad positsioonid Saksamaa kohalikes valitud struktuurides.

3. Parteide programmid ja diskursused

Kõik kolm parteid konstrueerivad oma valimisprogrammides „päris perena“ tuumikperet, kuhu kuuluvad mees, naine ja lapsed. Parteide programmide erinevused seisnevad aga selles, kuivõrd need aktsepteerivad teisi peretüüpe. Abielulüütu loetakse „kogukonna või ühiskonna alus- (CDU) / põhi- (AfD) / väikseimaks

(NPD) üksuseks“ (CDU 2013, 38; AfD 2013; NPD 2013, 47)⁶. Pere edendamist nähakse kui „investeeringut tulevikku ning osa põlvkondade vahelisest kokkuleppest“ (AfD) ning viisina toetada viljakust (CDU). NPD ütleb täielikult lahti samasooliste partnerlusest ning väidab lausa, et tuumikpere on ainus tervislik viis tagada Saksa riigi jätkumine.

CDU ja AfD ei ole vastu naiste ja meeste vahelisele võrdõiguslikkusele. Oma Euroopa valimisprogrammides (2014) rõhutavad need parteid sugude vahelise võrdsuse olulisust, eriti mis puutub soolise palgalõhe vähendamisse ja klaaslae-efekti ületamisse (vt CDU 2014, 24–25) ning kõigile võrdsete õiguste tagamisse, hoolimata soost ja elusituatsioonist (AfD 2014, 17–18)⁷. CDU rõhutab vajadust pakkuda kaitset igasuguse diskrimineerimise vastu ning tunnustab samasooliste partnerlust, kuid on vastu homoseksuaalsetele paaridele täieliku adopteerimisõiguse andmisele. Samas nõustus CDU oma koalitsioonipartneri SPD esitatud nõudega võimaldada homoseksuaalsetele inimestele adopteerida oma partneri bioloogiline laps.

CDU ja AfD puhul näib olevat lahknevus soolist võrdõiguslikkust puudutavate ametlike seisukohtade ning tegelike hoiakute vahel, mis puudutavad *gender* mainstreaming'ut, ülikoolides soo-uuringute õpetamist ning sõna „*gender*“ kasutamist. Enamjaolt ilmnevad sellised lahknemised kohalike liikumiste tasandil. Nt väitis CDU KV Ludwigsburg petitsioonis, et lõpetab soo-uuringute akadeemilistele üksustele professuuride nimetamise Baden-Württembergis. Samuti eirab AfD vajadust „sookvootide“ ja „gender mainstreamingu“ järele, väites, et viimane viivat nn „seksuaalse identiteedi hägustumiseni“. AfD ei tee niivõrd poliitilisi avaldusi, kui osaleb kohaliku tasandi põhitegevuses. Nt pidas AfD-sse kuuluv Euroopa Parlamendi liige Beatrix von Storch Saksamaa eri

⁶ Töös toodud tsitaadid on autor isiklikult tõlkinud saksa keelest inglise keelde.

⁷ Saksa keeles viitab sõna *Geschlecht* nii bioloogilisele kui sotsiaalsele soole. Parteide programmid kasutavad sõna *Geschlecht*, mitte käibel olevat angliksismi *Gender*.

piirkondades suure osalejaskonnaga loenguid nimetuse all „Tsiivilõigused, „gender mainstreaming“ ja poliitiline korrektsus“.

Kuigi AfD väidab, et „gender mainstreaming’u“ rahaline toetamine tulevat lõpetada, on CDU selles küsimuses tolerantsem; kuigi soolist võrdõiguslikkust nimetatakse üldiseks eesmärgiks, ei sisalda partei praegune programm kava, kuidas antud eesmärki saavutada või mõõta. Kuna eesmärgi saavutamiseks puuduvad vahendid ja mõõdikud, võib seda pigem käsitleda väitena, mille saavutamise osas ei näidata praegu üles erilist huvi ega initsiatiivi. Samuti toetab CDU programm selgelt traditsioonilisi kristlikke perekonnaväärtusi ja aateid. Selle põhjal keskendub CDU perekonnale ja sotsiaalpoliitikale, väites, et toetab perekondi ja abielupaare, kuigi tegelikkuses takistab püüdeid kajastada konservatiivsete perepoliitikate negatiivset mõju naistele, nt keeldudes kehtestamast individuaalset maksustamist abielupaaridele, toetades seeläbi traditsioonilist peremudelit.

Erinevalt CDU-st ja AfD-st üritab NPD luua endast kuvandit, justkui nemad oleks ainus partei, keda saab usaldada kodanike ja nende perede heaolu eest seisma. Partei on endale tähelepanu tõmmanud sulaselgelt homofobsete ja ksenofobsete algatustega, nagu näiteks partei noorteorganisatsiooni kampaania „Kondoomid välismaalastele ja valitud sakslastele!“ (2013), mille raames saadeti valitud erapostkastidesse kondome. Partei ideoloogia lähtub eugeenilisest „rassipuhtuse“ kontseptsioonist, mittetunnustades migrantperesid ning samasooliste paaride adopteerimisõigusi (vt NPD 2015a; NPD 2013, 50). Suurt rõhku pannakse ka „ideaalseks“ peetava nukleaarse peremudeli füüsilisele võimekusele ja tervislikule toitumisele eesmärgiga nn „vältida rahvuse surma“. Mitmekesisust puudutava õppekava asemel toetab NPD koolides pere- ja toitumisalaseid tunde ning paneb rõhku kollektiivsele kasvatusel, mitte individualismile (vrd Lang 2014, 9).

Parteide hoiakud soolise võrdõiguslikkuse suhtes varieeruvad eesmärgi teadvustamisest (CDU), turule

orienteerituse ning eesmärgist kasu lõikamise (AfD) ning ignoreerimiseni (NPD). Kui CDU toetub kristlikule traditsioonilisele humanismile, mis peab oluliseks sallivust ja aktsepteerimist eeldusel, et nn „traditsioonilistes väärtustes“ ei tehta mõõndusi, järgib AfD turule orienteeritud ideoloogiat, edendades võrdsust täpselt seni, kuni sellega ei seonu finantsilisi kaotusi. NPD ei toeta mingit kõrvalekallet oma rassistlikust tuumikpere ideaalist. Sellest tulenevalt teeb partei vahet nt tööturul või seaduse ees võrdse staatuse (*Gleichstellung*) ning võrdsuse (*Gleichheit*) vahel (NPD Hessen 2015) ning on viimasele vastu. Partei essentsiaalsed ja rassistlikud argumendid on antud küsimuses just eriti selgelt tajutavad.

Vähemalt kohalikul tasandil näib hoiak soo-uuringute suhtes kolme parteid ühendavat. Kohalikul tasandil on kõik kolm parteid akadeemiliste soo-uuringute õppekavade edendamise vastu. Kohalikul tasandil järgitakse sarnast argumentatsiooni ning arutluskäiku. Näiteks kuulutas CDU KV Ludwigsburgi soo-uuringute vastane petitsioon, et riiklike fondide toel peaks toetama nn „teaduslikumaid“ valdkondi kui seda on nende meelest soo-uuringud, ning võrdsustas „gender-teooria“ halvustavalt kreatsioonistlike õpetuste, astroloogia ja alkeemiaga (CDU Nordwürttemberg, Deutscher Arbeitgeberverband 2014). AfD kohalik haru Osnabrückis kirjeldas „gender-teooriat“ järgmiselt: „Gender-teooria ei ole mingil viisil teaduslikult tõestatud, kuigi see tahaks sedasi näida. Tegelikuses vastab see ideoloogia määratlemise kriteeriumitele. See toetab homoseksuaalide ja äärmuslike feministide lobitööd, kuna on „teoreetiline“ alus nende võitluses väidetava ebavõrdsuse vastu, mis ei mängi meie igapäevaelus enam mingit rolli“ (AfD Osnabrück 2015). NPD jagab ka vastumeelsust soo-uuringute professoride õppetoolide vastu: „EL on aastaid kulutanud miljoneid eurosid maksumaksjate raha, et toetada programme, mis ajavad lapsi ja teismelisi tahtlikult segadusse, ning nüüdseks on „gender“-professorid kõigis suuremates ülikoolides“ (NPD 2015b). Selline ühtsus kohalikul tasandil mängib olulist rolli *anti-gender* kodanikuliikumiste

ühendamisel ning on toonud kokku võitluses ühise „vaenlase“, s.o „gender-ideoloogia“ vastu väga erineva taustaga ning eri ühiskonnakihtidest pärit inimesi.

4. Käivitajad ja osalised

Nn „sooideoloogia“ kritiseerimises osalemine on aidanud luua liite mitmete radikaalsete kristlike gruppide, parempoolsete gruppide ja väljakujunenud parteide vahel, mis on tänavail ühendanud oma jõud (vrd Riedlberger 2015). See mõiste ühendab erinevad poliitilised rühmitused kristlik-humanistlikest neoliberaalsete ja marurahvuslasteni välja. *Anti-gender*-liikumise potentsiaal leida toetajaid poliitilistest ja klassipiiridest hoolimata sai ilmseks meelevalduste „Demo für Alle“ käigus Stuttgartis 2014. aastal. Liikumine, mis ilmselgelt laenas oma nime Prantsusmaal aset leidnud liikumisest „Manif pour tous“, kasutab loosungit „Abielu ja perekond! Peatage *gender*-ideoloogia ja meie laste seksualiseerimine!“ ning tõmbab jätkuvalt ligi tuhandeid inimesi.

Meelevaldused käivitas 2015. aasta õppekava töödokument, mille koostasid Baden-Württembergi Roheline Partei (Bündnis 90/Die Grünen) ja Saksamaa Sotsiaaldemokraatlik Partei (SPD) (rohe-punane valitsus) ning mis käsitles vajadust käsitleda „seksuaalse mitmekesisuse“ teemat koolide õppekavades. Töödokumendis tõdeti, et tarvis oleks arendada õpilastes „avatud suhtumist enda ja teiste seksuaalse identiteedi suhtes“ ning „tundlikkust stereotüüpide suhtes ning võimet neist läbi näha“ (Kultusportal-bw 2013, 9).

Sellest alates on õppekava vastu võidelnud erinevad ühiskondlikud grupid, viimati 21. märtsil 2015 Stuttgartis. Kaasatud gruppide hulka kuuluvad nt kristlik algatus „Perekonna Kaitseks“ (Familien-Schutz) ning organisatsioon „Church in Need Germany“ (Kirche in Not Deutschland). Saksamaa meelevalduste ees seisavad samad naisliidrid: Hedwig van Beverfoerde (CDU), Beatrix von Storch (AfD) ja Birgit Kelle (CDU ning ühingu Frau

2000plus eV esinaine). Meeleavaldustel peab Kelle mobiliseerivaid kõnesid, milles vastandub nn „gender-ideoloogiale“ ja „terve riigi ümberkoolitamisele“ (Demo für Alle 2015). Samade teemade üle arutab ta ka oma hiljutises kirjutises „Gender Gaga: absurdne ideoloogia, mis üritab tungida meie igapäevaelu“ („GenderGaga: Wie eine absurde Ideologie unseren Alltag erobern will“) (2015). Huvitav on, et 21. märtsi meeleavaldusel pidas kõne ka Prantsusmaa liikumise juht Ludovine de la Rochère. Lisaks on meeleavalduste „Demo für Alle“ formaat väga sarnane meeleavaldustega „La Manif pour tous“. Peale analoogse loosungi on ka mõlema liikumise visuaalne külg, sh bännerid, plakatid ja õhupallid samasuguses värvide binaarsuses: helesinine ja roosa.

Lisaks liikumisele „Demo für Alle“ loodi NPD toel kodanikeliit „Mures Vanemad“, mille eesmärk on korraldada üle terve Saksamaa proteste, mis on vastu nn „varasele seksualiseerimisele lastepäevakodudes, lasteaedades ja koolides“ ning ka niinimetatud „gender-ideoloogiale“. Protestide esifiguuride ja kõnelejate hulka kuuluvad Béatrice Bourges (taas „La Manif pour tous“ liige) ning Jürgen Elsässer, kes on tuntud oma vandenõuteooriate ning parempoolse populistliku meelsuse poolest (Eiker 2014). Algatus üritas leida toetajaid ka „Demo für Alle“ kaudu.

Lisaks „Demo für Alle“ liikumisele on Saksamaal ka teisi tandreid, kus kajastub antifeminislik ja *anti-gender* poleemika. Üldiselt leiab selline arutelu aset veebis ning enamasti algatavad selle poliitilised parteid. Väga vaidlustatud valdkonnaks on akadeemilised soouuringud, mida kritiseeritakse liigse teaduslikkuse ja elukauguse tõttu, aga samal ajal paradoksaalselt ka vähese teaduslikkuse ja nn „lihtsalt ideoloogiaks olemise“ tõttu. Kuigi mitmed veebis aset leidvad arutelud ei ole otseselt seotud poliitiliste parteidega, saab soo-uuringutega seotud vastuolu, nagu mainitud eelpool seoses Baden-Württembergiga, sageli hoogu juurde poliitiliste parteidega seotud isikute või alagruppide tõttu, kes panustavad „genderism“ poleemikasse. Kuigi poliitikute

esitatud soo-uuringute professuure puudutav küsimus võib näida süütu, on ilmne, et sellest tulenev üldine retoorika üritab vaigistada feministlikke ning interseksionaalseid käsitlusi sotsiaalteadustes ning haridusvaldkonnas laiemalt.

5. EL-i roll

Kohustus rakendada „gender mainstreamingu“ strateegiat seadustati esmakordselt 1999. aasta 1. mail Amsterdami lepingus, mis on siduv Euroopa Liidu tasemel. Lissaboni lepingu vastuvõtmisest 2008. aastal on EL-i kohustus rakendada „gender mainstreaming“ strateegiat saanud kinnitust lepingu artiklis 8, mis käsitleb Euroopa Liidu toimimist.

Eeltoodu kehtestamiseks võeti muuhulgas vastu nn „Tarabella aruanne“. AfD nägi eriliselt vaeva, et vältida selle poolt hääletamist. Koostöös algatuse „Perekonna Kaitseks“ esindaja Hedwig van Beverfoerdega, kes viis läbi abordivastase kampaania (Familien-Schutz 2015), ärgitas AfD parteisse kuuluv Euroopa Parlamendi liige ning Parlamendi naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse komisjoni kuuluv Beatrix von Storch 205 Euroopa Parlamendi liiget hääletama 3. oktoobril 2013 nn „Tarabella aruande“ vastu⁸. Ka oli ta vastu Lunaceki aruandele, mis pidi võitlema homo- ja transfoobiaga, ning Estrela aruandele, mis üritas parandada naiste seksuaal- ja reproduktiivõigusi.

Ka NPD seisis vastu EL-i soolise võrdõiguslikkuse poliitika plaanidele ning hääletas Tarabella aruande vastu. Seda tehti koostöös teiste konservatiivsete ja reaktiooniliste parteidega, mis koondusid „parempoolsesse Euroopa Konservatiivide ja Reformistide“ (ECR) liitu. Kuigi aruande pooldajad jäid enamusse, on ebaselge, milline poliitiline jõud jääb tuleviku parlamentides peale.

⁸ <http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1381155&t=d&l=en>

6. Kohalik ja riiklik poliitika

Niinimetatud „gender-ideoloogiat“ puudutav arutelu näib toimivat kui poliitiline tööriist ning seda eriti kohalikul tasandil. Paistab, et kuigi suhteliselt vaba ja mõõdukas avalik kuvand soolist võrdõiguslikkust käsitlevates ametlikes seisukohtades on teadliku pingutuse vili, tuleb nn „gender-ideoloogia“ kohalikes struktuurides siiski jutuks ning seda märksa äärmuslikumas võtmes. Huvitav on märkida, et selline vastuolu ei leia kajastust avalikes aruteludes ega vii sisemiste lahkkelideni. Näiteks, kuigi CDU Euroopa platvormi eesmärk on edendada soolist võrdõiguslikkust, hääletas selle kohalik organ CDU Nordwürtemberg nn „gender-ideoloogia“ vastu (2014). Samas seaduste vallas on CDU võrdsete abieluõiguste idee vastu ega poolda adopteerimisõiguste kohandamist⁹ Saksamaal.

Suur erinevus ilmneb ka parteide radikaalsuses ning nende vastavates noorteorganisatsioonides. Noored liikmed kipuvad ennast positsioneerima radikaalsemalt kui nende vanemad kolleegid. Sama võib märgata algatustes, nt JN-i (NPD noorteorganisatsioon) kondoomikampaania, JA (AfD noorteorganisatsioon) feminismivastane kampaania ning Ludwigsburgi ja Stuttgarti Õpilasliidu osalemine (CDU-ga seotud kohalikud noorteorganisatsioonid, mis ei kuulu partei struktuuri alla) Demo für Alle meelevaldusel 2015. aasta märtsis Saksamaal.

7. Riigi roll

1999. aastal loodi Saksamaa Föderaalvalitsuse otsusega alus soolise võrdõiguslikkuse peavoolustamise strateegia rakendamiseks Saksamaal. Seega peaks soolise võrdõiguslikkuse saavutamine olema poliitikate juhtpõhimõtteks.

⁹ <http://www.regenbogenfamilien-nrw.de/wissen/politik/>

Selles suunas rakendati ka olulisi meetmeid. Näiteks oli kasu vanemapuhkusest (*Elternzeit*, 2001) ja vanemahüvitisest (*Elterngeld*, 2007), mis motiveerisid suuremat hulka isasid osalema laste hooldamises ning toetasid emasid nende püüdluses naasta pärast laste saamist tööle. Samas on need hüved kättesaadavad vaid teatud ühiskonnagruppidele, mistõttu tuleks lähemalt arutleda vastavate meetmete osakaalu üle soolise emantsipatsiooni diskursuses. Sama valdkonda puudutavad täiendavad õiguslikud parendused on kehtestatud alles hiljuti, nt sookvoote puudutav arutelu ning algatus tõsta õppekavade abil õpilaste teadmisi seksuaalse mitmekesisuse kohta koolides.

Kuigi Saksamaa avalik kuvand näib viitavat, et riik on võrdse kohtlemise edendamises progressiivne, puuduvad olulised *de facto* võrdsuseni viivad meetmed. Näiteks ei tohi samasoolised paarid seaduslikult lapsi adopteerida. Gender mainstreaming ei ole seadusloomes *de facto* juhtiv põhimõte; tõeliselt progressiivsete seaduste puudus selgitab, et võrreldes teiste riikidega on „gender-ideoloogia“ vastasus ennast alles hiljuti ilmutanud.

Baden-Württembergi õppekavaga seoses tuleb mainida, et haridus on enamjaolt liidumaade (*Länder*) pärusmaa. Õppekava ei võetud esmalt vastu, sest mitmed küsimused vajasisid uuesti läbiarutamist. Seda ei nähta kriitikute eduna. Tulevik näitab, kuidas valitsus selle ettepanekuga eesolevate valimiste järel toimetab. Siis saab selgeks, kui suur mõju mitmekesisuse pedagoogika vastastel tegelikult on ning milline diskursus valdavaks saab.

8. Põhiseadus

Saksamaa põhiseaduse kolmas artikkel näeb ette kõigi inimeste võrdsust soost, rassist ja usust hoolimata. Artikkel aitab kõrvaldada ka soolist ebavõrdsust ning kutsub *gender mainstreaming*'ut edasi arendama.

Samas väidetakse algatuse „Perekonna Kaitseks (Initiative Familien-Schutz) veebilehel, et nn „gender-ideoloogia“ riivavat inimõigusi¹⁰. *Anti-gender* grupid võtavad oma väidete aluseks Saksamaa põhiseaduse artikli 6, mis kaitseb abielu ja perekonda. Lisaks väidetakse selles, et haridus on vanemate kohustus ja õigus. Sellest tulenevalt väidab *anti-gender*-liikumine, et kohustuslik haridus seksuaalsest mitmekesisusest koolides on riigi sekkumine vanema õigustesse. Põhiseadus ei ütle selgesõnaliselt, et abielu võiks olla vaid mehe ja naise vahel. Samas ei ole samasooliste paaride abielu seaduslik; neil on lubatud vaid oma kooselu registreerida.

9. Tagajärjed

Seni on „*anti-gender*“ kampaania mõju Saksamaal kõige märgatavam kohalikul tasandil. Seda ilmestavad ka AfD suure külastatavusega üritused, mis käsitlevad teemat „gender ja poliitiline korrektsus“ ning avalikkuseretseptioon, mis ilmneb soo-uuringute ja feministlike kampaaniate vastu suunatud vihakõnes ja karmis avalikus diskursuses. „*Anti-gender*“ propaganda leiab meedia kaudu üha uut publikut, kuna antifeminismi ja *anti-gender* aktiviste kutsutakse esinema televisiooni vestlussaadetesse ning nende arvamusalaldusi avaldatakse. Antud hetkel ei ole võimalik lihtsustatult kokku võtta selle diskursuse ajendit ega mõju. Tulevik näitab, kas liikumised muudavad valijate käitumist ning kas kanda kinnitanud parteid vastavad häälte hoidmise nimel nn „gender-ideoloogia“ vastaste nõuetele ning kohandavad oma programme.

10. Keel

Saksamaa *anti-gender*-liikumises osalejate seas on laste „varajase

¹⁰ <http://www.familien-schutz.de/>

seksualiseerimise“ diskursus olulisel kohal. Näiteks organiseeris NPD toel tegutsev kodanikliit „Mures Vanemad“ protesti „varase seksualiseerimise vastu lastepäevakodudes, lasteaedades ja koolides“. *Anti-gender* retoorika hulka kuulub ka nii nn „seksuaalse identiteedi hajumise“ kui nn „gender-ideoloogia“ tulemuse eest hoiatamine. Selline ülesehitus näib väitvat, et nn „ainuõigest normaalsusest“ kõrvale kaldumine on haiglane ning semantiliselt tasemel tähendab see laskumist mõistetes nagu „Teine“ ja „Vaenlane“, mis soodustavad hirmu ja viha.

Anti-gender-liikumise võtmeisikute keelekasutus on tavaliselt moraliseeriv, range ja dramaatiline ning hõlmab hoiatust suurte ohtude eest (kohutav halvim stsenaarium), mida tuleks vältida, kulutades oma aega teiste teadlikkuse tõstmiseks. Meeleavaldused rõhuvad vanemate ja laiema ühiskonna vastutusele ning meeleavalduse eestkõnelejate ning ka liikumise algatajate, nt Kelle sünged ettekuulutused tekitavad hirmu NPD sõnastatud nn „rahvuse surma“ ees.

Retoorikasse näib olevat kaasatud ka euroskeptiline ning kommunistmivastane hirm, mis rõhub natsionalismile, kuna termin „poliitiline ümberõpe“ tekitab avalikkuses reaktsioonilisi emotsioone.

11. Valijate heakskiidu võitmine

Valijate käitumise muutuste ennustamiseks näib olevat vara. Samas on näha, et konservatiivseid valijaid mobiliseeritakse LGBT-kogukonnale vastandumisega ning „traditsiooniliste pereväärtuste“ juurde naasmisega, mis iseenesest kätkeb endas tagasilööki soolisele võrdõiguslikkusele. Ometi võib viisi, kuidas teemat parteide programmides käsitletakse, näha ka kui katset hääli võita. Parteide ajalugu ja orientatsiooni arvestades ei oleks see üllatav. CDU on eriti huvitatud oma traditsiooniliste valijate kõnetamisest ning konservatiivsete ja kristlike väärtuste alalhoidmisest.

AfD on juba mõnda aega kaldunud üha enam paremale. Konfliktid partei sees ei ole parempoolse tiiva meele järele. AfD

näib oma kohta kindlustavat rassistlike väidetega, kogudes häáli islamivastaste loosungitega ja manades esile „võõraste sisserändega“ seotud hirne. Partei väited on jätkuvalt enamjaolt neoliberaalsed ning turule orienteeritud. Rahvuse ja *genderi* kategooriad ei ole teineteisest eraldatud, vaid on mitmete teiste teemadega omavahel seotud ning on väga efektiivsed sotsiaalsetes võimu- ja domineerimise suhetes.

Alternatiivina võib NPD *anti-gender* aktivismis näha taotlust püüda häáli individualismile vastanduva „kogukonna“ idee rakendamiseks. See aga nõuaks kodanike valimismotiivide lähemat uurimist.

12. Vastupanustrateegiad

Seoses asjaoluga, et ühiskonnas on üha laiemalt levinud reaktsioonilised hoiakud, on teema avalikkuses üles võtnud mitmed erinevad grupid. Nende seas ka progressiivsed ühendused, nagu näiteks LGBTI-aktivistid, antifaašistid ja feministlikud grupid, kes kutsuvad sotsiaalmeedia ja blogide (nt www.queer.de) kaudu astuma üles *anti-gender* meelevalduste ning nende vaadete vastu.

Samuti on kanda kinnitanud parteid lisanud teema oma programmidesse vastupanustrateegiate arendamise eesmärgil. Näiteks on Rohelised (Bündnis 90/Die Grünen) pidanud arutelusid feminismi- ja homofobia vastaste strateegiate väljaselgitamiseks.

Anti-gender-liikumine on pälvinud üha rohkem tähelepanu ka akadeemikute seas. Viimasel ajal on ilmunud uusi kriitilisi sotsiaaluuringuid, mis käsitlevad feminismivastast ja nn „maskulinistide“ diskursust subkultuuride struktuurides (nt Claus 2014; Kemper 2012) seoses globaalse kriisi ennustuste ning „uue“ paremäärmusluse ilmumisega.

13. Muud parteid

Saksamaa praeguse valitsuse moodustavad SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands) ning CDU/CSU. Sotsiaaldemokraadid suutsid pere ja naiste õiguste vallas saavutada mõned märkimisväärsed muudatused, nt kvoodid naistele juhtimistasandil. Samuti üritavad nad liidu tasemel saavutada uut programmi, „*Familienarbeitszeit*“, mis näeb ette kahe leivateenija mudelil põhinevaid majapidamisi (vastandina ühe leivateenija mudelile – toim.), kuid mis ei ole seni leidnud nende koalitsioonipartneri CDU/CSU toetust.

2015. aasta haridusprogrammi tutvustas Baden-Württembergis samuti SPD koostöös Rohelistega, eesmärgiga tõsta teadlikkust seksuaalsest mitmekesisusest. SPD üritab muuta abielu kättesaadavaks ka homoseksuaalsetele paaridele, kes hetkel tohivad registreerida vaid tsiviilpartnerluse.

Ka Roheline Partei, kellele kuulub praegu opositsioonis 63 kohta, on pühendunud hooldajatöö uuendamisele ning edendab meeste naistega võrdset kaasatust vanemaksolemisse. Erinevalt SPD-st ei ole nad esitanud idee toetamiseks konkreetset mudelit, vaid soovivad paremat lastehooldust ning sugudele võrdseid võimalusi tööturul. Samuti keskenduvad nad nii hetero- ja homoseksuaalsete paaride reproduktiivõigustele. Parteil on pikk mitmekesisuse edendamise ajalugu ning nad on pühendunud LGBTI õiguste suurendamisele.

Samas, kuna *gender*-küsimusi arutatakse enamjaolt kohalikul tasandil, on enamasti just parlamendivälised progressiivsed grupid need, kes seisavad naiste ja LGBT-kogukonna õiguste eest. Vastupanuliikumiste vähest efektiivsust arvesse võttes võib järeldada, et emantsipeerivad grupid näivad hoolimata oma pikast parteipoliitika ja parlamendivälise arutelude kogemusest olevat reaktsioonilisest tagasilöögist üllatunud.

14. Soovitused progressiivsetele osapooltele

Konservatiivset publikut on lihtne kaasa tõmmata lihtsustatud

seletustega sotsiaalsest kontekstist ning progressiivsete jõudude süüdistamisega prekaarsetes oludes ja rahvusvahelises kriisis. Seega, progressiivsed ja feministlikud grupid, sh akadeemilised ringkonnad, aktivistid ja poliitikud, peavad vastama *anti-gender*-liikumisele organiseeritud ja tähendusrikkal viisil, kuna selge vastuse puudumine võimaldab *anti-gender* aktivistidel ja reaktioonilistel gruppidel leida uut publikut, keda veenda oma programme pooldama.

Edasiste liikumiste vältimiseks tuleb algatada, välja arendada ning toetada vastavaid programme, mis suudaksid kestlikult tegeleda harivate meetmetega.

Terviklik vastustrateegia peaks hõlmama vastasseisu kõigil tasemetel ning kaasa haarama nii poliitiliselt progressiivsed osalised kui kodanikuühiskonna, kes üheskoos võtaks sõna sotsiaalse mitmekesisuse ja soolise võrdõiguslikkuse toetuseks. See tähendab, et kriitikutele vastu seismiseks on lisaks föderaalvalitsuse poliitilisele positsioonile vaja head haridust, k.a. õpetajatele, ning sotsiaaltöötajaid ja kohalikke sidusgrupe, kes on pühendunud homofobia-vastasele ning mitmekesisust toetavale võitlusele.

15. Prognoosid ja ennustused

On kaks võimalikku viisi, kuidas suuremad parteid tulevikus tegelevad *anti-gender*-liikumisega. Juhul, kui emantsipeerivad liikumised hakkavad struktuurse kriisi progresseerumisele viitavaid *anti-gender*-liikumisi ning nende esitatavaid väljakutseid tõsiselt võtma, vastates neile tasakaalustatult, on neil liikumistel võimalik saavutada ülekaal ning anda märkimisväärne panus võrdsuse suurendamiseks ja naiste ning LGBT-kogukonna tunnustamiseks. Kui aga *anti-gender*-liikumised omandavad avalikus diskursuses üha olulisema rolli ja positsiooni konservatiivsete ning paremäärmuslike parteide hulgas, võivad tagajärjed olla rasked mitte ainult naiste ja LGBT õiguste seisukohast, vaid vasakpoolse poliitika emantsipatsiooni-

lubadusele tervikuna.

- Deutscher Arbeitgeberverband (2014): CDU Nordwürttemberg beschließt mit großer Mehrheit ein Votum gegen Gender-Ideologie, URL: http://deutscherarbeitgeberverband.de/hintergrund/2014_11_12_dav_imwortlaut_gender-ideologie.html
- Die Linke (2013): Wahlprogramm zur Bundestagswahl 2013: Damit wir leben können, wie wir wollen: Emanzipation und Geschlechtergerechtigkeit, URL: <http://www.die-linke.de/wahlen/archiv/archiv-frueherewahlprogramme/wahlprogramm-2013/wahlprogramm-2013/i-solidaritaet-neu-erfinden-gute-arbeit-undsoziale-gerechtigkeit/damit-wir-leben-koennen-wie-wir-wollen-emanzipation-und-geschlechtergerechtigkeit/>
- Eiker, Peter (2014): AfD und Verschwörungstheoretiker. Annäherung an die Wirrköpfe, URL: <http://www.taz.de/!149078/>
- Familien-Schutz (2015): Tarabella-Umerziehungsprogramm stoppen – Jetzt E-Mail-Protest an EU-Abgeordnete senden, URL: <http://www.familien-schutz.de/tarabella-umerziehungsprogrammstoppen-jetzt-e-mail-protest-an-eu-abgeordnete-senden/>
- Kelle, Birgit (2015): GenderGaga: Wie eine absurde Ideologie unseren Alltag erobern will. Asslar: adeo
- Kemper, Andreas (2014): Keimzelle der Nation? Familien- und geschlechterpolitische Perspektiven der AfD – eine Expertise. FES, Forum Politik und Gesellschaft, März 2014, <http://library.fes.de/pdf-files/dialog/10641-20140414.pdf>
- Kemper, Andreas (2013): Rechte Euro-Rebellion. Alternative für Deutschland. Zivile Koalition e.V., Münster
- Kemper, Andreas (2012): Die Maskulisten: Organisierter Antifeminismus im deutschsprachigen Raum. Münster: Unrast
- Kuby, Gabriele (2006): Die Gender Revolution: Relativismus in Aktion Kissleg: fe-medienv Verlag

- Kultusportal-bw 2013: Arbeitspapier für die Hand der Bildungsplankommissionen als Grundlage und Orientierung zur Verankerung der Leitprinzipien, URL: http://www.kultusportal-bw.de/site/pbs-bw/get/documents/KULTUS.Dachmandant/KULTUS/kultusportal-bw/Bildungsplanreform/Arbeitspapier_Leitprinzipien.pdf
- Lang, Juliane (2014): Antifeminismus in Bewegung – Extrem rechte Geschlechterpolitiken und ihre Anschlussfähigkeiten. In: Lotta, Antifaschistische Zeitung aus NRW, Rheinland-Pfalz und Hessen
- NPD (2013): Das Programm zur Bundestagswahl 2013, URL: http://npd.de/inhalte/daten/dateiablage/br_2013_wahlprogramm_netz.pdf
- NPD (2015a): Kondome für Ausländer und ausgewählte Deutsche! URL: <https://npd.de/kondome-fuer-auslaender-und-ausgewaehlte-deutsche/>
- NPD (2015b): Ein Dokument der schleichenden Umerziehung, URL: <https://npd.de/ein-dokument-der-schleichenden-umerziehung/>
- NPD Hessen (2015): Politisches Lexikon, Gleichheit, URL: http://www.npd-hessen.de/index.php/menue/56/thema/213/Politisches_Lexikon.html
- Riedlberger, Johannes (2015): Besorgte Eltern – Wer sie sind und was sie wollen <http://www.netz-gegen-nazis.de/artikel/besorgteeltern-%E2%80%93-wer-sie-sind-und-was-sie-wollen-10130>
- Tarabella, Marc (2015): „Men and women are not and never will be the same, but they should have the same rights“. European Parliament/News, URL: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20150119STO10502/html/Marc-Tarabella-%E2%80%9CGender-equality-is-the-equality-of-rights-and-accessibility%E2%80%9D>
- Zastrow, Volker (2006): „Gender Mainstreaming“ Politische Geschlechtsumwandlung <http://www.faz.net/aktuell/politik/gender-mainstreaming-politischegeschlechtsumwandlung-1327841.html>

UNGARI

Anikó Félix

Ungaris ei ole *anti-gender* diskursus ja nn „*gender*-ideoloogia“ vastased liikumised niivõrd intensiivsed kui teistes analüüsitud riikides. Ometi leidub ka seal mitmeid teemaga seotud käivitajaid, osalisi ja dokumente, mis muudavad liikumiste intensiivistumise tulevikus võimalikuks.

1. Mõistete otsingutulemused Google'is

Selleks, et saada üldine ülevaade sellest, kuidas *anti-gender* diskursus hakkas ilmema ja arenes Ungaris, piisab kui analüüsida Google'i otsinguid vastavate väljendite kohta. Esimesed asjakohased tulemused pärinevad 2008. aastast, mil *anti-gender* diskursuse päästsid valla vasakpoolse liberaalse valitsuse soolist võrdõiguslikkust puudutavad meetmed. 2009. aastast pärinevad otsingutulemused on enamjaolt seotud dokumentidega, nt Kuby raamat või teoloog Ferenc Tomka (kelle artiklile otsingutulemustes figureerinud dokumentides enim viidatakse) manifest, mis seletavad „*gender*-ideoloogia“ olemust ning sellega seotud nn „ohtusid“. Suur hulk tulemusi on seotud 2010. aastaga, mil poliitikud realselt sekkusid kõneainesse, sest võeti vastu ja seejärel muudeti lasteaedades antavat haridust puudutav dokument,. Järgnevate aastate otsingutulemuste teemad varieeruvad; vaevutajutavat koondumist on aimata aastail 2013–2014 seoses Euroopa Parlamendi Lunaceki ja Estrela aruannetega. Samas, veebilehe Google Trends abil ilmneb, et fraasi „*gender*-ideoloogia“ otsiti Google'i vahendusel vaid aastail 2013–2015, mis näitab, et soovastane diskursus ei ole veel intensiivistunud.

2. Parteide ülevaade

Ungari kontekstis saame rääkida kolmest parempoolsest parteist, kes oma avalduste, poliitiliste kavade ja seadusandlike aktidega

anti-gender diskursuses poliitiliste osalistena kaasa teevad.

Fidesz e Ungari Kodanikeliit (Hungarian Civic Alliance) asutati 1988. aastal liberaalse kommunismivastase parteina. 1995. aastal toimus parteis konservatiivne pööre ning 1998. aastal võitis see valimised ja moodustas koalitsiooni kahe väiksema parempoolse parteiga¹¹. 2010. aastal õnnestus sellel moodustada valitsus Kristlik-Demokraatliku Rahvaparteiga; partei taasvaliti 2014. aastal. Mõlemal korral oli parteil parlamendis kahekolmandikuline enamus¹². Partei president on selle asutamisest saadik olnud Victor Orbán, kellest sai 2015. aastal Ungari peaminister.

Kristlik-Demokraatlikul Rahvaparteil (KDNP, Christian Democratic People's Party) oli ajalooline eelkäija, kuid partei taasasutati 1989. aastal kristlik-demokraatlikuna. Partei kuulus parlamendi koosseisu aastail 1990–1998. 2010. aastast alates on see olnud Fideszi väike koalitsioonipartner, kelle toetust ei ole ilma Fideszita võimalik isegi arvestada. Partei president on Zsolt Semjén, kes on ka peaministri asetäitja.

2003. aastal asutatud¹³ Jobbik *Liikumine Parema Ungari Nimel (Movement For a Better Hungary)* on parempoolne partei, mille ideoloogia toetub võimuvastastele, natsionalistlikele, antisemiitlikele ja romadevastastele hoiakutele (Kovács 2013). Jobbiku läbilööks¹⁴ valimistel leidis aset 2009. ja 2010. aastal, mil nad valiti esmalt Euroopa ning seejärel Ungari parlamenti¹⁵. 2014. aastal saavutasid nad riiklikel valimistel 20,3% ning vastavalt märtsikuus läbiviidud uuringutele on Jobbik 2015. aastal populaarsuselt teisel kohal, tema toetajaskond riigis ulatub 18%-ni¹⁶.

¹¹ Ungari Demokraatlik Foorum ning Iseseisev Väikemaapidajate Partei.

¹² 2015. aasta veebruari lõpul sai vasakpoolne opositsioon koha Veszprémi valimisringkonnas, mille tulemusel kaotas valitsus senise kahekolmandikulise enamuse parlamendis

¹³ Partei moodustati parempoolse noorteorganisatsiooni alusel.

¹⁴ Jobbiku toetus on tõusujoonel alates 2006. aastast, mil peeti ulatuslikke meeleavaldusi endise peaministri Ferenc Gyurcsány vastu. Jobbik oli meeleavaldustel oluline häälekandja.

¹⁵ Euroopa valimistel saavutasid nad 14,47% ning riiklikel valimistel 16,67% .

¹⁶ <http://ipsos.hu/hu/news/tovabb-erosodott-jobbik>

3. Parteide programmid ja diskursused

Peaministri kõnet, kus ta võtab kokku kümme eesmärki, on võimalik tõlgendada partei programmina¹⁷. Kõne kaheksas punkt märgib, et tänase päeva suurim väljakutse on rahvastiku vähenemine. Orbán märkis, et töö, tootluse ja pere „maagilist kolmikut“ tuleb toetada. Ta lisas, et valitsus peab üritama toetada demograafilisi kriteeriume oma igapäevaste otsustega (sh majanduslikud otsused, nagu pereloomet toetavad madalad maksud). Valitsev koalitsioon kuulutas välja „peresõbraliku poliitika“¹⁸, mis praktikas tähendab, et soolise võrdõiguslikkuse peavoolustamise – gender mainstreamingu asemel edendatakse „pere peavoolustamise“ ideed ning esitatakse need kaks vastanduvatena. (Juhász 2012). Retoorika kohaselt on valitsevate parteide eesmärk võimaldada emadel lastega kodus olla¹⁹. Sellise poliitika mõju vaestele ja paremal järjel peredele on aga erinev ning asetab viimased soodsamale positsioonile²⁰.

Jobbik pühendas oma 2014. aasta valimisprogrammis naiste poliitikale eraldi lõigu²¹, mis väidab, et mehed ja naised on võrdsed, kuid mitte sarnased. Programmi kohaselt ei tähendavat bioloogilise determinismi kontseptsioon, justkui naised peaksid töötama vaid kodus, kuid samas väidetakse, et emadus²² on kauneim töö. Jobbik toob ühe põhilise probleemina väljarahvastiku vähenemise, millega tegelemiseks on vajalik

¹⁷ Fidesz-KDNP ei avaldanud manifesti enne kohalikke ega Euroopa Parlamendi valimisi 2014. aastal. Kõne peeti Ungari Tööstus- ja Kaubanduskoja majandushooaja avamisel, mille järel analüütikud hakkasid seda tõlgendama partei programmina.
http://www.portfolio.hu/gazdasag/itt_van_orban_viktor_10_pontos_programja.196711.html

¹⁸ http://mandiner.hu/cikk/20140925_retvari_a_nepesedes_i_adatok_is_igazoljak_a_csaladbarat_politika_sikereseget

¹⁹ Valitsus tõi tagasi kolm aastat kestva lapsehooldustasu (Gyermekgondozási Segély, GYES) ning kaks aastat kestva lapsehoolduspuhkuse (Gyermekgondozási Díj, GYED). Kusjuures, GYES-tasu saavad emad, kelle laps on enam kui ühe aasta vanune, võivad tasu eest töötada maksimaalselt 30 tundi nädalas.

²⁰ Erasiku 16-protsendise tulumaksu kehtestamine koos heldete maksusoodustustega laste arvelt on näited seadustest, mille eesmärk on suurendada viljakust, võttes sihile paremal järjel olevad perekonnad (Juhász 2012).

²¹ <http://jobbik.hu/hireink/kimondjuk-megoldjuk-valasztasi-program-2014>

²² Pikas perspektiivis asendaksid nad olemasolevad hüvitised tasuga „täiskohaga“ emadele (koduste emade toetus) noorima lapse 18-aastaseks saamiseni.

„vastav sotsiaal- ja perepoliitika“²³. Partei toetab naiste naasmist tööle²⁴, kuna see võib „märkimisväärselt“ suurendada viljakust. Seetõttu lubab Jobbik oma programmis tagada kõigile asulatele lasteaiad ja lastepäevakodud²⁵. Partei eesmärk on vältida „kalduvust“ saada lapsi raha pärast ning see keelaks vanemahüvitise alla 18 aasta vanustele emadele, mis on aga ilmne rassistlik suhtumine romade kogukonda²⁶. Partei diskursuses esineb vastuolulisi märkusi ka naiste ja sooküsimuste teemadel. Lisaks jõulisele nn „loote kaitsmise“ ideele²⁷ rõhutab Krisztina Morvai oma kõnedes sageli ka raseduse vältimise olulisust²⁸. Morvai seisab ka koduvägivalla ohvrite ning prostituutide eest²⁹. Kvoodid poliitikason põhjustanud arutelusid ka partei sees³⁰. Mõlemad parteid keskenduvad rahvastiku kasvule, kuid on eri arvamusel, kes

²³ https://jobbik.hu/facebook/programunk/csalad_es_nepessegpolitika.html

²⁴ Emade tööle naasmise toetamiseks kehtestaks Jobbik maksusoodustuse 20% lapse kohta töötasust makstavatelt maksudelt.

https://jobbik.hu/facebook/programunk/csalad_es_nepessegpolitika.html

²⁵ http://jobbik.hu/sites/default/files/cikkcsatolmany/kimondjukmegoldjuk2014_netre.pdf

²⁶ Lapsehooldustasu makstaks rahas vaid kolmanda lapseni ning edasiste laste puhul maksureiidina. Partei on korduvalt väljendanud muret romade nn „ülerahvastatuse“ tõttu ning partei juht Gábor Vona kirjeldab seda kui demograafilise languse üht põhilist põhjust.

http://jobbik.hu/rovatok/orsz%C3%A1gos_h%C3%ADrek/%E2%80%9Eha_a_b%C3%B6lcs%C5%91kben_zajl%C3%B3_h%C3%A1bor%C3%BAt_nem_nyerj%C3%BCk_meg_v%C3%A9g%C3%BCnk_van%E2%80%9D_n%C3%A9pesed%C3%A9si_konferenci%C3%A1t_rendezett_a_jobbik

Kui aasta esimesena sündinud lapse nimi oli Péter Rikárdó Rác (mis võib kõlada roma nimena), postitas Előd Novák oma Facebooki lehel foto oma perest kommentaariga: „Lisaks Rikárdóle, kes on 23-aastase ema kolmas laps ning 2015. aasta esimesena sündinud laps, õnnestub siin-seal ka ungarlastel lapsi saada.“

<https://www.facebook.com/novakelod/photos/a.159541990795117.40105.112879632128020/762687637147213/> Postitus sai suure meediatähelepanu ning avaliku pahameele osaliseks.

²⁷ Hiljuti keeldus partei Istanbuli konventsiooni kinnitamisest. Jobbiku parteisse kuulub parlamendiliige Dóra Dúró märkis põhjendusena, et konventsioon ei käsitle nn "olulisimat koduvägivalla ilmingut", mille all pidas silmas aborti.

<http://444.hu/2015/03/02/a-jobbiknem-tamogatja-a-nok-ellen-iranyulo-eroszak-elleni-europai-egyezmenyt-mert->

²⁸ Tarabella aruande arutelul 2015. aasta 16. märtsil selgitas ta, et tema hääle saavad aruande osad, mis toetavad meeste ja naiste võrdõiguslikkust, kuid ei saa nõustuda osadega, mis „annavad naistele õiguse abordile, kuid ei aita seda vältida.“

<http://www.morvaikrisztina.hu/>

²⁹ <http://jobbik.hu/videoink/morvai-eu-s-pazarlasokrol-es-prostituciorol>

³⁰ Gaudi Nagy esitas koos Rohelise parteiga valimisseaduse muudatuse eesmärgiga kahekordistada naiste arvu parlamendis. Tema partei ei olnud temaga ühel nõul. http://nol.hu/belfold/a_jobbik_elhatarolodott_gaudi-nagy_tamastol_a_noi_kvota_miatt_-1290555

peaksid saama lapsi. Oma argumentides viidatakse sageli „traditsioonilistele parempoolsetele kristlikele väärtustele“³¹, kuid positsioonid varieeruvad olenevalt partei hetkehuvidest. Seetõttu kasutavad võimul olevad parteid, sh Jobbik, sageli topelt-kõne strateegiat, mille ühel poolel seisavad tugevalt *anti-gender* ning teisel pool vähem radikaalsed ning rohkem „sootundlikumad“ tiivad parteide sees³².

4. Käivitajad ja osalised

Põhiväide siin kohal on, et Ungaris ei ole *anti-gender*-liikumine ilmnenu veel nii jõuliselt kui mõnes teises Euroopa riigis (Balogh 2014). Samas on teema viimastel aastatel suurema või vähema intensiivsusega siiski korduvalt esile kerkinud. Esmakordselt leidis see aset 2008. aastal pärast keskkooliõpiku ilmumist Ungari soolistatud ajaloost³³.

Parempoolsed poliitikud ning mõned parempoolsed ajalehed avaldasid oma arvamust „*gender*-ideoloogia“-teemalistes artiklites³⁴. 2010. aastal ilmus õppekava täiendav määrus, mis käsitles soolise võrdõiguslikkuse kohast kasvatamist ja õpetamist lasteaedades ning millele järgnes

³¹ Jobbik: <http://veol.hu/belfold/a-jobbik-szerint-kozossegellenes-a-melegfelvonulas-1295181> Fidesz-KDNP: <https://www.youtube.com/watch?v=dpAqxcbPurg>

³² Jobbikus kõneleb Morvai sageli koduvägivallast ning raseduse vältimisest ning Dúró nn „loote kaitsmisest“. Fidesz-KDNP koalitsioon hääletas Istanbuli konventsiooni maha. Parlamendiliige Ildikó Pelcz Gál ei mõistnud aga oma partei vastumeelsust. http://hvg.hu/itthon/20150304_Pelczne_nem_erti_miert_szavazta_le_a_part Ka Katalin Novák andis hiljuti intervjuu, milles selgitab, kuidas valitsus võimaldab naistel samaaegselt saada lapsi ja töötada. <http://www.origo.hu/itthon/20150316-senkire-nem-akarjuk-rabeszelni-hany-gyereke-legyen.html>

³³ Õpiku autor on Andrea Pető (Pető 2008). Ilmumise järgselt uuris Fideszi kuuluv parlamendiliige Ferenc Tóth parlamendi sotsiaal- ja tööjõupoliitikaministrilt, kas raamatut on levitatud teaduslikes ringkondades, väites, et EL üritab raamatuga suruda oma liikmesriikidele peale nn "sugude sotsiaalse determinismi" ideoloogiat. <http://szavaztok.hu/inditvanyok/tudomanyos-ismeretterjesztest-folytat-e-az-onok-tarcaja>

³⁴ http://kecskemetitv.hu/sa_hirek/i_kecskemet_2/i_genderideologia_az_oktatasban_15680/t_Genderideol%C3%B3gia%20az%20oktat%C3%A1sban/index.html
http://mno.hu/migr_1834/nokrol_es_ferfiakrol_egy_kicsit_maskent-305202
<https://kuruc.info/r/6/41953/>

Ferenc Tomka mainis ajalooraamatut kui näidet homoseksuaalsuse propageerimisest valitsuse poolt (Tomka 2009, 9).

avalik hukkamõist³⁵. 2010. aasta teisel poolel võimule tulnud konservatiivne valitsus muutis avalikus debatis „küsitavusi“ tekitanud lõikude sõnastuse üldisemaks. Endise haridussekretäri Rózsa Hoffmani sõnul oleks algne versioon mõjutanud vastuoluliselt laste vaimset ja moraalset arengut ning ilmnenuks oleks nn „gender-ideoloogia“³⁶. *Anti-gender* diskursus ilmus ka Estrela ja Lunaceki aruannete aruteludel, kus Fidesz-KDNP³⁷ ja Jobbiku³⁸ poliitikud ning kiriku esindajad³⁹ võtsid „gender-ideoloogia“ vastase hoiaku. 2013. aastal liitusid Jobbiku noorteorganisatsiooni naisliikmed Poola „Kobiety dla Narody“ liikumisega ning lõid Facebooki-lehe „Kristlikud naised Femeni vastu“ („Christian women against Femen“)⁴⁰. Seni laiahaardelisim parempoolne uudiste veebisait Kuruc.info on samuti *anti-gender* diskursuse edendaja, avaldades „gender-ideoloogia“-teemalisi artikleid⁴¹.

5. EL-i roll

Valitsevate parteide retoorika kohaselt võitlevad „ungarlased“ enda moodi käitumisega oma iseseisvuse nimel ja ei aktsepteeri

³⁵ Muudatus: 255/2009. (XI.20.); ja algne määrus: 137/1996 (VIII.28). Meetmeid kajastav artikkel parempoolses ajalehes

http://mno.hu/migr_1834/semleges_nemunek_kell_nevelni_az_ovodast-254593

³⁶ „Ühiskondlikele, sool või muul põhinevatele eelarvamustele ei ole kohta.“

http://hvg.hu/itthon/20100730_nemi_sztereotipiak_ovoda

³⁷ <http://www.csaladhalo.hu/cikk/hatter/lunacek-jelentes-titkos-kuldetese>

³⁸ http://alfahir.hu/az_alaptoerven_y_ellen_szavaztak_a_kormanyparti_eu_kepviselok

³⁹ <http://farkasretiplebania.hu/content/vall%C3%A1sellenes-t%C3%A1mad%C3%A1s-az-eur%C3%B3pai-parlamentben-%E2%80%93-20140113-cse%C3%BA-7>

⁴⁰ <https://kuruc.info/r/6/112812/> Ühiselt arutati, miks naised ei vaja Femeni ning mis on naiseks ja emaks olemise nn "tõeline olemus". Jobbiku ümber löi paremäärmusliku subkultuuri esindaja Edda Budaházy ka Ungari Naiste Liikumise, mille eesmärk on austada emasid, „kes vastanduvad tänapäeval populaarsetele naisliikumistele“.

<http://betyarsereg.hu/a-haboru-a-szuloszobakban-fog-eldolni-interju-budahazy-eddaval/>

⁴¹ <https://kuruc.info/r/7/128005/>

<https://w3.kuruc.info/r/57/128305/>

<https://kuruc.info/r/21/112420/>

<https://kuruc.info/r/4/131767/>

<https://kuruc.info/r/6/123450/>

Ära tuleb mainida blogi Man Voice (ferfihang.hu), mis on oma olemuselt feminismivastne ning avaldab regulaarselt nn „sooideoloogia ohtu“ käsitlevaid artikleid.

survet „väljastpoolt“.⁴² „Välise surve“ all mõeldakse rahvusvaheliste institutsioonide ja kohalike liberaalide vahel sõlmitud „ülemaailmset vandenõu“, mille eesmärk on võtta Ungarilt iseseisvus ning muuta see kolooniaks. Zsolt Semjéni kohaselt on põhiprobleem Brüsseli suur toetus „gender-ideoloogiale“ ning see, et „väikesed, kuid valjud lobigrupid“ üritavad „oma väärdunud maailmavaadet teistele peale suruda“⁴³. KDNP liige ning Euroopa Parlamendi asepresident Lászlo Surjan kirjeldas Estrela aruannet kui midagi, mida liberaalid ei suutnud kohalikul tasandil läbi suruda ning üritasid seejärel euroopaliku normina Ungari riigile peale suruda⁴⁴. Ta avaldas rahulolu selle üle, et aruanne sai laialdase avaliku halvakspanu osaliseks, ning julgustas kõiki liituma veebikogukonna Citizengo organiseeritud aruandevastase petitsiooniga⁴⁵. Lunaceki aruande arutelul küsis Orbán Euroopa Parlamendilt, miks üritab keegi piirata Ungari õigust traditsioonilisele abielule, mis on Ungari põhiseaduses sätestatud kui liit mehe ja naise vahel⁴⁶. Nagu näidetest nähtub, on valitsuse *anti-gender* diskursus juurdunud „vabaduse eest võitlemise“ retoorikas, kus Ungari vabadust seostatakse võimalusega säilitada „meie traditsioone“⁴⁷.

Jobbik kasutab „vabadusvõitleja“ retoorikat ka riigi „koloniseerimise“ vastu ning süüdistab sageli valitsust tegevusetuses⁴⁸. Paremäärmuslikus diskursuses on EL osaks

⁴² Ühes oma kõnes sõnas peaminister: „Meist ei saa kolooniat.“

http://index.hu/video/2012/03/15/orban_nem_leszunk_gyarmat/

⁴³ <https://www.youtube.com/watch?v=2W06DJiYTHI>

⁴⁴ <http://www.csaladhalo.hu/cikk/hatter/lunacek-jelentes-titkos-kuldetese>

⁴⁵ Veebipõhine platvorm, mis saadab petitsioone rahvusvahelistele ja kohalikele organitele ning avaldab neid veebis. Petitsiooni saatis edu, kuna SRHR ja seksuaalharidus koolides jäeti liikmesriikide pädevusse. 2015. aasta jaanuaris korraldasid nad petitsiooni Tarabella aruande vastu, väites, et sellega toetab Euroopa Liit aborti. <http://www.citizengo.org/en/19722-eu-parliament-vote-right-abortion> Kampania on koostatud seitsmes keeles, sh ungari keeles; samuti on selle koordinaator ungarlane.

http://www.hetek.hu/hatter/201501/meleg_csaladokat_akar_az_ensz Riigi pere- ja noorteküsimuste minister Katalin Novák esitas Estrela aruandega seoses sarnased argumendid, väites, et Lääne-Euroopa riigid tahavad säärase dokumentide abil määratleda ümber pere mõiste. <http://www.orientpress.hu/130722>

⁴⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=dpAqxcbPurg>

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ Kuigi Jobbik nimetab ennast eurorealistiks, mitte euroskeptikuks, on ta korduvalt ärgitanud Ungarit EL-st loobuma ning plaanib liikmesriigina jätkamise küsimuses

„ülemaailmsest vandenõust“, kuid põhilised tegurid on „taustal tegutsevad võimuorganid“, mille eesmärk olevat rahvust lõhestada⁴⁹. Selline vaade oli ilmne Jobbikusse kuuluva parlamendiliikme Tamás Gaudi-Nagy 2014. aasta avalikus kirjas peaministrile ja assamblee spiikrile, kus ta ärgitab Lunaceki aruannet tagasi lükkama, kuna see „ründab meie traditsiooniliste väärtuste aluseid ning on ülemaailmse seksuaalse revolutsiooni ilming“⁵⁰. „Gender-ideoloogiat“ tõlgendatakse ideoloogiliste sõdade negatiivse tagajärjena, millele Jobbik on omakorda kuulutanud „kultuurilisõja“⁵¹. *Anti-gender* diskursus kaitsevat „meie“ traditsioone „riikideüleste väärtuste“ eest, mistõttu peabki riik võitlema oma vabaduse nimel.

6. Kohalik ja riiklik poliitika

Anti-gender diskursus ilmneb ka vaadeldud parteide kohalikul tasandil. 2012. aastal esitas Fideszi kuuluv parlamendiliige Budapesti üldassambleel muudatusettepaneku, mis oleks keelustanud „antisotsiaalsed üritused, mis kajastavad seksuaalseid kõrvalekaldeid“ ning „ropud ja avalikku meelepaha põhjustavad“ meeleavaldused. Assamblee ei kiitnud ettepanekut heaks⁵². Samal aastal esitas Jobbik Budapesti üldassambleel ettepaneku muuta „samasooliste seksuaalsete suhete ühiskondlikult aktsepteeritava ja normaalse seksuaalse käitumisena kujutamine, mille eesmärk on selliseid suhteid laiemale avalikkusele propageerida“, trahviga karistatavaks. Selle ettepaneku lükkas assamblee aprillis tagasi⁵³. Jobbik esitas

referendumit.

http://mandiner.hu/cikk/20130413_jobbik_nepszavazast_az_eu_tagsagrol

⁴⁹ <https://kuruc.info/r/7/128005/>

⁵⁰ <http://www.parlament.hu/irom39/13951/13951.pdf>

⁵¹ http://jobbik.hu/rovatok/orsz%C3%A1gos_h%C3%ADrek/a_jobbik_kult%C3%BArharca_a_j%C3%B6v%C5%91_%C3%A9rdek%C3%A9ben

⁵² Organisatsioon Háttér Társaság koostas iga-aastase aruande, mis käsitleb Ungaris 2012. aastal esitatud Pride Parade'i ürituste ja homoseksuaalsuse propageerimise keelustamise ettepanekut ning mis hõlmab ka antud teemat.

<http://infoszab.budapest.hu:8080/GetTirFile.aspx?id=100982>

⁵³ Info pärineb organisatsioonilt Háttér Társaság. Ettepanek oli üleval alltoodud veebilehel, kuid on nüüdseks maha võetud.

<http://infoszab.budapest.hu:8080/%0BGetTirFile.aspx?id=100858>

sarnaseid ettepanekuid ka teiste kohalike määruste muutmiseks⁵⁴. Eeltoodust ilmneb, kuidas parempoolsed parteid üritasid homofoobset diskursust kui ühte võtmelementi *anti-gender* diskursuses kohalikus poliitikas kehtestada.

7. Riigi roll

Fideczi ja KDNP valitsus, millel on parlamendis kahekolmandikuline enamus, viis alates 2010. aastast väga lühikese aja jooksul läbi palju õigusreforme. Asjatundjate sõnul oli see võimalik vaid seetõttu, et piirati parlamendi ülesandeid seadusandliku organina, mis kõrvaldas takistused täidesaatva võimu teelt (Szikra 2014). Ka Konstitutsioonikohtu õigusi piirati vähehaaval erinevate meetmetega (Szikra 2014). Sellised muudatused on kooskõlas allpool käsitletava ning riiki ja kodakondsust ümbersõnastavate juriidiliste reformide efektiivse kehtestamisega.

8. Põhiseadus

2011. aastal võeti Ungaris vastu uus põhiseadus, mis jõustus 2012. aastal⁵⁵. Põhiseaduse põhimõtete hulka kuulub lõik, mis kaitseb inimese põhiõigust elule eostamise momendist alates. Selline nn „pro-life“ kontseptsioon sobitub parempoolsete abordivastase diskursusega ning võimaldab kehtestada veelgi tagurlikumaid seadusi (Császár 2012). Põhiseaduse neljas muudatus⁵⁶, mis kehtestati 2013. aastal, määratleb abielu ja

⁵⁴ http://www.bekescsaba.hu/download.fcgi/20120_0_0_k130525_jkv.pdf
<http://eugyintezes.pecs.hu/static/tempPdf/11-11-4082-2m.pdf>
Háttér Társasági aruande kohaselt esitas linnapea Mihály Orosz kohalikule võimuorganile ettepaneku keelustada „seksuaalsete kõrvalkallete propageerimine“ Érpatakis.

⁵⁵ Seaduse preambula rõhutab kristluse rolli riigi säilitamisel ning viitab otseselt katoliiklusele (Szikra 2014). See on hea näide valitsuse püüdlusest rõhuda oma väidetes usule.

⁵⁶ Põhiseaduse kehtestamisest (aastatel 2012-2015) alates oli vastu võetud neli muudatust.

http://www-archiv.parlament.hu/fotitkar/alkotmany/alaptv_modositasai.htm

perekonna vaid mehe ja naise liiduna⁵⁷ ning sätestab, et „peresidemete aluseks on abielu“. Sellega muudetakse ebaseaduslikuks samast soost elukaaslaste ning ka muud vabaabielus olevad perekonnad⁵⁸. Lisaks on seksuaalne orientatsioon välja arvatud põhiseaduslikest diskrimineerimise eest kaitstavatest alustest. Nendest kahest lõigust ilmneb, kuidas *anti-gender* diskursus on sisse kirjutatud juba põhiseadusesse⁵⁹.

9. Tagajärjed

2010. aastal kehtestatud määrusemuudatus, mis käsitles soolise võrdõiguslikkuse õpetamist lasteaedades, oli vaid üks konkreetne näide Fidesz-KDNP valitsuse algatatud *anti-gender* diskursuse poliitilistest tagajärgedest. Samal aastal saadeti laiali soolise võrdõiguslikkuse osakond, mis viidi kokku Inimressursside ministeeriumi all tegutseva võrdsete võimaluste osakonnaga (Juhász 2012). Sarnaselt põhiseadusega rõhutab ka 2012. aastal jõustunud uus perekonna kaitse seadus loote kaitsmist eostamisest alates ning määratleb taas kord perekonnana üksnes heteroseksuaalse paari ja nende lapsed või otseliini sugulased. Seaduseelnõu sätestab, et ettevalmistus pereeluks peaks kuuluma kooli õppekavasse ning soovitab meedias edastada saateid, mis austavad abielu ja perekonnainstitutsiooni⁶⁰. Uus tsiviilkoodeks, mis jõustus 2014. aastal, ei hõlma registreeritud samasooliste tsiviilpartnerlust; seda reguleerib eraldiseisev seadus, mistõttu ei loeta sellist kooselu „perekonnaks“⁶¹.

⁵⁷ Tsiteerides: „Pere aluseks [...] on mehe ja naise vaheline abielu.“ (Juhász 2012).

⁵⁸ Sellekohaselt ei loeta pereks ka lastetuid abieluvälises kooselus elavaid heteroseksuaalseid paare.
http://www.amnesty.eu/content/assets/Doc2013/AI_concerns_about_the_Fourth_Amendment_to_Hungarys_Fundamental_Law_March_2013.pdf

⁵⁹ Mõlemad osad tekitasid ulatuslikku avalikku pahameelt, milles osalesid nii MTÜ-d kui rahvusvahelised organisatsioonid (Juhász 2012).

⁶⁰ <http://www.complex.hu/kzldat/t1100211.htm/t1100211.htm>

⁶¹ Uus kriminaalkoodeks sisaldab ka koduvägivalda käsitlevat punkti, mis jõustus 2013. aastal. Selle kohaselt on vägivald pereliikme või endise abikaasa või partneri vastu eraldiseisev kuritegu. Kuigi uues seaduses on olulisi puudujääke, on eksperdid seisukohal, et see ei täida jätkuvalt eesmärki adekvaatselt reageerida

Jobbik toetas perekonnakaitse seaduse kehtestamist ning nõudis veelgi karmima nn „loote kaitse“ seaduse kehtestamist⁶². Samas esitas partei ettepaneku keelata „homoseksuaalne propaganda“, et kaitsta „avalikku moraali ja nooremate põlvkondade vaimset tervist“⁶³. Ettepanek lisaks kriminaalkodeksisse uue kuriteo, mille keskmes on seksuaalkäitumuslike nn „hävete propageerimine“ ning mille karistus vältaks kolm, erandjuhul kaheksa aastat⁶⁴. *Anti-gender* diskursuse tõttu keelas Budapesti politsei peajaoskond 2012. aastal Budapest Pride'i paraadi. Budapesti linnakohus tühistas otsuse, kui organiseerijad koos Ungari Kodanikuvabaduste Liiduga (TASZ, Hungarian Civil Liberties Union) kaebasid keelu edasi. Pride Parade'i korraldati juunis ulatuslikke turvameetmeid kasutades⁶⁵. Jõuline nn „loote kaitse“, abielu defineerimine ning samasooliste paaride diskrimineerimine on *anti-gender* diskursuse poliitilised tagajärjed, mis ilmsesid seadusloomes ning löid parempoolsetele parteidele ühise platvormi.

10. Keel

Parempoolsed parteid kasutavad äärmiselt emotsionaalset ning hirmu kontrollivat keelt „*gender*-ideoloogia“ vastu, kirjeldades seda kui ohtu Ungarile. Fidesz-KDNP kohaselt peavad ungarlased säilitama niisuguse abielu definitsiooni, mis tunnustab üksnes mehe ja naise vahelist liitu⁶⁶. Lunaceki

koduvägivallale.

⁶² <http://kdnf.hu/kdnf/tudositas/csaladpolitika-celja-tarsadalom-egeszesgecsszerkezetenek-biztositasa>

Ettepaneku kohaselt hõlmaks definitsioon ka heteroseksuaalsete paaride kooselu.
<http://www.parlament.hu/irom39/05128/05128-0012.pdf>

⁶³ <http://www.politics.hu/20120412/jobbi-submit-amendment-aimed-at-banning-gay-propaganda/>

⁶⁴ Ettepanekust: http://hvg.hu/itthon/20120411_jobbi_tervezet
Parlamendi põhiseaduse ja seadusloome komitee ei toetanud ettepaneku kaasamist parlamendi töökavasse.

⁶⁵ 2014. aastal tühistas Budapesti piirkondlik apellatsioonikohus Budapesti politsei otsuse, kuna Budapesti Pride Parade'i keelamine 2012. aasta aprillis diskrimineeris ja ahistas inimesi nende seksuaalse orientatsiooni alusel.
<http://en.hatter.hu/news/court-reaffirms-that-police-discriminated-when-banning-the-budapest-pride-march-in-2012>

⁶⁶ Näiteks Fideszi seadusandja Mónika Keresztes Róna sõnas, et abielu alus on kaks

aruande arutelul kõneles Victor Orbán emotsionaalses religiooses keeles 4000 aasta vanuse abielutraditsiooni kaitsmisest, mis toetuvat tema sõnutsi 2000 aastasele juudini ning 2000 aastasele katoliiklikule traditsioonile⁶⁷. Samal, 2014. aastal kasutas Zsolt Semjén samasooliste paaride abielust kõneledes hirmu sisendavat keelt, rõhutas bioloogiliste sugude nn „loomulikku korda“ ning tõstatas küsimuse, mis oleks samasooliste abielude lubamise järel järgmine samm. Tema väitel olevat selline „äärmuslikult liberaalne hullumeelsus“ maailma vääranud ning viivat ühel hetkel majanduse ja hiljem kogu demokraatia kokkuvarisemiseni⁶⁸.

2010. aastal rääkis sarnasest „Trooja hobuse efektist“ (Kováts ja Soós 2014) parteisse Jobbik kuuluv parlamendiliige Katalin Gömbös, kes väitis, et gender mainstreaming võib viia „emaduse ja isaduse ning perekonna ja abielu väärtustamise kadumiseni“⁶⁹. Samuti kirjeldas ta, kuidas samasooliste paaride kooselu registreerimine võib viia ka selleni, et neile antakse õigus adopteerida. Paremäärmuslike jaoks on „gender-ideoloogia“ osa mingite taustal tegutsevate võimude suuremast vandenõust. Kurux.info veebilehel ilmunud artikli kohaselt⁷⁰ lõi „gender-ideoloogia“ sionistlik oligarhia eesmärgiga seadustada homoseksuaalsus ning luua geiidentiteet. See identiteet astuvat vastu rahvuslikule identiteedile ning võrduvat rahvuse kokkuvarisemisega. Teooria kohaselt põhjustavat see ka viljakuse vähenemist, mis olevat samuti oligarhia üks eesmärke ning nende põhjendus immigratsioonivajadusele. Seetõttu näib „gender-ideoloogia“ ohustavat traditsioonilisi väärtusi ning, parteide Fidesz-KDNP ja Jobbik hirmu sisendava keelekasutuse kohaselt, ka ühiskonda. Mõlema partei sõnul on nn „gender-ideoloogia“ propageerimise taustal teised, varjatud eesmärgid, mis ohustavat ühiskonda ning, nagu neil viimasel ajal on kombeks väita, võrduvat selle kokkuvarisemisega.

nõusolekut ning kaks sugu.

http://hvg.hu/itthon/20140210_A_boldog_hazassag_titka_Ket_igen_es_ket_n

⁶⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=dpAqxcbPurg>

⁶⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=2W06DJiYTHI>

⁶⁹ <http://alfahir.hu/node/49804> Ka Orbán Gömbös mainib oma kõnes jumalat.

⁷⁰ <https://kuruc.info/r/7/128005/>

11. Valijate heakskiidu võitmine

Parempoolses diskursuses on „gender“ midagi, mida nn „väljast tulevad jõud“ tahavad riigile „peale suruda“. Rahvusvahelisi institutsioone ja ja „koduseid“ liberaale, kes ühiselt tegutsevad kooskõlas „gender-ideoloogiaga“ kujutatakse vaenlastena ning kasutatakse ära vastuliikumiste ärgitamiseks. Seetõttu aitab toetajaid meelitada EL-i ning liberaalide vastane hoiak ning ka traditsiooniliste väärtuste kaitsmine. Kuna soolist võrdõiguslikkust ja emantsipatsiooni seostatakse riigisotsialismi ja ühiskonna sunnitud emantsipeerumisega (Balogh 2014), kasutavad parempoolsed ära kommunismi-vastaseid hoiakuid „gender-ideoloogia“ kui väidetava kommunistliku idee vastase liikumise ärgitamiseks. Sellega õigustatakse avalikkusele isegi seda, miks valitsus ei vii ellu soolise võrdõiguslikkuse poliitika (Balogh 2014).

Paremäärmuslaste kohaselt ründavad nn „gender-revolutsionärid“ perekonna ja rahvuse sidusust, mistõttu peavad nemad sellele vastu seisma⁷¹. Taustal tegutsevate võimude peatamiseks ei piisavat Fidesz-KDNP tegevusest – vaja on radikaale⁷². Sel viisil kasutab Jobbik „gender“ termini ähvardusel valijate mobiliseerimiseks eurovastaseid, homofoobseid, antisemiitlikke ning immigratsioonivastaseid hoiakuid ning rõhutab oma muret rahvastiku arvu langemise pärast⁷³. Mõiste „Gender“ on kui sümboolne liim, mis ühendab EL-i vastased, liberaalsuse ning kommunismi vastased ning ka homofoobsed hoiakud, mis tagavad jätkuvat parempoolsetele valijate häält. Paremäärmuslike valitsuste puhul hõlmab „gender“ diskursus ka valitsusevastaseid, antisemiitlikke ja immigrantidevastaseid hoiakuid.

⁷¹ <https://kuruc.info/r/6/58415/>

⁷² <https://reakcio.wordpress.com/2014/03/09/>

⁷³ Üks näide blogist, mis nimetab ennast Jobbiku partei pooldajaks: <https://scalfast.wordpress.com/2014/03/09/liberalizmus-a-szabadsag-ellensege-es-az-ellenseg-szabadsaga-hogy-arthasson-nekunk-ahol-csak-tud-sos-e-bizzatok-cion-kigyoban-mindighamis/>

12. Vastupanustrateegiad

Praegu puudub Ungaris laiahaardeline vastupanustrateegia *anti-gender* diskursuse vastu. Esmalt seletab seda riigi nõrk kodanikuühiskond (Kováts ja Soós 2014)⁷⁴. Teisalt tuleneb see sellest, et naisorganisatsioonid on jaotunud kolme katusorganisatsiooni (Pető ja Vasali 2014) alla, mistõttu on ühise vastupanu korraldamine keeruline. Viimasel kümnendil on inimõigustega tegelevatele naistele pühendunud MTÜ-de hulk vähenenud ning ka on nad kaotanud mõjuvõimu. Teisalt kasvab konservatiivsete naisorganisatsioonide arv (Pető 2014). Need tingimused aitavad selgitada, kuivõrd piiratud on efektiivsete vastumeetmete algatamise võimalused. Siiski leidub mõningaid algatusi, mille eesmärk on alustada dialoogi erinevate osapoolte vahel, sh kiriku esindajatega⁷⁵. Ka kirikute sees üritavad mõned naisteoloogid luua eeldusi dialoogiks (Balogh 2014). Sellistel algatustel võib olla oluline roll *anti-gender* diskursuse tugevnemise ärahoidmisel.

13. Vasakpoolsed parteid

Sotsiaalliberalistliku koalitsiooni käigus rakendati mitmeid soolist võrdõiguslikkust tagavaid algatusi⁷⁶. MSZP naisteosakonna esinaine Zita Gurmai kritiseeris parempoolseid parteisid, kes hääletasid maha Estrela aruande ettepaneku⁷⁷. 2015. aasta

⁷⁴ Kuigi väidet kasutati selgitamiseks, miks soovastane liikumine ei ole veel alanud, sobib see ka vastupanuliikumiste kohta.

⁷⁵ Viitan Friedrich-Ebert-Stiftungi tegevusele, mille eesmärk on algatada dialoog ning luua eeldus aruteludeks, nt selleteemalistel konverentsidel.
<http://www.fesbp.hu/common/pdf/Programm20141002HUN.pdf>
<http://www.fesbp.hu/common/pdf/Programm20140619.pdf>

⁷⁶ 2009. aastal viitas MSZP (Ungari Sotsialistlik Partei) endine esimees naiste poliitika olulisusele, eriti kriisiperioodidel, mil konservatiivid saadaksid naised tagasi kööki.
<http://www.hirextra.hu/2009/12/11/lendvai-a-nopolitikai-program-is-fontos/>

⁷⁷ Gurmai sõnul ilmestas see taas kord parem- ja vasakpoolsete erinevaid väärtusi

märtsis Tarabella aruande arutelude käigus sõnas MSZP-sse kuuluv Euroopa Parlamendi Liige István Újhelyi, et toetab tungivalt soolist võrdõiguslikkust⁷⁸. Roheline Partei LMP (poliitika näol võib esineda erisusi) on samuti esitanud kvootide teemat, naistevastast vägivalda ning koduvägivalda puudutavaid muudatusettepanekuid⁷⁹. Kokkuvõttes võib öelda, et soolist võrdõiguslikkust edendavad meetmed on vasakpoolsete parteide programmides, kuid need ei vaidlusta piisavalt parempoolsete parteide poolt kasutatavaid *anti-gender* diskursusi ja tegevust.

14. Soovitused progressiivsetele osapooltele

Oma eesmärkide saavutamiseks tuleks progressiivsetel osapooltel selgitada, mida sugude võrdsus tänapäeval tegelikult tähendab, millised on konkreetsed probleemid ja kuidas see ei ole seotud riigisotsialismiga. Progressiivsed osapooled peaksid andma mõista, et sooline võrdõiguslikkus ei ole vaid „naiste küsimus“ (Põim 2015), vaid et sotsiaalse sooga seotud probleemid on laiaulatuslike sotsiaalsete probleemide osaks. Neid aspekte tuleks rohkem kajastada valdkondades, kus võib ilmneda ulatuslikum *anti-gender*-liikumine⁸⁰. Parempoolsete diskursuse ümberlükkamiseks tuleb formuleerida struktureeritud ning detailsed argumendid ning neid selgelt edastada. Progressiivsed osapooled peaksid pidevalt vaidlustama parempoolsete *anti-gender* diskursusi⁸¹ ning tooma välja nende

ning seda, kuidas konservatiivid seisavad progressile vastu.

http://mszp.hu/hirek/a_fidesz_es_a_jobbik_kepviselei_egyutt_szavaztak_a_nok_ego_szsegenek_megorzese_ellen

⁷⁸ Ta küsis parempoolsete Euroopa Parlamendi liikmete arvamust tööga osas, et Ungari parempoolsed parteid keeldusid Istanbuli konventsiooni kinnitamisest. https://www.youtube.com/watch?v=m7AE3_-CUN4

⁷⁹ <http://www.nokert.hu/index.php/jogok-eselyek/jogok-eselyek/1343-2014-10-13-19-18-15>

LMP endine seadusandja Katalin Ertsey on korduvalt märkinud, et soolise võrdõiguslikkuse küsimused peegeldavad soovastast diskursust.

http://hvg.hu/velemeny.publicisztika/20150209_Conchita_Semjen_szemebe_nevet

⁸⁰ Analüüsides näib, et niisugusteks teemadeks võiksid osutada abort ja LGBT õigused.

⁸¹ Vasakpoolsed kasutasid aktiivselt võimalust, mis avanes seoses hiljutise aruteluga

sisemised lahkkelid *gender*-küsimustes, nõudes neilt asjakohaseid selgitusi. *Anti-gender* diskursusele efektiivselt vastu seismiseks peaksid progressiivsed osapooled naasma tõeliste vasakpoolsete väärtuste juurde. Samuti tuleks keskenduda ühiskonnagruppidele, keda ignoreeritakse või keda parempoolne poliitika seab halvemale positsioonile või lausa diskrimineerib ning kellele on seega olulised soolistatud probleemid⁸². Oluline on töötada välja vastupanuks sobiv keelekasutus, mis pareeriks parempoolsetele nii meelepärase emotsionaalse hirmutamise sõnavara. Vasakpoolsete väärtustega tõeliselt suhestumiseks tuleb rõhuda ka solidaarsusele. Parteidel oleks soovitatav teha tihedat koostööd rohujuuretasandil olevate organisatsioonide ning kohalike ja iseseisvate algatustega⁸³.

15. Prognoosid ja ennustused

Anti-gender diskursus ei ole Ungaris veel tegelikult ilmnenu, kuid ilmselt hakkab see tulevikus teatud teemade puhul siiski aset leidma. Selliste teemade hulka kuuluvad ilmselt LGBTI- ning abordivastane diskursus, mida, nagu eeltoodust nähtub, on parempoolsed parteid juba hakanud lisama oma programmidesse. Kuigi parempoolsed ei ole koostööst huvitatud, on Fidesz-KDNP ja Jobbik nendes küsimustes samal seisukohal, mistõttu võib juhtuda, et tulevikus otsustavad nad luua ühise tandri. Võimalik *anti-gender* leiaks tuge mitmetelt parteidest seotud kodanikuorganisatsioonidelt ning mõnedelt kirikutelt, kes on samuti liikumises aktiivsed. Võtmekohal on kristlike ja konservatiivsete naisliikumiste seisukoht; saab näha, kas need otsustavad teha koostööd paremäärmuslastega (Pető 2014) või astuvad dialoogi soolist võrdõiguslikkust edendavate osapooltega (nagu praegu on juba juhtunud). Kui sooküsimuste üle käivitub tegelik diskursus, on võimalik „*gender*-ideoloogia“ vastast

Istanbuli konventsiooni kinnitamise teemal.

⁸² Enne nende gruppide vajaduste määratlemist tuleks üksikasjalikult hinnata riigis kohalikul ja piirkondlikul tasandil soolisusega seotud probleeme.

⁸³ Algatada tuleks uus poliitiline subkultuur, mille sümbolika, loosungid ja ühised väärtused toetuvad vasakpoolsetele väärtustele ning toetavad parteisid nende eesmärkide saavutamisel (Scheiring 2015).

liikumist vältida. Arvestades hetkeolukorda ning diskursuse kulminatsiooni seoses Estrela ja Lunaceki ning vähemal määral Tarabella aruannetega, näib oluliselt tõenäolisem teine stsenaarium, kus *anti-gender* diskursus tulevikus aktiveerub.

Viited

- Balogh, Lídia. "Az egyenjogúság értéke vagy a „gender-ideológia” fenyegetése? A nemek közötti egyenlőség elve és a protestantizmus: viták és narratívák." *Állam-és Jogtudomány* 4 (2014): 3-25. Császár, Ivett. "Stealthy restriction: Abortion discourse and the new constitution in Hungary." MA. diss., Central European University, 2012.
- Juhász, Borbála. *Orbán's politics – A gender perspective*. Budapest: Friedrich Ebert Foundation, 2012. Accessed February 12, 2015. http://fesbp.hu/common/pdf/Nachrichten_aus_Ungarn_1_2012.pdf
- Kovács, Tamás. "The Jobbik-phenomenon: the Hungarian youth is on the road of radical right." In *Ten Public Policy Studies*, edited by Kákai, László and Pál Kovács, Ilona, 91-111. Pécs: University of Pécs, 2013.
- Kovács, Eszter, and Soós Petronella. "Félelem a dominó-elvtől? A gender-ellenes európai mobilizáció jelensége. Francia esettanulmány és magyar kilátások." *Társadalmi Nemek Tudománya Interdiszciplináris Folyóirat* 2 (2014):106-124.
- Pető, Andrea. *A nők és a férfi története Magyarországon a hosszú 20. században*. Budapest: Ministry of Social Affairs and Labour, 2008.
- Pető, Andrea, and Vasali, Zoltán. "The "laboratory" called Hungary: a challenge for understanding protest movements." *Opendemocracy.net*. Accessed February 10, 2015. <https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/andrea-pet%C5%91-zolt%C3%A1n-vasali/%E2%80%98laboratry%E2%80%99-called-hungary-challenge-for-understanding>
- Pető, Andrea. "„Ez így alapvetően igazságtalan” – Pető Andrea a női politizálás hazai lehetőségeiről." (Interview) *Magyar Narancs*. Accessed 28, January 2015. <http://magyarnarancs.hu/belpol/ez-igy-alapvetoen-igazsag-talan-90141>

- Pöim, Maari. OUT OF THE DEADLOCK: Tackling the backlash of gender equality with progressive tools. Brussels: Foundation for European Progressive Studies. Accessed 18, March 2015, <http://www.feps-europe.eu/assets/55a1805a-f81a-4b77-9249-f945-dde0cc3c/policy-brief-genderpdf.pdf>
- Scheiring, Gábor. A progresszióra éhezők viadala. Accessed 20, February 2015, http://dinamo.blog.hu/2015/02/12/progressziora_ehezok_viadala
- Szikra, Dorottya. "Democracy and welfare in hard times: The social policy of the Orbán Government in Hungary between 2010 and 2014." *Journal of European Social Policy*, 24/5 (2014): 486-500.
- Tomka, Ferenc. A szexuális forradalomtól a gender forradalomig. Accessed 21, February 2015, <http://makab.sk/Hu/anyagok/gender.pdf>

POOLA

Weronika Grzebalska

Poola *anti-gender* kampaania hakkas hargnema aastail 2012–2013 ning kujunes kolme konkreetse mõjutaja tõttu: Istanbuli konventsioon, Poola katoliku kiriku pedofiiliaskandaal ning Maaailma Terviseorganisatsiooni koolide seksuaalharidust puudutavad soovitused. 2014. aastal tegelesid „*gender*-ideoloogiaga“ kolme partei - Õigus ja Õiglus, Ühtne Poola ning Rahvuslik Liikumine - programmid, mis nägid selles väljaspoolt peale surutud ohtu „traditsioonilisele perekonnale ja rahvuslikule identiteedile“. Oma väljaütlemistes kasutasid parempoolsed poliitikud sageli hirmu tekitavat sõnavara, mis võrdsustas sugude võrdsuse kõrvalekallete ja patoloogiatega. Kuigi kampaania oli suunatud riikidevahelistele organisatsioonidele ning laenas teiste riikide liikumiste kasutatud strateegiaid, teostati seda enamjaolt riiklikul ja kohalikul tasandil ning see keskendus suuresti kirikuametnike, poliitikute ja aktivistide võrgustike loomisele ning valijate häälte võitmisele kohalikel ja Euroopa valimistel. Vastupanukampaania hõlmas eri osalisi ja rakendas erinevaid strateegiaid. Seejuures osutus vastupanukampaania efektiivseks nii avaliku arvamuse veenmisel kui täidesaatva võimu survestatamisel Istanbuli konventsiooni toetama.

1. Mõistete otsingutulemused Google'is

Kuigi enamik Poola kommentaatoreid on nõus, et *anti-gender* liikumine algas aastail 2012–2013 (Grabowska 2014, Graff 2014, Korolczuk 2014), annab mõiste „gender ideology“ arengust ning laiemast kasutusest Poola kontekstis aimu lihtne Google'i otsingutulemuste analüüs. Mõistet „*gender* ideoloogia“ kasutati esmakordselt Poola katolike veebilehtedel avaldatud artiklites aastail 2005–2008, kus, huvitaval kombel, ilmus mõiste peaaegu ainult välismaa katolike autorite, nagu Lucetta Scaraffia, Dale O'Leary, Christine de Marcellus de Vollmer või Gabriele Kuby

tööde arvustuste või nendega läbi viidud intervjuude raames. Aastail 2009–2011 hakkas mõiste vaikselt ilmuma ka mittereligioossetel veebilehtedel üksikutes Poola autorite kirjutatud tekstides; alles 2012. aastal oli märgata mõiste oluliselt sagedasemat kasutamist, mis peegeldas laiaulatuslikumat katoliku ametnike algatatud kampaaniat. Avalikku diskursusesse sisenes „gender-ideoloogia“ („ideologia gender“) aga alles 2013. aastal pärast seda, kui parempoolsed poliitikud ja populaarmedia võtsid selle kasutusele. Google Trendsi andmetel otsiti mõistet „gender-ideoloogia“ esmakordselt 2013. aasta jaanuaris, kuid suurimat huvi võib täheldada 2013. aasta detsembris, mil otsingute hulk oli pea 20 korda kõrgem kui eelnenud kuudel. Sarnaselt püsis suhteline huvi mõiste „gender“ vastu aastate vältel stabiilne ning suhteliselt väike, suurenedes järsult 2013. aasta oktoobris ning saavutades tipu 2014. aasta jaanuaris.

2. Parteide ülevaade

Alates parempoolsete võidust 2005. aasta valimistel, millele järgnes SLD (Sojusz Lewicy Demokratycznej, Democratic Left Alliance) ränk kaotus 2011. aastal, on Poola poliitiline maastik nihkunud paremale ning jaotunud parementsentristliku erakonna PO (Platforma Obywatelska, Civic Platform) ning populaarse parempoolse PiS (Prawo i Sprawiedliwość, Law and Justice) vahel. 2015. aastast on Poolas või Euroopa Parlamendis tegusad seitse parempoolset parteid ning lisaks on Riiklik Valimiskomisjon registreerinud veel mitmeid teisi. Käesoleva artikli eesmärkidel vaatlen parteisid, kes on „gender-ideoloogia“ kampaanias eriti häälkalt kaasa rääkinud.

PO on mõõdukas parempoolne partei, mis asutati 2001. aastal ning on olnud võimul alates 2007. aastast, moodustades koalitsiooni tsentristliku, kristliku ning põllumajandusliku PSL-ga (Polskie Stronnictwo Ludowe, Polish People's Party). Euroopa Parlamendis kuuluvad mõlemad parteid EPP gruppi. Asutamisel positsioneeris PO end liberaalse, turgu toetava parteina, kuid

ajapikku on see ideoloogiline profiil muutunud ning saanud korduvalt kriitika osaliseks oma kõikehõlmava postpoliitilise olemuse poolest, mis asendab poliitika tehnokraatiaga. Partei ühendab endas majandusliku neoliberalismi sotsiaalse konservatismiga ning jaguneb sisemiselt liberaalse ja konservatiivse fraktsiooni vahel, millest viimast juhtis 2013. aastani Jarosław Gowin.

2001. aastal Lech ja Jarosław Kaczyński asutatud PiS tuli lühiajaliselt võimule 2005. aastal ning on olnud põhiline opositsioonipartei 2007. aastast alates. PiS on vaimulik, sotsiaalselt konservatiivne natsionalistlik partei, mis kuulub Euroopa Parlamendis ECRi gruppi. Partei toetajate hulgas on ebavõrdselt jaotunud maapiirkondade valijad ning ka kõrgema haridusega valijad. Kuigi see on tuntud oma populistliku ja natsionalistliku retoorika ning ka koostöö poolest radikaalsete parteidega nagu LPR (Liga Polskich Rodzin, League of Polish Families) ja Samoobrona (Self Defence), on selle maine alates 2011. aastast pehmenenud, et ahvatleda mõõdukamaid valijaid. PiS-il tegutsevad Poolas ja Euroopa Parlamendis praegu kaks lahkulõõnud parteid, SP (Solidarna Polska, United Poland) ning PRz (Prawica Rzeczpospolitej, Right Wing of the Republic), mis jagavad siiski emapartei valimisnimekirjasid. Mõlema ideoloogia on kristlik-konservatiivne ning on väga häälkalt vastu reproduktiivõigustele ning seksuaalharidusele. 2014. aastal asutas SP-sse kuuluv parlamendiliige Beata Kempa komitee „Peatage *gender*-ideoloogia“.

Enne poliitiliseks parteiks saamist 2014. aasta detsembris oli RN (Ruch Narodowy, National Movement) erinevate parem-äärmuslike organisatsioonide liit. RN-i aluseks on sõjajärgne natsionalistlik-demokraatlik liikumine Endecja (Narodowa Demokracja) ning samuti hoiab see kontakti Ungari Jobbiku partei ning teiste Euroopa radikaalsete parempoolsete organisatsioonidega. Kuigi see sai Euroopa valimistel vaid 1,4% häältest ning kohalikel valimistel 1,57% häältest, on RN-il tugevad noortele toetuvad kohalikud organisatsioonid.

3. Parteide programmid ja diskursused

a) Parteide programmid

„Gender-ideoloogiat“ mainitakse otsesõnu kõigi kolme partei, s.o PiS-i, RN-i ja SP 2014. aasta programmides. Naissoost valijatele ja „naiste teemadele“ viidatakse otseselt kõigi parteide programmides peale RN-i, kuigi enamikel või isegi pea kõigil juhtudel tehakse seda üksnes perepoliitikale pühendatud osades.

Kõigist mainitud parteidest on PO ainus, kes mainib naisi programmi majandusele pühendatud osades. Kuigi PO programm lubab suurendada naiste tööhõivet ning tagada võrdse töötasu, ei paku see välja ühtegi konkreetset lahendust. Lisaks, kuigi programmi märkimisväärne osa on pühendatud demograafilise kriisi ületamisele, on enamik pakutud lahendusi, nt suurem lapsehooldustasu, rohkem lastepäevakodusid, sõnastatud pigem sooneutraalselt kui naistele keskenduvalt ning on suunatud nii abielus kui üksikvanematele. Siiski, erinevalt oma vasakpoolsetest konkurentidest, ei pööra PO tähelepanu inimõiguste küsimustele, nagu reproduktiivõigused, sooline võrdõiguslikkus perekonnas, soopõhine vägivald ning tsiviilpartnerlus.

PiS toob ühe põhilise poliitilise väljakutsena välja nn „perekonna kriisi“ ning omistab seetõttu perepoliitikale märkimisväärse olulisuse. Tüüpiliselt rahvuslikele ja pronatalistlikele diskursustele lubab partei kindlalt kaitsta „elu alates eostamisest“, traditsioonilist perekonda ning tugevdada emade erilist rolli ja austust emaduse vastu, mida tulevat näha au ja privileegi, mitte kohustusena (PiS 2014, 14). Keskendudes traditsioonilisele, perele suunatud poliitikale ning emaduse sümbolisele esiletõstmisele privileegeeritakse heteroseksuaalset abielu, jättes muud hoolduskohustustega suhted tunnustamata. Huvitaval kombel, ning erinevalt 2011. aasta programmist, mainib partei oma programmi avapeatükis „Meie põhimõtted ja väärtused“ ka naiste võrdsust. „Gender-ideoloogiat“ puudutatakse

kahel korral: avapeatükis, kus loetletakse programmi väärtusi, ning seejärel sotsiaalpoliitilist olukorda hindavas peatükis; mõlemal juhul käsitletakse seda väljast peale surutud ohuna perele ja rahvuslikele väärtustele.

Oma 2012. aasta programmis puudutab SP naised vaid perepoliitikale pühendatud osas. Kuigi tööhõiveseaduse ning pensionisüsteemi osas pakutakse välja teatavaid lahendusi, näeb see naised siiski esmajoones emadena, kes juhtumisi aeg-ajalt teevad ka tööd. Mõned kavandatavad strateegiad on kujundatud tasuna lastega naistele, nt garanteeritud pension naistele, kes on üles kasvatanud kolm või enam last. Lisaks puudutas partei oma 2014. aasta Euroopa valimiste lühikeses programmis pealkirjaga „Euroopa kümme käsku“ otseselt „gender-ideoloogiat“, kritiseerides „vasakpoolset propagandat saamaks EL-i rahastust“. PRz-i 2009. aasta programm pealkirjaga „Tugev Poola tsiviliseeritud eluks“ rõhutab vajadust tugineda poliitikas kiriku ühiskondlikele õpetustele. Partei võtab tugevalt abordi, eutanaasia, homoseksuaalide abielu ning ka pornograafia ja prostitutsiooni vastase hoiaku, milles nähakse inimõiguste rikkumist.

RN ei maini oma 2014. aasta programmis otseselt naisi, kuid rõhutab vajadust tugevdada traditsioonilisi perekondasid ja perekonnaväärtusi. Gender-küsimusi käsitleb RN-i programmi eraldiseisev punkt „Traditsiooniliste väärtuste kaitse. Peatage homopropaganda ja gender-ideoloogia“. Selles punktis lubab partei lahendada perekonnakriisi, „naasta loodusseaduste ja kristluse moraalsete põhimõtete juurde“ ning peatada „gender-ideoloogia“ levik, mis olevat süüdi laste rikutuses ning „mehelikkuse ja naiselikkuse väärastamises“ (RN 2014, 12).

b) Parteide diskursused

Kuigi „gender-ideoloogiat“ mainisid otse vaid kolme parempoolse partei programmid, oli küsimus poliitike sõnavõttudes aastail 2012–2015 laialt levinud. 2012. aasta aprillis kritiseeris toleaeagne justiitsminister Jarosław Gowin Euroopa

Nõukogu Konventsiooni naistevastase ja perevägivalda ennetamiseks ja vähendamiseks (Istanbuli konventsioon), selles mõiste sugu konstruktivistliku määratlemise tõttu ning kutsus seda „feministliku ideoloogia“ kandjaks. Gowini hoiakut toetas peagi kirik ning parempoolsed poliitikud, kes, nagu PiS-i juht Jarosław Kaczyński, olid konventsiooni vastu, sest konventsioonis on maskuliinsus ja feminiinsus määratletud kultuuriliste, mitte bioloogiliste terminitena. Kui Kaczyński üritas teadlikult vältida pingelises anti-*gender* kampaanias osalemist, olid parlamendiliikmed enam kui valmis seda tema eest tegema. Eriti häälkalt on „*gender*-ideoloogiale“ vastandunud parlamendiliige ning endine riigikohtu kohtunik Krystyna Pawłowics, kes on tuntud oma raevukate geivastaste kommentaaride poolest. Ühes oma kohalikule meediale antud intervjuus viitas ta mõistele „*gender*“ kui ideoloogiale, mis „õõnestab elu loomulikke põhimõtteid ning viivat viimaks inimese ja ahvi vahelise suhteni“ (Korsak 2014).

2014. aasta jaanuaris asutas SP parlamendiliige Beata Kempa komitee „Peatage *gender*-ideoloogia“, mille 15 meessoost liikmele on ta eesistuja. Kuigi peavoolu meedia naeruvääristas seda komiteed korduvalt, ei tohiks alahinnata selle mõju nii anti-*gender* kampaania populariseerimisele väikestes linnades kui ka üldiste vaadete polariseerumisele soopoliitika osas, mida Kempa on võrrelnud marksismi, leninismi ja natsismiga üheaegselt (Jastrzębowski 2014). Kampaanias osales valdavalt ka PRz-i juht Marek Jurek, kes seisis vastu seksuaalharidusele koolides, nähes selles „laste seksualiseerimise“ ning „masturbeerima julgustamise“ vahendit (Jurek 2013).

RN-i juhid on hiljutiste valimiste käigus korduvalt võtnud „*gender*-ideoloogia“ vastase hoiaku ning RN-i liikmed on tuntud selle poolest, et segavad vahele feministlike ja vasakpoolsete intellektuaalide loengutele. Sellest hoolimata on teemade, nagu reproduktiivõigused, perepoliitika ja feminism, igapäevase ideoloogia ümbertöötamine enamjaolt liikumise naisliikmete kättes, kes tegutsevad naisteosakondades ning organiseerivad feminismivastaseid ja nn „pro-life“ pikette ning haldavad

natsionalistlikke naisi koondavaid sotsiaalmeediasaite. RN-i hoiakud sootemadel sarnanevad PiS-iga ning sellest lahknenud parteidega, olles seejuures oma feminismivastaste vaadete väljendamisel eriti häälekad.

c) Parteide seisukohtade võrdlus

„Gender-ideoloogia“ vastases kampaanias võtsid kõik eelpool mainitud parempoolsed parteid, v.a PO liberaalne fraktsioon, kindla seisukoha kolme eraldiseisva, kuid omavahel seotud küsimuse osas – võrdsuspoliitika, mis toetuvad soo mõiste konstruktivistlikule defineerimisele, seksuaalharidus ning rahvusvaheliste institutsioonide (nt EL, Maailma Terviseorganisatsioon ja ÜRO) mõju Poola seadustele, mida käsitleti tahtlikult lihtsustatud kujul „väljast peale surutud ohuna“ pere- ning poola rahva „väärtustele“. Oluline on märkida, et kuigi parempoolne poliitika on veendunult anti-*gender* seisukohal, üritavad need parteid näidata, et toetavad naisi, sh naiste võrdset kohtlemist, emade olukorra parandamist ning naiste vastu suunatud vägivalda taunimist. Olles vastu Istanbuli konventsioonile selle sookategooria konstruktivistliku määratluse tõttu, kinnitasid poliitikud nagu Kaczyński oma pühendumust karistada naiste vastu suunatud vägivalda ning kaitsta selle ohvreid.

4. Käivitajad ja osalised

Anti-*gender* diskursus ei ole uus nähtus; selle antropoloogilise aluse on loonud katoliku kiriku ühiskondlikud õpetused (Buss 1998, Paternotte 2014) ning Ameerika kristlik parempoolne poliitika kasutas seda seksuaalhariduse vastase liikumise alusena juba 1990. aastail (Irvine 2002). Tuginedes varasemale diskursusele ja korralduslikule tavale, on Poola praegune anti-*gender* kampaania arenenud kolme kontekstipõhise käivitaja toel ning hõlmab suurt hulka osapooli, sh katoliku kirik, kohalikul ja

riiklikul tasemel tegutsevad parempoolsed poliitikud, parlamendikomiteed (nt "Stop Gender Ideology"), konservatiivsed akadeemikud (nt Marta Cywińska, Varssavi Eluteaduste Ülikool), katoliiklikud ning abordivastased MTÜ-d (nt Terve Perekonna Ühing, Healthy Family Association) ning veebilehed (nt stop-seksualizacji.pl).

Esimese tõuke andis Istanbuli konventsioon, mida esitleti avalikkusele 2012. aasta aprillis pärast seda, kui tolleaegne justiitsminister Jarosław Gowin selle vastu seisis. Teine faktor oli katoliku kiriku pedofiiliaskandaal. Poola preestrite korduvalt sooritatud pedofiiliakuritegude ilmnemisel veeretati peapiiskop Józef Michalik 2013. aasta oktoobris vastutuse seksuaalse vägivalla eest preestritelt „katkistele perekondadele“ ning süüdistas „pereväärtuste kriisi“ feminismi (Day 2013). Keskkel kohal olid ka Maailma Terviseorganisatsiooni koolide seksuaalharidust puudutavad soovitused. Katoliiklike MTÜ-de ja kirikuametnike toel löid mures vanemad veebilehe stop-seksualizacji.pl, mille eesmärk on levitada infot ning koguda toetust petitsioonidele ja meelevaldustele. 2013. aasta aprillis Poola Teaduste Akadeemias peetud Maailma Terviseorganisatsiooni konverentsi „Euroopa seksuaalhariduse standardid“ järel liitusid vanematega PRz-i poliitikud, kes korraldasid riigi haridusametuste ees meelevaldusi. Järgneva moraalse paanika tingimustes kannatas kampaania all ka Eelkoolihariduse Fond, mis juhib kümneid lasteaedu terves riigis. 2011. aastal koostas feministlikest haridustöötajatest koosnev grupp käsiraamatu „Võrdsuse lasteaed“ („Equality Kindergarten“), mis oli kättesaadav fondi veebilehel ning mida kritiseerisid Poola Teaduste Akadeemia alushariduse grupp ning konservatiivne meedia.

Katoliku kiriku jõulist osalemist *anti-gender* kampaanias, mis hõlmas katoliiklikes ülikoolides peetud loenguid, külades toimunud missasid ning meediasõnumeid, nägid mõned kommentaatorid katsena varjata Poola kiriku pedofiiliaprobleemi (nt Sierakowski 2014, Kuisz ja Wigura 2014). Kuna soolise võrdõiguslikkuse, seksuaalhariduse- ning rahvusvaheliste organisatsioonide mõju

vastane liikumine ei ole uus ega ka Poolaga piirduv ilming, tuleks *anti-gender* kampaaniat käsitleda pikaajalise, riikideülese ning mitmetahulise nähtusena (Korolczuk 2014).

5. EL-i roll

Neokolonialismivastast ning euroskeptilist retoorikat, mida kasutab parempoolne poliitika, on kostunud ka *anti-gender*-liikumise käigus. Kampaaniaga seotud väljaütlemistes ja aruteludes kasutati sageli diskursiivset kujutlust EL-ist kui kultuurilisest koloniseerijast, kes korrumpeerib süütuid Poola lapsi ning surub maha Poola rahvuslikku kultuuri. Agnieszka Graff (2007) täheldas analoogse EL-i vastase ärevuse ilmumist ka suunatuna soo ja seksuaalsuse valdkonnale perioodil, mil Poola liitus 2004. aastal Euroopa Liiduga. Kuigi Poola valitsusel õnnestus kehtestada mõned EL-i soolist võrdõiguslikkust käsitlevad määrused, kehtestati need enamasti minimaalselt ja viimasel minutil EL-i rahaliste trahvide ähvardusel (vt nt Grabowska 2014, 5). Poliitilise tahte puudumine võrdsuspoliitikate elluviimiseks on aidanud kaasa sellele, et mõned kodanikud tunnevad EL suhtes vaenulikkust ja võõrandumist.

6. Kohalik ja riiklik poliitika

Kohaliku tasandi olulisus *anti-gender* kampaania lahinguväljana sai ilmsiks, kui riigi mitmed kohalikud nõukogud avaldasid ametlikud aruanded „*gender*-ideoloogia“ vastu või lausa vastandusid teatud programmidele, kuna neis sisaldus soolist võrdõiguslikkust käsitlev lõik. Nii juhtus nt Śląskie Voivodshipi kohaliku tegevuskavaga, mida Wodzisławi kohalik nõukogu keeldus heaks kiitmast, kuna selles mainiti sõna „*gender*“. 2014. aasta märtsis algatas Wolomini maakonna juhtkond tegevuskava „Perekonnasõbralik Kool“, mis andis koolidele käsu

hoiduda seksualkasvatusest ja soolise võrdõiguslikkuse alasest kasvatusest ja koolitusest ning väljastas vastavaid sertifikaate. Kuigi feministlikud akadeemikud ja haridustöötajad on saanud hiljutiste liikumiste taustal loota populaarmediale kui võimalusele esitada oma argumente, on *anti-gender* esindajatel oluliselt suurem ligipääs kohalikele institutsioonidele, mistõttu õnnestus neil võita kohalike soosing linnanõukogude, maakonna juhatuste ning valdade ja koolide abil. Näiteks korraldas komitee „Stop gender ideology“ 2014. aasta esimesel poolel koosolekuid kaheteistkümne keskmise ja väikese linna esindajatega. Kuigi liikumisel on riiklikud ning ka rahvusvahelised eesmärgid, on tandriks üha sagedamini kohalik tasand ning 2014. aasta kohalikel valimistel kandideerivad konservatiivsed osapooled (nt PRO fondi kuuluv Mariusz Dzierżawski) *anti-gender* kampaania all.

7. Riigi roll

Riiklikul tasandil astusid riigiasutused küllaltki ettevaatlikke samme nii Istanbuli konventsiooni kui ka seksuaalhariduse teemal, kutsudes dialoogile ning võtmata selles küsimuses kindlat hoiakut, tuues põhjuseks ühiskondlikud vastuolud. Erand oli võrdse kohtlemise voliniku kiri 2013. aasta detsembris, mis vastandus kiriku kampaaniale ning rõhutas võrdsuspoliitika vajalikkust. Samuti oli erandiks surve, mida peaminister Ewa Kopacz avaldas oma parlamendiliikmetele, et nad hääletaksid Istanbuli konventsiooni poolt, ähvardades neid vastasel juhul valimisnimekirjadest eemaldada. Pea kolmeaastase hilinemisega kinnitas president Bronisław Komorowski 2015. aasta 13. aprillil lõpuks Istanbuli konventsiooni. Samas, 2015. aasta seisuga ei ole koolide õppekavadesse lisatud seksuaalharidust; samuti lükkas parlamendi alamkoda hiljuti tagasi vasakpoolsete ametnike toetuse saanud seaduseelnõu. Riigivõimude roll on kohalikul tasandil veelgi segasem. Kuigi mõned linna- ja maakonnavalitsused suutsid vältida *anti-gender-*

liikumise väljakutseid (nt Gdański linn hääletas maha PiS-i kuuluva naissoost nõukoguliikme ettepaneku keelduda kohaliku feministliku MTÜ rendilepingu pikendamisest), on teistes saatnud *anti-gender* meetmeid paraku edu (nt Wołomini maakonna koolide *anti-gender* sertifikaadid).

8. Põhiseadus

Poola 1997. aasta põhiseadus tagab kõigile inimestele võrdse kohtlemise ning sisaldab üldist sätet, mis ütleb, et diskrimineerimine on keelatud poliitilises, ühiskondlikus või majanduslikus elus „ükskõik millisel alusel“. Samas on see küllaltki ebamäärane ega täpsusta konkreetselt, mis alusel on diskrimineerimine keelatud. Artikkel 33 tagab võrdsed õigused meestele ja naistele perekondlikus, ühiskondlikus, poliitilises ning majanduslikus elus. Teisalt, artikkel 18 näeb ette, et riik peab kaitsma abielu kui liitu mehe ja naise vahel, perekonda, emadust ning vanemaid. Kuigi mõned juristid (nt Pudzianowska 2013) väidavad, et heteroseksuaalse abielu eriline roll ei takista samasooliste partnerlussuhete kehtestamist, on parempoolsed ringkonnad veendunud, et Poola õiguse kohaselt on selline suhe ebaseaduslik. Artiklit 18 tsiteeritakse sageli tsiviilpartnerlust ning ebastereotüüpseid soorolle käsitlevates argumentides tõendusena nende väidetavast põhiseadusevastasusest; nt oli seda meelt Jarosław Gowin nii tsiviilpartnerlusseaduse hääletamisel 2013. aasta jaanuaris kui Istanbuli konventsiooni arutelude käigus 2014. aasta aprillis.

9. Tagajärjed

Kuigi *anti-gender* kampaania tagajärgede hindamiseks on veel vara, tuleb kestva ning eriti kahetsusväärse protsessina tuua välja haridusasutuste järk-järguline allutamine konservatiivsele (fundamentalistlikule – toim.) kristlikule maailmavaatele, mida kohalikud võimuasutused teevad koostöös katoliku kiriku või usuradikaalsete asutustega. 2015. aasta aprilliks oli MTÜ Elu- ja

Perekonnaalgatuste Keskus (Center for Initiatives for Life and Family) andnud *anti-gender* sertifikaadi 187 Poola lasteaiale ja koolile ning see arv on üha kasvamas. Kuigi kohaliku valitsuse juhitud haridusasutused alluvad riigi kontrollile, on olukord veelgi ärevust tekitavam erakoolides, mida juhivad vanemate ühingud või MTÜ-d ning millest mitmed on usupõhised⁸⁴. Sellised koolid ei pea alluma õpetajate hartale⁸⁵, see ohustab tööd ja hariduse kvaliteeti ning vähendab maapiirkondades ligipääsu ilmalikule ning erinevaid maailmavaateid austavale haridusele.

10. Keel

Nagu märkis Rafał Pankowski (2012, 3), on Poolas keeruline teha vahet populaarsete parempoolsete parteide ning populistlike ja paremäärmuslike fraktsioonide vahel, kuna need on seotud isiklikul ja asutuste tasemel ning kattuvad sageli ka ideoloogiliselt. Sama võib täheldada ka „gender-ideoloogia“ kampaania puhul. Nii populaarsed parempoolsed kui paremäärmuslikud poliitikud üritasid oma väljaütlemistes tahtlikult võrdsustada sugude võrdsust ja seksuaalharidust kõrvalekallete ning sotsiaalsete patoloogiatega; samuti kasutasid mõlemad poliitilise toetuse võitmiseks hirmu tekitavat ning liialdatud sõnavara. Kampaania tipp hetkel võis sageli märgata seda, et soo-uuringud võrdsustati natsismiga (Beata Kempa, SP) ning selle teoreetikuid kutsuti perversideks ja pedofiilideks (Krystyna Pawłowicz, PiS). Nagu Elżbieta Korolczuk (2014) märkis, sarnanevad nii esilekutsuv sõnavara kui ohustatud lapsfiguuri keskne roll liikumises Ameerika seksuaalhariduse vastase võitlusega 1990. aastail (vt nt Irvine 2002), viidates teadmiste ja strateegiate ülekandmisele nende liikumiste vahel.

⁸⁴ Täna Elżbieta Korolczuki, kes juhtis mu tähelepanu sellele probleemile.

⁸⁵ Õpetajate harta on 1982. aastal vastu võetud (ning hiljem täiendatud) statuut, mis sätestab haridustöötajate õigused ja kohustused. Muuhulgas sätestab see, et koolide maailmavaade peaks olema neutraalne.

11. Valijate heakskiidu võitmine

2014. aastal oli „gender-ideoloogia“ valdav nii Euroopa kui kohalike valimiste kampaaniates ning SP nõudis lausa, et vasakpoolne „propaganda“ EL-i rahastamise nimel tuleb peatada. Kuid populaarsed ja paremäärmuslikud parteid ei ole ainsad, kes kasutavad valijaskonna mõjutamiseks sugudega seotud teemasid. Parementsentristlik PO on varem valimiste eel tõstatanud naiste ja vähemuste õiguste küsimuse eesmärgiga valijaid polariseerida ning võita liberaalse valijaskonna soosing, tekitades hirmu „tagurliku“ oponentide partei ees. Valimiste järel seda küsimust enam ei mainitud ning mingeid seadusi ei kehtestatud. Hiljuti, kui valitsus alustas taas in vitro seaduse kallal töötamist, langes huvitaval kombel samale ajale PO 2015. aasta presidendivalimiste kampaania uue loosungi tutvustamine, jagades valijad edukalt identiteedi alusel „ratsionaalseteks“ ning „radikaalseteks poolakateks“.

David Ost (2005) täheldas, et kapitalismivastase diskursuse väljajätmine avalikust arutelust 1989. aasta järgses Kesk- ja Ida-Euroopas viis sotsiaalmajandusliku konfliktini, mida sageli sõnastatakse kui identiteetide konflikti. Võib väita, et „genderi“ mõiste on muidu etnilistes ja usuküsimustes ühtses Poolas tekitanud just sellise identiteetide jagunemise, kusjuures naiste ja vähemuste õigused on alati olnud kaalul sellistes identiteedivõitlustes.

12. Vastupanustrateegiad

Poola vastupanukampaaniaga olid seotud mitmed progressiivsed osapooled, nt aktivistid, akadeemikud, avaliku elu tegelased, poliitikud, ühiskondlikud liikumised ja MTÜ-d, kes kasutasid üheaegselt mitmeid erinevaid strateegiaid. Eriti populaarseks osutus vastupanustrateegia, mis nägi *anti-gender* kampaania põhjusena ebapiisavaid teadmisi ning üritas akadeemiliste konverentside ning

sooekspertide artiklite ja sõnavõttude abil tuua avalikkuse ette konkreetset infot soo-uuringute ja meetmete kohta. Lisaks survestati riigiasutusi näitama välja oma vastuseisu *anti-gender*-liikumiste kodanikualgatuste (nt Naiste Kongressi lobitöö ja erinevate petitsioonide näol), MTÜ-de aruannete (nt Pontoni seksuaalhariduse õpetajate grupi aruanne seksuaalhariduse hetkeolukorra kohta Poolas), avalike meelevalduste (nt „Pandade marss – koos vägivalla vastu“) ning ka ametlike kaebuste abil. Viimase näiteks on kaebus, mille endine ülemjuhataja asetäitja Wanda Nowicka esitas Kõrgemale Auditiametile ning milles ta nõudis kontrolli teostamist EL-i abirahasid saavates kiriku- ja katoliku asutustes, tõendamaks nende vastavust soolise võrdõiguslikkuse nõuetele. Eraldiseisev strateegia oli katse algatada dialoogi kampaania toetajate ja vastaste seas nt avalike kirjade (võrdse kohtlemise voliniku kiri piiskoppidele ning Naiste Kongressilt paavstile) või feministide ja katolike ringkondade vaheliste arutelude (nt 2013. aasta oktoobris dominikaani ordu organiseeritu) abil. Spektri teises otsas olid püüded *anti-gender* kampaaniat naeruvääristada, mida kasutas nt aktivist Jaś Kapela, kes edendas asutuse Political Critique 2014. aastal ilmunud *gender*-teemat käsitleva juhise kritiseerimist, kandes ise kleiti ja Darth Vaderi maski, või endine peaminister Donald Tusk, kes võrdles *anti-gender* kampaaniat kabareega. Kokkuvõttes õnnestus vastupanustrateegiatel survestada ametnikke Konventsiooni kinnitama ning õnnestus veenda ka avalikku arvamust – vastavalt 2015. aasta veebruaris Rzeczpospolita algatusel läbiviidud küsitlusele toetab 89% poolakatest Istanbuli konventsiooni kinnitamist (Ferfecki, Pieńkowski 2015). Samas ei õnnestunud vastupanustrateegiatel muuta kultuuriliste sõdade keelt ega rajada sildu vastaste vahel.

13. Vasakpoolsed parteid

Poola parlamenti kuulub praegu kolm vasakpoolset parteid: SLD (Sojusz Lewicy Demokratycznej, Social Democratic Alliance), kellele kuulub 27 kohta, TR (Twój Ruch, Your Movement), kellele

kuulub 12 kohta, ning Zieloni (Partia Zieloni, the Green Party), kellele kuulub üks koht. Kõik nimetatud parteid hääletasid Istanbuli konvetsiooni ning seksuaalhariduse poolt ning on mitmel korral võtnud kindla *anti-gender* kampaaniate vastase hoiaku. Laialdast kajastamist leidis esimese avalikult transsoolise parlamendiliikme Anna Grodzka (tol ajal partei TR koosseisus) otsus liituda konservatiivse komiteega „Peatage *gender-ideologia*“ eesmärgiga algatada sootemaline diskussioon. Üldiselt olid vasakpoolsete parteide reaktsioonid *anti-gender*-liikumisele parlamendivälistest jõududest sammu võrra maas, rõhutades seeläbi veelgi Poola parlamendi vasakpoolse poliitika kriisi.

14. Soovitused progressiivsetele osapooltele

Kuigi teadlased (nt Korolczuk 2014, Paternotte 2014) on rahvusvahelist *anti-gender* kampaaniat, s.o liikumiste ühiseid ideoloogilisi ja strateegilisi jooni ning nendevahelist koostööd, hakanud kajastama alles hiljuti, tuleks pöörata rohkem tähelepanu sellele, kuidas avaldub liikumine kohalikul tasandil ning kuidas see aitab luua konservatiivsete poliitikute, usuaktivistide ning kirikuametnike vahelisi võrgustikke. „*Gender-ideologia*“ liikumine on õppetund progressiivsetele osapooltele, et kohalikul tasandil ei tohi riikliku poliitika arvelt järeleandmisi teha ning samuti ei tasu olla kinni tehnokraatlikus uskumuses (nagu tegid Poola hiljutiste kohalike valimiste käigus mõned aktivistid linnapiirkondadest), et kohaliku poliitika eesmärk on saavutada praktilisi eesmärgi ning et seda on tänapäeval võimalik hoida eraldi suurtest ideoloogilistest võitlustest.

Kuigi rahvuse ja soorollide tähenduse ümbersõnastamine on oluline, tuleb hoiduda ka kultuurilisest sõjast nagu see, mis on Poola poliitikas valitsenud 1989. aastast alates. Opositsiooni naeruvääristamine või halvas valguses näitamine, üritades neid samal ajal soolise võrdõiguslikkuse poliitika alal harida, segab tegelikkuses edasiliikumist, kuna süvendab olemasolevat ja mõttetut identiteedijaotust. Parema väljavaate annavad strateegiad, mis käsitlevad päevakajalisi vaidlusi huvide konflikti,

mitte identiteedi perspektiivist, ning teadvustavad vajadust peatada kodanike jätkuv neoliberaliseerumine; siinkohal ei peaks riik mitte niivõrd kaitsma isikuvabadusi, vaid tagama demokraatliku ühiskonna jätkumiseks hädavajalike avalike teenustega varustamise, sh ligipääsu neutraalsele haridusele. Koolide ja lasteaedade jätkuv erakätesse andmine on juba piisavalt hirmuäratav. Kui riik loovutab selle valdkonna vabatahtlikule sektorile, võib see õõnestada õigust ilmalikule ning mitmekesisust ja inimõigusi austavale haridusele. Kuigi Poola ühiskondlikes liikumistes on säärane vasakpoolne muutus kultuurikriitikalt sotsiaalmajanduslikule kriitikale ühe tajutavam juba umbes 2006.–2007. aastast alates (Erbel 2008), on aeg tõstatada need teemad ka parlamendis.

15. Prognoosid ja ennustused

Kuigi Istanbuli konventsioon 2015. aasta aprillis lõpuks kinnitati, näitab vaid tulevik, mil määral rakendatakse selle sätteid. See konkreetne võitlus on lõppenud, kuid laiemad neoliberaalsed ning riiki lõhkuvad protsessid, sh poliitika vahetamine strateegiate vastu ning liberaalse demokraatia asendumine kitsarinnalisusega, kestavad jätkuvalt. Lähitulevikus on ilmselt oodata kristlike konservatiivide uusi katseid nendest protsessidest kasu lõigata ning kasutada vastuolulisi küsimusi, nagu seksuaalharidus, reproduktiivõigused ning tsiviilpartnerlus, et ärgitada valijaid. Vasakpoolsetel tuleb nendele teemadele läheneda väljaspool identiteedipoliitikate raamistikku et taastada oma positsioon Poola poliitilisel maastikul, kuigi selleks tuleb esmalt vaadata üle enda seosed antud laiemate protsessidega.

Viited

- Buss, Doris (1998) "Robes, Relics, and Rights: The Vatican and the Beijing Conference on Women", *Social & Legal Studies* 7(3), pp. 339-363.
- Day, Matthew (2013) "Polish archbishop under fire for linking pornography with child abuse", *The Telegraph*, <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/poland/10388613/Polish-archbishop-under-fire-for-linking-pornography-with-child-abuse.html>>.
- Erbel, Joanna (2008), "Charting the Transformation in Poland's Feminist Movement", *Economic and Political Weekly*, Vol 43, No 51 (December 20).
- Ferfecki, Wiktor and marcin Pieńkowski, "Tak dla in vitro" [Yes For in Vitro], *Rzeczpospolita*, 2.02.2015, <<http://www.rp.pl/artykul/17,1176323-Tak-dla-in-vitro--Sondaz-dla--Rzeczpospolitej-.html>>.
- Grabowska, Magdalena (2014) Gender equality in Poland after EU accession. Expectations and reality, Heinrich Böll Foundation, 22 Jul 2014.
- Grabowska, Magdalena (2014) Cultural war or "business as usual"? Recent instances, and the historical origins, of a "backlash" against women's and sexual rights in Poland, *Proceedings of III International Gender Workshop*, Heinrich Böll Foundation.
- Graff, Agnieszka (2008) "The Land of Real Men and Women: Gender and E.U. Accession in Three Polish Weeklies", In: Carolyn M. Elliott (ed.), *Global Empowerment of Women: Responses to Globalization and Politicized Religions*, Abingdon: Routledge 2012, p.191-212.
- Graff, Agnieszka (2014), Report from the gender trenches: war against "genderism" in Poland, *European Journal of Women's Studies*, November 2014(21), pp. 431-435.

- Irvine M., Janice (2002), *Talk about Sex: The Battles Over Sex Education in the United States*, University of California Press.
- Jastrzębowski, Sławomir (2014), "Gender jest jak nazizm" ["Gender is like Nazism"], SuperExpress, <http://www.se.pl/wiadomosci/opinie/gender-jest-jak-nazizm-beata-kempa-w-rozmowie-ze-slawomirem-jastrzebowski_377623.html>.
- Jurek, Marek (2013) "Niedła ideologii gender w polskich szkołach..." ["No to gender ideology in Polish schools..."], Right Wing of the Republic statement, <http://prawicarzeczypospolitej.org/aktualnosci/pokaz,1423>.
- Korolczuk, Elżbieta (2014) "The War on Gender" from a Transnational Perspective – Lessons for Feminist Strategising, Proceedings of III International Gender Workshop, Heinrich Böll Foundation.
- Korsak, Grzegorz (2014), „Krystyna Pawłowicz o niebezpiecznej ideologii gender” [“Krystyna Pawłowicz about the dangerous gender ideology”], powiatostrolecki.pl, <<http://epowiatostrolecki.pl/2014/04/15/nasze-sprawy/krystyna-pawlowicz-niebezpiecznej-filozofii-gender,41883/>>.
- Kuisz, Jarosław and Karolina Wigura (2014) "Poland's Gender Dispute", Eurozine, <<http://www.eurozine.com/articles/2014-03-28-wigura-en.html>>.
- Pankowski, Rafał (2012) *Right-Wing Extremism in Poland*, International Policy Analysis, Friedrich Ebert Foundation.
- Paternotte, David (2014) „Christian Trouble: The Catholic Church and the Subversion of gender”, Weboldal, 6 Dec. 2014, <<http://councilforeuropeanstudies.org/critcom/christian-trouble-the-catholic-church-and-the-subversion-of-gender/>>.
- Platforma Obywatelska (2011), *Następny krok. Razem* [„Next step. Together“], party program.
- Prawica Rzeczypospolitej (2009) *Silna Polska dla cywilizacji życia* [„Strong Poland for the Civilization of Life“], party program.

- Prawo i Sprawiedliwość (2014) Zdrowie, praca, rodzina [„Health, Work, Family“, party program.
- Pudzianowska, Dorota (2013) „The Magic of Constitutional Marriage”, Kultura Liberalna No 215 (Feb 2013), <<http://kulturaliberalna.pl/en/2013/02/19/magic-constitutional-marriage/>>.
- Ruch Narodowy (2014) Postulaty programowe [„Program Postulates“], party program.
- Sierakowski, Sławomir (2014) “The Polish Church’s Gender Problem”, New York Times, Jan 26, <http://www.nytimes.com/2014/01/27/opinion/sierakowski-the-polish-churchs-gender-problem.html?_r=4>.
- Solidarna Polska (2012) Deklaracja programowa. Nowa Nadzieja [„Program Declaration. New Hope“], party program.

SLOVAKKIA

Petra Ďurinová

„Soolise võrdõiguslikkuse käsitlemine avaliku poliitika osana, mille eesmärk on tagada tegelik võrdsus meeste ja naiste vahel, ei ole mitte ainult EL-i liikmesriikide kava, vaid ka teiste tsiviliseeritud maailma arenenud riikide lahutamatu osa. Mõiste „gender-ideoloogia“ ei ole Slovakkias ega ka rahvusvahelisel tasemel kasutusele võetud mõiste. On üllatav, kui sageli seda väärsti tõlgendatakse ”

(Ján Richter, Slovakkia Vabariigi tööhõive ning sotsiaalse ja pereküsimuste minister, 2015.)

See väide, mis pärineb 2015. aasta jaanuarist, tõendab, et sooline võrdõiguslikkus on praegu sagedasti esile kerkiv teema ning küsimus, mis lööb ühiskonna kahte leeri. Kui Slovakkia piiskoppide konverents avaldas 2013. aasta detsembris oma pastoraalkirja, jagunes riik soolise võrdõiguslikkuse ja „gender-ideoloogia“ teemadel kaheks. Ühiskonna polariseerumine saavutas tippphetke 2015. aasta veebruaris aset leidnud referendumil ajal. Soolise võrdõiguslikkuse ja „gender-ideoloogia“ teema ajas tülli perekonnad ning viis karmide ja ebaviisakate väljaütlemisteni. Sama tõendab ka otsingumootori Google abil teostatud analüüs.

1. Mõistete otsingutulemused Google'is

Google'i analüüsi eesmärk oli selgitada välja, kui sageli teatud mõisted ilmuvad internetis. 2009. aastal ilmus see vaid kahel korral, kord Olga Pietruchova (Slovakkia tööhõive ning sotsiaalse ja pereküsimuste ministeeriumi soo ja võrdõiguslikkuse direktor alates 2011. aastast) ajaveebis seoses „gender mainstreaming“ küsimustega Slovakkias. Teine link viis kodanikeühenduse Elu Foorum (Civic Association Forum of Life) veebilehele, mille eesmärk on kaitsta „inimelu“ selle eostamisest (nn „loote õiguste“ ideoloogia) kuni inimese loomuliku surmani. 2010.

aastal ilmus termin „gender-ideoloogia“ viiel korral; järgneval aastal aga juba 65 korda. Enamik linke viis lehele Slovakkia Elu Uudised (Life News Slovakia), mis kajastab nn „pro-life“ teemasid, inimelu ja bioloogilist perekonda käsitlevaid uudiseid ning Euroopa Nõukogu Istanbuli konventsiooni, „*mis määratleb soo sotsiaalse konstruktina mitte bioloogilise eristamise mõistena*“ (Life News 2011). 2012. aastal kasvas kajastamiste arv tänu 2012. aasta novembris aset leidnud Saksa sotsioloogi Gabriele Kuby laste seksuaalharidust, homoseksuaalsust ja pornograafiat käsitlevale loengule sajani. 2013. aastal oli kajastamisi 240 ning seda enamjaolt Slovakkia piiskoppide konverentsi 2013. aasta detsembris ilmunud pastoraalkirja tõttu, mis tõstatas küsimusi soolise võrdõiguslikkuse edendamise seotud „ohtudest“. Pastoraalkirjas väideti, et „gender-ideoloogia“ edendamine viib riigi ja rahva hävinguni. 2014. aastal ilmus mõiste 417 korda. Ka seda sageduse kasvu võib seostada nimetatud pastoraalkirjaga, inimõiguste strateegia, soolise võrdõiguslikkuse strateegia ning eelkõige referendumiga. Järgneva, 2015. aasta 31. märtsiks oli mõiste internetis ilmunud 389 korda. Nii märkimisväärset tulemust võib seostada 2015. aasta 7. veebruaril toimunud referendumiga.

2. Parteide ülevaade

Kristlik-Demokraatlik Liikumine (KDH, The Christian Democratic Movement) on Slovakkia konservatiivne partei, mis kuulub parlamenti alates 1990. aastast ning mis asutati kommunistliku režiimi langemise järel 1990. aastal. „*KDH väärtused saavad inspiratsiooni kristlusest, mis keskendub inimesele ning tema ühiskondlikule, vaimsele ja materiaalsele mõõtmele ning mis on osa perekonnast, rahvast ja maailmast*“ (KDH 2015a). Partei esimees on Ján Figel ning parteisse kuulub üks aseesinaine, Miroslava Szitová, neli aseesimeest, Július Brocka, Ján Hudacký, Miloš Moravčík ja Pavol Zajac (KDH 2015b), ning 17 parlamendiliiget. Partei tegevus parlamendis on keskendunud perekonnale (isaduspuhkus, maksusoodustused olenevalt laste arvust perekonnas), põhi- ja keskkoolide rahastamisele ning

tööhõivele.

OLANO (Common People and Independent Persons) on Slovakkia paremtsentrilisk konservatiivne partei, mis asutati 2011. aasta 11. novembril. Partei esitleb ennast liikumisena, mis loob võimalusi eraisikutele ja professionaalidele. Nende poliitikas on tugevalt tunda konservatiivsed ja kristlik-demokraatlikud vaated. Parteil on parlamendis 14 saadikut, fraktsiooni esimees on Igor Matovič. Parlamendi aseesimees on OLANO liige Erika Jurinová. Parlamendiliikmed hääletavad vastavalt oma tõekspidamistele ega pea järgima partei korda; nende soov on tühistada parlamendi puutumatus, eraldada poliitika ärist ning parandada tööhõivet (OLANO 2011).

Slovakkia Rahvapartei (SNS, Slovak National Party) on „*rahvale orienteeritud konservatiivne paremtsentrilisk partei, mille euro-kristliku süsteemi alus on rahvas, kristlus ja ühiskond*“ (SNS, 2006–2015). Partei loodi 6. juunil 1971. Kaasaegne SNS taasasutati 1990. aasta 7. märtsil. Partei ei kuulu praegu parlamenti, kuid on sellegipoolest mõjukas. Selle esimees on Andrej Danko. SNS (2006–2015) edendab Slovakkia poliitilist, majanduslikku, kultuurilist ning ühiskondlikku kujundamist suveräänse rahvusriigina ning arendab traditsioonilisi väärtusi (kodumaa, perekond, usk, rahvuslik uhkus, vastutus, iseseisvus).

Rahvapartei Meie Slovakkia (ĽSNS, The People's party, Our Slovakia) on paremäärmuslik partei, mis praegu ei kuulu parlamenti ning mis asutati 2010. aasta veebruaris; partei põhiline mõjuala on Banska Bystrica piirkond, kus partei esimees Marian Kotleba on autonoomse piirkonna kõrgeim esindaja. Oma manifestis väidab partei, et „*toetub rahvuslikele ja kristlikele traditsioonidele ja väärtustele. Partei kinnitab Slovakkia rahvuslike ja riiklike huvide ülemuslikkust Brüsseli ettekirjutuste suhtes. Pealegi, on see ainus partei, mis pooldab kompromissitult kontrolli strateegiliste ettevõtete erastamise üle, NATO kuritegelikust paktist välja astumist ning Slovakkia krooni taastamist.*“ (ĽSNS, 2010). Partei programm keskendub majanduslikele ja sotsiaalsetele teemadele ning vähemuste, õigusriikluse, kaitse, õigusemõistmise, hariduse ning Euroopa Liidu küsimustele.

3. Parteide programmid ja diskursused

a) Parteide programmid

Tõin välja nimetatud parteid (KDH, OLANO, SNS ja LSNS), kuna neid peetakse konservatiivseteks parteideks, kes kõik toetavad kristlikke väärtusi ja põhimõtteid ning, nagu alltoodust nähtub, on võtnud „gender-ideoloogia“ suhtes omaks sama hoiaku.

KDH näeb perekonda loomuliku ja ühiskonna tähtsaima kooslusena. *„Seetõttu on KDH üks põhilisi eesmärke edendada „tervet perekonda“ ühiskonna moraalse kriisi ohjamise eeldusena. Vaid loomulikud ja terved perekonnad saavad moodustada terve riigi. Seetõttu on meie manifesti oluline osa kaitsta elu eostamisest kuni loomuliku surmani, mehe ja naise vahelist abielu, vanema õigust kasvatada lapsi ning toetada peresid materiaalselt“* (KDH 2012). Partei poliitika eesmärk on tervislik ja toimiv perekond, mis hõlmab kahte aspekti: perekonna kaitsmine ja toetamine. *„Iga terve ühiskond kaitseb abielu institutsiooni, kaitstes seeläbi ka meest ja naist ning nende lapsi. Sel eesmärgil teeme ettepaneku põhiseaduses sätestada abielu kaitse* (KDH 2012). Oma programmis väidab KDH, et perekonna institutsioon on tänapäeval tõsiselt ohus.

OLANO ei määratle eraldi perekonna ja abielu mõisteid. Perekonnale viidatakse lastekodudes kasvavate laste kontekstis: *„Toetame ideed viia lastekodudes kasvavad lapsed paindliku adopteerimist reguleeriva süsteemi abil peredesse või professionaalsetesse peredesse. Sel viisil oleks võimalik lastekodud kaotada“* (OLANO 2012).

SNS deklareerib, et perekond on ühiskonna ja selle tuleviku alus. *„Pakume välja põhiseaduse muudatuse, mis määratleks abielu mõiste selgelt mehe ja naise vahelise partnerlusena“* (SNS 2012).

LSNS on alati näinud abielus liitu mehe ja naise vahel. *„Korralikke peresid toetatakse intressivabade laenudega ning neile antakse võimalus üürida korterit. Oleme vastu*

tsiviilpartnerlusele, seksuaalsete kõrvalekallete propageerimisele ning samasoolistele paaridele lapsendamise õiguse andmisele. Hariduse aluseks peavad olema traditsioonilised, rahvuslikud ja kristlikud väärtused ja põhimõtted“ (LSNS 2012).

Võiks eeldada, et poliitilised parteid lisavad oma kavadesse ettepanekud, kuidas saavutada meeste ja naiste võrdõiguslikkust, kuid kuna sookategooriaga arvestatakse ainult naiste ja meeste võrdsuse puhul, on KDH ainus eesmärk kõrvaldada uue, pikka aega laste eest hoolitsenud naistele suunatud pensionikava diskrimineeriv olemus (nt töötasu arvestamine pensioni kindlustusperioodi arvutamisel) (KDH 2012). OLANO eesmärk on toetada meetmeid, mis motiveeriksid tööandjaid looma enam väikeste lastega emadele sobivaid töökohti, ning seeläbi toetada tööle naasmist – töö ja töötasu naistele (OLANO 2012). SNS-i ja LSNS-i programmid ei käsitlenud teemasid.

b) Parteide diskursused

KDH on juba pikka aega avaldanud oma arvamust traditsioonilise perekonna ja abielu teemadel. 2014. aasta algul õnnestus neil ellu viia oma pikaajaline kava – sätestada põhiseaduslik kaitse mehe ja naise vahelisele abielule. Referendumit toetasid kristlikud demokraadid, kes nägid seda positiivses valguses. KDH esimees Ján Figel sõnas: *„Kolmekordne jah tähistab abielu, laste kasvatamise ning vanemlike kohustuste toetamist. Kristlikud Demokraadid (KDH) hääletavad pere ning Slovakkia tuleviku nimel kolmekordselt jah“* (SITA 2015a). Ján Figel väidab ka, et inimõiguste strateegia on inspireeritud *„gender-ideoloogiast“*. KDH rõhutab, et saades järgnevatel üldvalimistel valijate ülekaaluka mandaadi, tühistab partei selle dokumendi või töötab selle oluliselt ümber (SITA 2015b).

OLANO liikmed toetavad põhiseaduslikku normi perekonna kohta ning näevad seda positiivses valguses (v.a Ján Mičovský). OLANO on plaaninud korrupsiooni käsitlevat referendumit ning Richard Vašečka lubas juba enne perekonnaküsimust käsitleva referendumit toimumist, et see referendum käsitleb perekonna kaitset, abielu definitsiooni ning kodanike soovi võimaldada

adopteerimist vaid heteroseksuaalsetele paaridele (OLANO 2014). Parlamendi aseesinaine Erika Jurinová on samuti võtnud inimõiguste strateegia osas kindla seisukoha. Ta usub, et LGBTI teemadele pööratakse liigselt tähelepanu ning enamusi puudutavatele teemadele liiga vähe (Jurinová 2014). OLANO 13 liikmest 12 toetavad perereferendumit (OLANO 2015).

SNS, nagu ka KDH, on juba pikka aega rõhutanud traditsioonilist pere ja abielu. Ka nemad soovivad, et abielu määratletaks põhiseaduses kui liit mehe ja naise vahel. Kuna partei nõustus sellega täielikult, aitasid SNS-i liikmed koguda allkirju veebruaris toimunud referendumi tarbeks (TASR/HSP 2015). SNS kutsus kodanikke osalema 2015. aasta 7. veebruaril toimunud referendumil ning „*selgelt väljendama oma suhet isade pärandiga ning seeläbi vastama neile, keda nende arvamused ei huvita*“ (Goriščák 2015).

LSNS on esmajoones pühendunud romade küsimustele, kuid julgustas samuti inimesi osalema perereferendumil. LSNS-i juht Marian Kotleba esines avalikkuse ees üleskutsega ning kutsus neid osalema referendumil ja kaitsma perekonda (LSNS 2015).

Parteide diskursust arvestades võib väita, et kõik nimetatud parteid (KDH, OLANO, SNS ning LSNS) peavad traditsioonilist pere ühiskonna oluliseks osaks ning on vastu geiabelule ja seksuaalharidusele.

c) Seisukohtade võrdlus

Kõik neli nimetatud parteid edendavad kristlikke väärtusi ja põhimõtteid ning on „gender-ideoloogia“ küsimustes võtnud omaks sama hoiaku. Mõisteid „gender“ ja „gender-ideoloogia“ seostatakse Slovakkia konservatiivide ja paremäärmuslike parteide diskursuses LGBTI-liikumise ning traditsioonilise perekonna mõistega. Parteid nõustuvad, et pere on ühiskonna ja tuleviku alus. Nende jaoks on abielu vaid mehe ja naise liit. Sarnaselt on parteid vastu tsiviilpartnerlusele, samasoolistele paaridele adopteerimisõiguse andmisele ning seksuaalharidusele koolides.

4. Käivitajad ja osalised

„Gender-ideoloogia“ arutelu ning *anti-gender* diskursuse põhiline käivitaja on Slovakkia piiskoppide konverentsi 2013. aasta 1. detsembril avaldatud pastoraalkiri. Loomulikult esines arutelusid ka enne seda, eriti seoses Saksa sotsioloogi Gabriele Kuby ning tema loenguga, mis käsitles laste seksuaalharidust, homoseksuaalsust ja pornograafiat. Slovakkia piiskoppide konverents nimetas oma pastoraalkirjas „gender-ideoloogia“ mõistet „surmakultuuriks“ ning soolise võrdõiguslikkuse edendajaid „surmakultuse järgijateks“. Piiskopid väitsid, et „surmakultuse järgijad on loonud uue ideoloogia, mille alusel tahavad nad kehtestada niinimetatud „sugude võrdsust“. Mõistet esmakordselt kohates jääb mulje, et selle eesmärk on tagada võrdsed õigused ja väärikus mees- ja naissoost isikutele. Viidates „sugude võrdsusele“, mõtlevad selle edendajad aga hoopis midagi erinevat. Nende eesmärk on veenda avalikkust, et kedagi meist ei ole loodud meheks või naiseks, mis tähendab, et nad võtavad mehe identiteedi mehelt, naise identiteedi naiselt ning pere identiteedi perekonnalt. Selle tulemusel ei tunne mees enam ennast mehena ega naine naisena ning abielu ei ole enam jumala õnnistatud ainulaadne partnerlus mehe ja naise vahel. Soolise võrdõiguslikkuse edendajad soovivad võrdsustada kahe mehe ja kahe naise vahelise partnerluse kahe eri soost isiku vahelise abieluga“ (KBS 2013).

Peagi pärast pastoraalkirja ilmumist asutati kodanikeühendus Alliance for the Family (Liit Perekonna eest), mille eesmärk on kaitsta pere- ja abieluväärtusi (AZR 2013). Just nimelt Liit Perekonna eest otsustas korraldada perekonna kaitsmise referendumi. Liit hakkas allkirju koguma 2014. aasta 5. aprillil. Nagu eelpool mainitud, aitasid SNS-i liikmed 2014. aasta vältel koguda allkirju; ka kõik teised nimetatud parteid (KDH, OĽANO ja ĽSNS) toetasid referendumit ning liidu tegevusi. Filantroop ja endine äriimees ning praegune president Andrej Kiska kogus 2014. aasta 28. augustil perekonna kaitseks kavandatud referendumit korraldades kodanike petitsiooniga enam kui 408 000 allkirja. Referendum leidis lõpuks aset 2015.

aasta 7. septembril. Referendum oli kehtetu, kuna sellel ei osalenud piisavalt inimesi, mistõttu konservatiividel ei õnnestunud keelustada geiabielu.

5. EL-i roll

Inimõiguste ja soolise võrdõiguslikkuse strateegiad on tihedalt seotud *anti-gender* diskursuse ilmnemisega. EL viib soolise võrdõiguslikkuse poliitikat ellu EL-i sugude võrdse kohtlemise alase õiguse abil. Euroopa Liidu leping kohustab liikmesriike edendama meeste ja naiste vahelist võrdsust. Kuna Slovakkia kuulub EL-i liikmesriikide hulka, peab see peegeldama Euroopa üldist arusaama 21. sajandi inimõiguste kaitsmisest. Riikliku inimõiguste strateegia koostamine kestis kolm aastat. Iveta Radičová võttis vastu inimõiguste strateegia väljatöötamise ülesande, kuid lõpuni viis selle Robert Fico valitsus. Protsess tervikuna langes suure kriitika osaliseks; sellele eelnesid mitmed vaidlused ning enne lõpliku versioonini jõudmist ka vastastikune laimamine. Kuigi sel teemal leidis aset suur hulk sündmusi ja arutelusid, ei suudetud kõigis punktides jõuda üksmeeleni (Balážová 2015). Strateegiat kritiseerisid ka KDH, OĽANO, SNS, ĽSNS ning Liit Perekonna eest ja Slovakkia piiskoppide konverents. Slovakkia peaminister Robert Fico seisukoht oli, et valitsus kinnitas tasakaalus strateegia ning kõigile, ka kommentaatoritele, anti võimalus oma arvamust avaldada (Balážová 2015). Slovakkia diplomaatia ning valitsuse inimõiguste nõukogu esimees Miroslav Lajčák, kes tegeles strateegiate koordineerimise ja väljatöötamisega, rõhutas, et kirjalik materjal ei kehtesta midagi ega ürita ka otsuseid langetada. Slovakkia praegu kehtivates seadustes ei toimu strateegia vastuvõtmisel mingeid muudatusi. „Tegemist on panusega arutellusele. See on raamistik ja strateegiline dokument.“ (Balážová 2015). Strateegia ettevalmistamise protsess oli pikk, täis vastastikust süüdistamist ning ka peale strateegia vastuvõtmist pole oponentid siiani rahul.

6. Riigi roll ning põhiseadus

2014. aasta juunis kiitis Slovakkia valitsus heaks põhiseaduse muudatuse perkonna ja abielu kaitsmiseks, mistõttu seostatakse parlamenti traditsioonilise perekonna mõistega. Põhiseaduse muudatuse eesmärk on kaitsta abieluinstitutsiooni. Varem viitas põhiseadus abielule järgmiselt: „*Abielu, vanemaks olemine ning pere on seaduse kaitse all*“ (Slovakkia Vabariigi põhiseadus, 460/1992 Zb., 232/2012 Z. z.). Muudetud sõnastus on aga: „*Abielu on ainulaadne partnerlus mehe ja naise vahel. Slovakkia kaitseb abielu tervikuna ning edendab selle heaolu*“ (Slovakkia Vabariigi põhiseadus, 460/1992 Zb., 161/2014 Z. z.). Kõik hääletamisel osalenud SMER-i ja KDH liikmed hääletasid põhiseaduse muudatuse poolt, nagu ka enamik OĽANO, SDKU ja Alojz Hlina liikmeid. Vastu hääletasid Most-HID-i ja SAS-i liikmed, Ján Mičovský (OĽANO) ning mõned üksikliikmed (SITA, Pravda 2014).

Soolise võrdõiguslikkuse strateegiale aastateks 2014–2019 olid jõuliselt vastu mitmed MTÜ-d ja Slovakkia piiskoppide konverents. Vastu oldi ka soolise võrdõiguslikkuse tegevuskavale, mille valitsus 2014. aasta novembris kinnitas. Mõlemad dokumendid esitas tööhõive ning sotsiaal- ja pereküsimuste ministeerium ning need koostas soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste osakond MPSVR (Aspekt 2014). Oponendid väidavad, et kogu soolise võrdõiguslikkuse strateegia toetub ideoloogilisele taustale, mida finantseeritakse suures osas riiklikest vahenditest. Nagu juba mainitud, kiitis valitsus paar kuud hiljem, 2015. aasta veebruaris heaks riikliku strateegia eelnõu, mille eesmärk on kaitsta ja edendada inimõigusi ka Slovakkias.

7. Tagajärjed

Anti-gender-liikumise põhiline mõju Slovakkias on abielu puudutav põhiseaduse muudatus 2014. aasta juunist. Nagu mainitud, käsitleb põhiseadus abielu unikaalse liiduna mehe ja naise vahel, mida kaitsevad riigi seadused (Slovakkia Vabariigi põhiseadus 460/1992 Zb., 161/2014 Z.z.). *Anti-gender*-liikumise teine oluline

tagajärg oli 2015. aasta veebruaris aset leidnud referendum perekonna kohta. Referendumi küsimuste eesmärk oli selgitada välja, kas abielu peaks olema unikaalne mehe ja naise vaheline liit, kas samasoolistele paaridele tuleks adopteerimine keelata ning kas lapsed võivad jätta minemata seksuaalharidust ja eutanaasiat käsitlevatesse tundidesse. Kõik analüüsitud parteid (KDH, OLANO, SNS ja LSNS) toetasid referendumul osalemist ning hääletasid kolm korda jaatavalt.

8. Keel

Emotsionaalset ning hirmu sisendavat keelekasutust on pigem kasutanud katoliku kirik kui poliitilised parteid. Katoliku kirik nimetab oma pastoraalkirjas „sooideoloogiat“ „surmakultuuriks“ ning selle edendajaid „surmakultuse järgijateks“ (KBS 2013). Samas võib hirmu sisendavat keelekasutust täheldada ka mitmete, eriti just eelpool mainitud parteidesse kuuluvate poliitikute kõnedes. Näiteks ärgitas 2015. aasta veebruaris SNS-i liige Pavol Gorisak inimesi osalema referendumul, sõnades: *„Toetame loomulikkust, toetame referendumit perekonna kohta. Mina ütlen kolm korda jah, kuna olen ise lapsevanem ning näen, kuidas mees- ja naissugu panustavad mu poja kasvatamisesse võrdset. Ma ei saa talle pakkuda seda, mida tema ema, ning vastupidi. Tahame seda või ei, loodus on selle nii ette näinud ning järelikult on see loomulik. Ma usun, et on aeg seista meie loomulike väärtuste eest, neid kaitsta ning seista vastu tänapäeva ekstravagantsusele. Täpselt nagu kaitseme oma ühiskonda pedofiilide eest, tuleb meil seda kaitsta ka ebaloomulike mõjude eest. Demokraatia ei tähenda anarhiat; mingid reeglid siiski kehtivad.“* Oma sõnavõtus võrdles ta homoseksuaale pedofiilidega. Näide emotsionaalsest ning hirmu sisendavast keelekasutusest tuleb LSNS-i liikmelt Stanislav Mizikult, kes koos „Gemer Hää! Kutsub – LSNS“ toimetusega (LSNS-i Facebooki lehe toetajate kogukond) (2015) sõnas: *„Perekond on ühiskonna alus! Meie Euroopa tsivilisatsioon, meie elu, meie kultuurilised väärtused toetuvad Euroopa väärtustele ja traditsioonilistele eluviisidele, mis on kujunenud tuhandete aastate eest. Meie* Sugu kui sümbolne liim

väärtusi hävitab süstemaatiliselt uue maailmakorra esindajate kriminaalne tegevus ning Bilderberg. Nad tahavad hävitada perekonna institutsiooni! Nad tahavad kummutada tõsiasja, et pere koosneb mehest, naisest ja lastest. Referendumil osalemine näib olevat viimane võimalus päästa meie ühiskond nende ebanormaalsete väärtuste eest. Vennad, peatame nad!“ Nende tsitaatide toel võib väita, et nii parteid (SNS ja LSNS) kui kirik kasutavad inimeste hirmutamiseks ja nendega manipuleerimiseks emotsionaalset sõnavara ning ärgitavad neid osalema referendumil.

9. Valijate heakskiidu võitmine

EL-s nähakse Slovakkia konservatiivse ja kristliku riigina. Viimase, 2011. aastal läbiviidud rahvaloenduse kohaselt on enam kui 70% kodanikest katoliiklased, kellest 62% kuuluvad roomakatoliku kiriku usulahku. Roomakatoliku kirik domineerib kõigis Slovakkia piirkondades. Selle alusel võib väita, et parteid, kes avaldasid referendumile toetust, tahtsid võita valijate häáli 2016. aasta valimistel. On ilmne, et nimetatud parteid propageerivad kristlikke põhimõtteid ja väärtusi, mis ei ole vastuolus oletusega, et nende eesmärk ei olnud koguda rohkem häáli traditsioonilist peret pooldavate sõnavõttudega. Lisaks on Slovakkias levimas kuuldus, et referendumil korraldanud Liit Perekonna Eest plaanib referendumil alusel asutada poliitilise partei. Liit eitab kuulujutte. Liidu üks esindajaid, Anton Chromík väitis: „Me oleme kodanikuaktivistid ning tahame sellena püsida.“ (TASTR 2015a). Aeg näitab, kuidas areneb olukord edasi ning kas järgmisteks valimisteks asutatakse uus partei.

10. Vastupanustrateegiad

Sotsiaalse Kommunikatsiooni Instituudi (SAV) teadlased eitasid avaliku arvamusega manipuleerimist sugude võrdsuse teemadel. Vajadust vastutustundliku arutelu järgi sel teemal väljendati pressikonverentsil Bratislavas 29. jaanuaril 2015.

Olulist infot esitasid SAV-i direktor Gabriel Bianchi, tema kolleeg Trnava Ülikooli haridusteaduste instituudist Ivan Lukšik, Comeniuse Ülikooli kunstide instituudi soo-uuringute keskuse juht Zuzana Kiczkova, Comeniuse Ülikooli kunstide instituudi filosoofiateaduskonna juht Mariana Szapuová ning Maailma Terviseorganisatsiooni Slovakkia kontori direktor Darina Sedláková (Aspekt 2015). Tööhõive ning sotsiaal- ja pereküsimuste minister Ján Richter kirjutab Dr Alojz Rákusele, kes kirjutas „gender-ideoloogia“ mõjust laste vaimsele tervisele, järgmiselt: „Sooline võrdõiguslikkus kui riiklik poliitika, mille eesmärk on tagada meeste ja naiste tõeline võrdsus on EL-i liikmesriikide, kuid ka teiste tsiviliseeritud maailma arenenud riikide programmide lahutamatu osa. Mõiste „gender-ideoloogia“, mis on hakanud levima Slovakkia ilmaliku elanikkonna hulgas, ei ole Slovakkias ega ka rahvusvaheliselt käibel olev mõiste. On üllatav, kui sageli seda mõistetakse valesti“ (gender.gov.sk 2015b).

Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi riikliku projekti raames loodi e-kursus soolise võrdõiguslikkuse alustest. Kursuse sihtgrupp on valdavalt riigi administratiivtöötajad, üliõpilased ning üldine avalikkus. Baaskursus koosneb viiest omavahel seotud moodulist. Enne järgmise mooduli alustamist tuleb eelmine lõpetada ning edukalt sooritada test. Kogu 5–6 tundi vältava baaskursuse lõpetamisel antakse kursuse edukalt sooritanule e-posti teel lõpetamist tõendav sertifikaat (gender.gov.sk 2015a). Kuigi *anti-gender* diskursuse vastu on koostatud mõned strateegiad, ei ole see piisav. Avalikkusele suunatud teemakohaseid konverentse tuleks korraldada sagedamini ning samuti tuleks inimesi paremini teavitada eeltoodud e-kursusest.

11. Vasakpoolsed parteid

Ainsa parlamenti kuuluva ning ka valitseva partei, SMER-SD hoiakut „gender-ideoloogia“ suhtes ilmestavad hästi nende põiklevad hoiakud veebruarireferendumi suhtes. SMER-i ametnikud avaldasid oma arvamuse referendumil osalemise kohta alles 2015. aasta 14. jaanuaril. Partei ametnikud teatasid,

et osalevad referendumil, kuid ei anna hääletamise osas soovitusi (Pravda 2015). Kuna SMER on vasakpoolne partei, eeldati neilt kriitilist suhtumist. Nende reaktsioonid olid aga vaoshoitud. Esimees ja SMER-i peaminister Robert Fico avaldas oma esmase arvamuse referendumi kohta 2015. aasta 5. veebruaril, vaid kaks päeva enne selle toimumist. Fico väitel on valitsuse ülesanne muuta elu samasoolistele paaridele praktilisemaks ja lihtsamaks. Valitsuse küsimustetunni ajal sõnas Fico, et põhiseadusemuudatus ei saa takistada tegelemist samasooliste paaride kooselu puudutavate küsimustega, sh ligipääs haigusloole või pärimisprotseduur. (SITA 2015c). Sellest väitest hoolimata tuleks märkida, et vasakpoolsetelt parteilt, kelle eesmärk on edendada vabadust ja võrdsust, võiks oodata rohkemat. Slovakkia puhul võib rääkida vasakpoolse ideoloogia defitsiidist.

12. Soovitused progressiivsetele osapooltele

Progressiivsed osapooled peaksid algatama professionaalse, ühiskonda hõlmava dialoogi, mis käsitleks soolise võrdõiguslikkuse küsimust ning selgitaks selle olulisust ja vajalikkust. Nagu eeltoodust nähtub, puudub Slovakkias selline dialoog. Vaja on alustada pealetungi, mis viiks soolise võrdõiguslikkuseni. Avalikkust tuleb teavitada soolise võrdõiguslikkuse eesmärkidest ning ka soolise võrdõiguslikkuse poliitikast ja ühtlasi sootundliku hariduse edendamisest. Viimane ei tähenda muutusi naise ja mehe seksuaalses identiteedis vaid pigem soostereotüüpide ja eelarvamuste kõrvaldamist naiste ja meeste soorollide ja võimekuste kohta ühiskonnas. Oluline on võtta arvesse kogemusi teistest riikidest, nt Skandinaaviast. Riigid, kus rõhutatakse soolise võrdõiguslikkuse ning kaasaegsete strateegiate edendamist eesmärgiga pere- ja tööelu ühildada, on demograafilise arengu poolest paremal järjel ning neil on stabiilsemad sotsiaalsüsteemid; taas võib hea näitena tuua Skandinaavia riigid (gender.gov.sk 2015b).

Inimõiguste ja soolise võrdõiguslikkuse nimel võitlevad MTÜ-d peaksid üksteist toetama ning looma nii riigisisese kui ka

EL-i liikmesriikide vahelise võrgustiku. Samuti on oluline vahendada riikide vahel parimaid tavaid ning anda üksteisele nõu. Oluline on ka tsiviilpartnerlust toetava samm-sammulise strateegia välja töötamine nii homo- kui heteroseksuaalsete partnerite hüvanguks, et partnerlust oleks võimalik registreerida mitte ainult abielus, vaid ka kooselus – paljud heteroseksuaalsed paarid ei taha abielluda, kuid tahavad elada koos, saada lapsi ning elada perekonnana.

13. Prognoosid ja ennustused

Referendumi ebaedu käivitas arutelu, kas Slovakkia on ikka niivõrd konservatiivne riik. Kuna nõutud 50% kvoorumist ei õnnestunud ületada (kohale tuli vaid 21,41% hääleõiguslikest valijatest), usub enamik inimesi, et ei ole. Tegemist oli Slovakkias korraldatud kaheksast referendumist tagantpoolt kolmanda tulemusega. Slovakkia president Andrej Kiska sõnas, et referendumid järel on kohalik ühiskond LGBT-vähemusele võlgu mõistvama suhtumise. Ta märkis ka, et kui peaminister ja valitsus usuvad, et seda võlga aitab kustutada presidendi kõne, on ta enam kui valmis ulatama oma abikäe (TASR 2015b). Peaminister Robert Fico mainis ka, et valitsuse üks ülesandeid on muuta elu praktilised küsimused samasoolistele paaride lihtsamaks. SAS-i liige Juraj Droba peab hetkel parlamenti kuuluvate parteidega läbirääkimisi tsiviilpartnerluse eelnõu toetamise osas (SITA 2015b). Eeltoodust nähtub, et Slovakkia võib oodata tsiviilpartnerlust käsitlevat arutelu. Kui rääkida seaduse vastuvõtmisest, näib see hetkel ebatõenäoline. Soolise võrdõiguslikkuse alase koolituse osas võib olla optimistlikum, sest Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut on riikliku projekti raames loonud e-õppe kursuse soolise võrdõiguslikkuse alustest. Abiks võib olla ka Euroopa Komisjoni jõuline püüe edendada soolist võrdõiguslikkust. Euroopa Komisjoni liige Kristalina Georgieva nimetas soolist võrdõiguslikkust ühena oma viieaastase mandaadi prioriteetidest (Euractiv 2015). Poliitiliste parteide programmid 2016. aasta valimistel saavad olema huvitavad. Praegu on kindel, et SAS toetab registreeritud partnerlust, et konservatiivsed parteid (KDH, OĽANO, SNS ja ĽSNS) on sellele

kindlasti vastu ning SMER-i tegevus ei ole veel kindel, kuid ilmselt väldivad nad tsiviilpartnerluse mainimist oma programmis.

Viited

- ĽSNS. (2012). Desatoro ĽSNS na odstránenie následkov zločinov spáchaných politikmi po novembri 1989 a nastolenie sociálnej spravodlivosti.
- ĽSNS. (2015, január 20). Marian Kotleba, volebný líder Ľudovej strany Naše Slovensko, vyzval na účasť na referende o ochrane rodiny. Kúlastatud 3. märts 2015, <http://www.naseslovensko.net/>
- ĽSNS. (2010). O ĽUDOVEJ STRANE NAŠE SLOVENSKO. Kúlastatud 13. märts 2015, http://www.naseslovensko.net/clanky/lSNS_profil.htm
- ASPEKT. (2015, február 5). SAV medzi rodovou rovnosťou a rodovou ideológiou? Kúlastatud 1. märts 2015, <http://www.aspekt.sk/content/aspektin/sav-medzi-rodovou-rovnostou-rodovouideologiou122>
- ASPEKT. (2014). Vláda schválila stratégiu a akčný plán rodovej rovnosti na roky 2014 - 2019. Kúlastatud 3 märts 2015, <http://www.aspekt.sk/content/aspektin/vlada-schvalila-strategiu-akcnyplan-rodovej-rovnosti-na-roky-2014-2019>
- AZR. (2013). O nás. Kúlastatud 3 21, 2015, from <http://www.alianciazarodinu.sk/o-nas/>
- Balážová, D. (2015, február 19). Návod ako chrániť ľudské práva, vláda už má. Kúlastatud 3 21, 2015, Spravy.pravda -webová lokalita: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/346004-aliancia-zarodinu-ziada-vladu-vypracovat-strategiu-o-rodine/>
- Constitution of the Slovak Republic, 460/1992 Zb., 161/2014 Z. z. (2014).
- Constitution of the Slovak Republic, 460/1992 Zb., 232/2012 Z. z. (2012).
- Euractiv. (2015, január 30). Komisia spúšťa ofenzívu za rodovú rovnosť. Kúlastatud 17. märts 2015, <http://www.euractiv.sk/rovnostsanci/clanok/komisia-spusta-ofenzivu-za-rodovu-rovnost-023353>

- gender.gov.sk. (2015). e-learningový kurz k základom rodovej rovnosti. Kúlastatut 1. märts 2015, http://www.gender.gov.sk/?page_id=340
- gender.gov.sk. (2015, január 30). Vedci odmietajú manipuláciu s verejnou mienkou v rodovej rovnosti. Kúlastatut 2. märts 2015, <http://www.gender.gov.sk/?p=3483>
- Goriščák, P. (2015, február 5). Podporme prirodzenosť, podporme referendum o rodine! Kúlastatut 3. märts 2015, <http://www.sns.sk/nazory/pavol-goriscak-podporme-prirodzenostpodporme-referendum-o-rodine/>
- Jurinová, E. (2014, jún 2014). Kludne diskutujte o ľudskoprávnej stratégii, ja už výsledok viem... Kúlastatut 27. veeb 2015, <http://obycajnιλudia.sk/blog-e-jurinova-kludne-diskutujte-oludskopravnej-strategii-ja-uz-vysledok-viem/>
- KBS. (2013, december 1). Pastiersky list Konferencie biskupov Slovenska na Prvú adventnú nedelu 2013. Kúlastatut 27. veebruar 2015, <http://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/pastierske-listy-konferencie-biskupov-slovenska/c/pastiersky-list-na-prvu-adventnu-nedelu-2013>
- KDH. (2012). Cesta pre Slovensko, volebný program KDH. Bratislava.
- KDH. (2015). PREDSEDNÍCTVO. Kúlastatut 3 23, 2015, <http://kdh.sk/ludia/predsednictvo/>
- KDH. (2015). ZÁKLADNÝ PROGRAM KDH: Cesta pre Slovensko. Nitra.
- LifeSiteNews. (2011, apríl 7). NOVÝ EURÓPSKY DOHOVOR DEFINUJE POHLAVIE AKO SOCIÁLNY KONŠTRUKT. Kúlastatut 3 25, 2015, <http://www.lifenews.sk/content/nov%C3%BD-eur%C3%B3psky-dohovor-definuje-pohlavie-ako-soci%C3%A1lno-konstrukt>
- Mizík, S., & Gemera, V. H. (2015, január 25). Rodina je základ spoločnosti! Kúlastatut 3. märts 2015, https://www.facebook.com/permalink.php?id=123461834402728&story_fbid=759700667445505

- OĽANO. (2015, február 2). Dvanásť z 13 poslancov OĽaNO pôjde na referendum. Külastatud 2. märts 2015, <http://obycajnilyudia.sk/dvanast-z-13-poslancov-olano-pojde-na-referendum/>
- OĽANO. (2014, 02 február). Hnutie OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti: Chceme, aby o zásadných otázkach rozhodovali priamo ľudia, nie politici. Külastatud 27. veebruar 2015, <http://obycajnilyudia.sk/hnutie-obycajnilyudia-a-nezavisle-osobnosti-chceme-aby-o-zasadnych-otazkach-rozhodovali-primo-ludianie-politici/>
- OĽANO. (2012). Volebný program hnutia OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti.
- OĽANO. (2011). ZABRÁŇME POLITIKOM ROZKRÁDAŤ SLOVENSKO. Külastatud 7. aprill 2015, <http://obycajnilyudia.sk/zabranmepolitikom-rozkradat-slovensko/>
- Pravda. (2015, január 15). Smer sa postavil k referendu vyhýbavo. Külastatud 3 20, 2015, <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/342414-smer-sa-postavil-k-referendu-vyhybavo/>
- SITA. (2015, február 2). Droba už rokuje o podpore pre registrované partnerstvá. Külastatud 28. märts 2015, <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/344297-droba-uz-rokuje-so-stranami-o-podpore-pre-registrovane-partnerstva/>
- SITA. (2015, február 18). KDH: Vláda nereflektuje hlasy účastníkov referenda. Külastatud 3. märts 2015, <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/345988-kdh-vlada-nereflektuje-hlasyucastnikov-referenda/>
- SITA. (2015, február 5). Premiér Fico sa vyjadril k referendu, čo odporúča Slovákom? Külastatud 23. märts 2015, <http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/919921-premierfico-sa-vyjadril-k-referendu-co-odporuca-slovakom/>
- SITA. (2015, február 21). Stratégiu k ľudským právam by Figel' zrušil alebo prepracoval. Külastatud 27. veebruar 2015, <http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/925156->

strategiu-kludskym-pravam-by-figel-zrusil-alebo-prepracoval/

- SITA. (2015, február 4). Všetci poslanci KDH pôjdu hlasovať a povedia 3x áno. Kúlastatut 1. märts 2015, <http://agentury.sme.sk/c/7626947/vsetci-poslanci-kdh-pojdu-hlasovat-a-povedia-3x-ano.html>
- SITA, Pravda. (2014, jún 4). Poslanci schválili zmeny v justícii a ochranu manželstva. Kúlastatut 1. märts 2015, <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/319863-poslanci-schvalili-zmeny-v-justicii-a-ochranu-manzelstva/>
- SNS. (2006-2015). Stručne o SNS. Kúlastatut 13. märts 2015, <http://www.sns.sk/o-nas-2/strucne-o-sns/>
- SNS. (2012). VERNOSŤ SLOVENSKU, Programové memorandum SNS. Žilina.
- TASR. (2015, február 8). Aliancia za rodinu: Referendum je úspech, stranu zakladať nechceme. Kúlastatut 24. märts 2015, <http://www.teraz.sk/slovensko/azr-referendum-strana-zalozeniereakcia/119171-clanok.html>
- TASR. (2015, február 9). Dlh voči homosexuálnej menšine sa po referende zväčšil. Kúlastatut 2. märts 2015, <http://www.teraz.skslovensko/a-kiska-dlh-voci-homosexualnej-mens/119481-clanok.html>
- TASR. (2015, február 18). Vláda dala zelenú celoštátnej stratégii ľudských práv. Kúlastatut 2. märts 2015, <http://www.teraz.sk/slovensko/dala-zelenu-celostatnej-strategii-ludske/121156-clanok.html>
- TASR/HSP. (2015, január 2). SNS podporuje referendum, partnerstvá homosexuálov smerujú k adopciám. Kúlastatut 2. märts 2015 <http://www.hlavnespravy.sk/danko-sns-podporuje-referendum-partnerstva-homosexualov-smeruju-k-adopciam/489569>

JÄRELSÕNA: KONSERVATIIVSETE JA PAREMÄÄRMUSLIKE PARTEIDE ANTI-GENDER-LIIKUMISE DISKURSU KUI VÄLJAKUTSE PROGRESSIIVSETELE POLIITIKATELE

Andrea Pető

„Gender-ideoloogia eirab olemasolevaid teaduslikke teadmisi.“ Jan Figeli, EL-i endise haridus- ja kultuurivoliniku üllatav väide (tsiteeritud teoses Kuhar 2014) viitab asjaolule, et „gender-ideoloogia“ debatt avab Euroopa poliitilisel, kultuurilisel ja sotsiaalsel maastikul uue peatüki, mis seab kahtluse alla eelnevad poliitilised lõhed. Kogumiku viis peatükki analüüsivad uut poliitilist nähtust – kümned tuhanded inimesed avaldavad tänavatel meelt ning koguvad rahvahääletuse tarbeks allkirju, omades seeläbi kontrolli oma riigi ühe kodanikerühma õiguste üle; samuti koostavad nad petitsioone, et muuta kõrghariduse õppekava (vt Pető-Vasali 2014). Kuigi demokraatlik poliitika on aina vähem ligitõmbav – üha vähem kodanikke käib valimistel hääletamas ja traditsioonilistel parteidel on raskusi noorte liikmete värbamisega –, lahendab uus liikumine näiliselt need osaluse kitsaskohad. Kas kõnealune nähtus on tõepoolest midagi uut või on progressiivne poliitika olnud lihtsalt ette valmistamata sellise arengu jaoks, mis aktsepteerib Fukuyama trööstivat nn „ajaloo lõpu“ teesi, mida ta tähistab sildiga „uus“, varjamaks selle puudulikkust?

1. Uus/vana liikumine: *gender* kui „sümboolne liim“

Poliitilised arengud, mida selle kogumiku prantsuse, saksa, ungari, poola ja slovaki autorid kirjeldavad, hoiatab ühtlasi meie endi seniste teadmiste piiratuse eest mõistmaks *anti-gender*-liikumist. Tegemist on uue retoorikaga identiteediloomes, mis asub väljaspool varasemat universaalset inimõiguste

raamistikku, kus mõistel „sugu“ oli olemas oma mugav koht. Esmapilgul on siin tegemist *anti-gender*-liikumistega, kuid nagu kogumikus toodud analüüsid tõestavad, pakuvad seda tüüpi argumentatsioonid, mis positsioneeruvad mõiste *gender* suhtes, laiemat alternatiivi erinevatele eluspektritele ja et *gender* on ainult n-ö sümboolne liim. Siin esitatakse progressiivsele poliitikale strateegiline küsimus – kuidas see uus poliitiline, valimisi puudutav, ühiskondlik ja kultuuriline suundumus mõjutab traditsioonilist konservatiivset poliitikat, mis on iseenesest Euroopa inimõiguste kokkuleppe tulemus. Konservatiivne poliitika erineb riigiti, nii olenevalt *anti-gender*-liikumise positsioneerimisest selles kogumikus käsitletud riikides kui ka riikide seisukohast liikumise suhtes. *Anti-gender*-liikumiste esindajad kasutavad *gender*-poliitika argumente ainult selleks, et varjata Euroopa poliitilise ja väärtustesüsteemi sügavamad ja põhjalikumad muutused. See on võimalik üksnes seetõttu, et sooline võrdõiguslikkus kas ei ole viinud oodatud muutusteni (nn uue Euroopa puhul) või on toonud kaasa liiga palju pealiskaudseid muutusi (nn vana Euroopa puhul). Juhtumiuuringud pärinevad kõik Euroopast, kuid *anti-gender*-liikumine on ülemaailmne nähtus. Üleskutse globaalsus on tingitud sellest, et eri riigid seavad oma „kultuurilise“ erisuse tõttu kahtluse alla universaalsete inimõiguste poliitikaraamistiku. On teada mitmeid juhtumeid, kus valitsused on oma toetuste väljatöötamisel propageerinud reproduktiivseid õigusi, nagu „*gender*-ideoloogia“ kehtestamine rahvuslikus kontekstis koloniaalvastase vabadusvõitluse raames. *Anti-gender*-liikumiste tohtu populaarsus ja ligitõmbavus hoiatavad meid, et juhul kui progressiivsed poliitikud tahavad mõista seda uut poliitilist trendi, siis on neil vaja uut raamistikku selle mõistmiseks. *Anti-gender*-liikumised ei taotle utoopilise iseloomuga soolist võrdõiguslikkust, milleni me peaksime lähitulevikus jõudma, vaid keskenduvad pigem *praeguse* poliitika ajutisusele. Ajutisus rõhutab, et need liikumised on rajatud progressiivse poliitika olulistele puudujääkidele ja lubadusele, et globaliseeruv maailm muutub kiirelt.

2.Reaktsioonid

Artiklite viidetega tutvumine veenab lugejat, et nähtus, niisamuti selle teaduslik ja poliitiline kajastamine kui ka vastumeetmed, on tekkinud alles hiljuti, mistõttu see kogumik ilmub absoluutselt õigel ajal. Kogumiku artiklid argumenteerivad veenvalt, et *anti-gender* liikumised on hegemoonilised gramscilikud võitlused võimu nimel, kuna need defineerivad uuesti inimõigusi ja progressiivse Euroopa võrdsuse traditsiooni. Iga artikli lõpuosas arutletakse võimalike meetmete üle, mida progressiivsed otsusetegijad kasutavad *anti-genderismi* vastu seismiseks. Oma artikli selles osas analüüsin mõningaid reaktsioone, muretsedes nende mõju pärast.

Esimesed neist on traditsioonilised nn „valgustatud“ positsioonilt lähtuvad ründavad reaktsioonid, mis seavad kahtluse alla teiste võime mõista, mis on „gender“, ja soolise võrdõiguslikkuse aktivistide algatatud harimiskampaaniad.

Teine reaktsioon on kaitsereaktsioon, mis kasutab soolise võrdõiguslikkuse poliitika keelt, et õõnestada juba kehtivat poliitilist korda. Korolczuk märkis, et need teadlased, kes kasutavad *anti-gender*-liikumise iseloomustamisel terminit „tagasilööök“ oletavad, et on olemas laiapõhjaline konsensus selle kohta, mida tähendab „gender“ ja mida sellega peaks saavutatama (Korolczuk 2014).

Kolmas reaktsioon, mis esineb paralleelselt hoiakutega, on ründava sisuga ajaveebid ja uue sotsiaalmeedia kasutamine selleks, et jälgida arenguid liikumiste sees. See sai alguse paralleelselt siseprobleemidega katoliku kirikus, keda peetakse peamiseks kampaania käivitajaks ja korraldajaks (Paternotte 2014).

3.Vastumeetmed

Nagu käesoleva artikli avalõik tõestas, on „sooideoloogia“ peamiseks lahinguväljaks osutunud teadus, ja nagu Roman Kuhar Sloveenia ja Horvaatia arengut võrreldes veenvalt väitis:

soovastane liikumine kasutab „sooideoloogia“ vastu pseudoteaduslikke (ent „teadusele“ apelleerivaid) „tõendeid“, mis tähendab seni tuntud teadusliku paradigma muutust. Kuhar defineeris seda strateegiat püüdena „sekulariseerida diskursust sakraliseerimaks ühiskonda“ (Kuhar 2014). Modernsuse pööre postmodernismi tõi kaasa poliitiliselt teadliku, kriitilise ja interdistsiplinaarse teadusliku uurimisviisi ning pretendeeris uute teadmiste konstrueerimisele selle kaudu, et seni tähelepanuta jäänud mõjureid hakati kriitilisest perspektiivist uurima – „gender“ osutus üheks neist kriitilistest perspektiividest. Selles kontekstis on teadusest saanud moraalne ja normatiivne kategooria, mis eeldab teadlaselt oma positsioneeringu avalikustamist ja selle tunnustamist. Niisugune lähenemine seab kahtluse alla subjekti-objekti binaarse jaotuse ja toob mängu uued sümbolid, müüdid ja definitsioonid. See seisukoht, millele Eric Hobsbawn viitas „minu tõde on sama hea kui sinu tõde“, annab märku universaalsusevastasest lähenemisest, mis viib uue teadusliku paradigmani, mida *anti-gender* jõud kohandavad praegu sobivaks. Sellest hoolimata osutuvad ainult poolenisti edukaks niisugused strateegiaid nagu *anti-gender* jõudude visualiseerimine, näpuga näitamine (*naming and shaming*) ning arutelu selle üle, mis on kellegi meelest teaduslik. See vaid süvendab lõhesid, ilma ohu tegelikku sügavust mõistmata, pakkumata mistahes uusi meetodeid või retoorikat, seda mitte ainult progressiivse poliitika saavutuste kaitseks, vaid ka edasiliikumiseks.

Esimene samm vastumeetmete kujundamisel on iseseisva strateegia loomine, mis ei tegeleks ainult rünnaku tõrjumisega. Tuleks tunnistada, et progressiivne poliitika on valgustatuse tulemus ja seetõttu on sel selge nägemus normatiivsusest, mis loob alati vähemusi, kategoriseerides nad privaatsfääri kuuluvateks ja omistades neile teisele positsiooni. Euroopa valgustatus tugineb normatiivsusele. Seetõttu on *anti-gender* kampaania lihtsalt vanade tööriistade kasutamine Euroopa kristlaste ühendamise ja tugevdamise katsel LGBTQ-rühmade vastu. Magdalena Środa, Poola feministlik filosoof on öelnud, et võitlus „gender-ideoloogia“ vastu on kiriku ja staadioni ühendus.

Ülaltoodud väide näitab, et *anti-gender-liikumine* on lihtsalt neoliberaalse valitsetavuse uuenenud vorm, mis tugineb tarbimisele ja tugevale kontrollile. Kuid see pole kõik. Tegemist on püüdega defineerida neoliberaalne esindusdemokraatia uuesti. See protsess tekitab uusi poliitilisi lõhesid ja progressiivsed poliitikad peaksid sellest protsessist aktiivselt osa võtma.

Praeguseks on selge, et *anti-gender-liikumine* on Euroopa poliitikas uus nähtus, mis nõuab uusi meetodeid ja mõtteraamistikke, et progressiivsed jõud võiksid sellele tähendusrikkalt vastata. Kui progressiivne poliitika unustab oma väärtused ja uuendusliku rohujuuretasandi päritolu, siis ei takista juba kasutusel olevad soolise võrdõiguslikkuse meetmed üksipäini seda uut *anti-gender* nähtust pikas perspektiivis võidutsemast. Kohaldada tuleks nendesamade ajalooliste poliitiliste tegijate julgust ja originaalsust, kes omal ajal seadsid kahtluse alla ühiskonnas ja poliitikas valitsevaid dogmasid. N-ö kainenud progressiivsele poliitikale tuleks uuesti püüda eluvaimu sisse puhuda (Petõ 2015, 139–145). Kogumiku artiklid tõestavad, et kõnealuste liikumiste kõige edukam koondav jõud on uus keel, mida nad kasutavad poliitilise värbamise eesmärgil. Kui kasutada mõistet „*gender*“ kui tehnilist kategooriat, siis võib see pikas perspektiivis osutada uuele poliitilisele muutusele vastu astumisel pigem iseennast hävitavaks, aga mitte kasutoovaks jooks. Tõeline ja uus proovikivi on see, et pärast 1945. a ei ole modernismivastased alternatiivid saanud demokraatlikel valimistel nii palju häält kui elluviidavad alternatiivid. Paremäärmusluse tõus on fakt ja nende valimisedus töötab *anti-genderism* sümboolse liimina. Loodan, et pärast selle kogumiku läbilugemist on selge, et progressiivsed jõud peaksid kiiresti hakkama tegelema alternatiivide väljatöötamisega.

Viited

- Korolczuk, Elżbieta (2014). „*The War on Gender*“ from a *Transnational Perspective – Lessons for a Feminist Strategising*. Heinrich-Böll-Stiftung.
http://pl.boell.org/sites/default/files/uploads/2014/10/war_on_gender_korolczuk.pdf
- Kuhar, Roman (2014). *Playing with science: Sexual citizenship and the Roman Catholic Church counter-narratives in Slovenia and Croatia*, Women’s Studies International Forum
<http://dx.doi.org/10.1016/j.wsif.2014.07.00>
- Paternotte, David (2014). *Christian Trouble: The Catholic Church and the Subversion of gender*.
<http://councilforeuropeanstudies.org/critcom/christian-trouble-the-catholic-church-and-the-subversion-of-gender/>
- Pető, Andrea (2015). *Gender equality as Re-enchantment: Political Mobilisation Times of „Neo-Patriarchal Neoliberalism“ and Possibilities of Bipartisan Dialogue*. *Woman Up! 2*. A transatlantic dialogue. *Foundation for European Progressive Studies*. 139–145.
<http://www.feps-europe.eu/en/publications/details/298>
- Pető, Andrea, Zoltán, Vasali (2014). *The ‘Laboratory’ Called Hungary: A Challenge for Understanding Protest Movements*.
<https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/andreapet%C5%91-zolt%C3%A1n-vasali/%E2%80%98laboratory%E2%80%99-called-hungary-challenge-for-understanding>

RIIKIDEVAHELISED ILMINGUD

Anti-gender-liikumise kontekstis leidub mitmeid riikidevahelisi n-õ rändavaid praktikaid, mis korduvad riigist riiki. Järgnevas nimekirjas on toodud mõned neist kokkupuutepunktidest.

1. Ühised käimalükkavad jõud, vastasseis EL-i arengule

Protestid seksuaalkasvatuse vastu koolides, aga ka riikidevaheliste organisatsioonide (EL, ÜRO, Maailma Terviseorganisatsioon jt) või riiklike õigusaktide, nagu nt Istanbuli konventsiooni (Poolas, Ungaris) mõju vastu.

Ungari Fideszi ja KNDP-i partei parlamendisaadikud löid ettekujutuse, et Lunaceki aruanne võib viia samasooliste abielude tunnustamiseni. Geiabielu kohta väideti kohati, et see on „Trooja hobune“, mille eesmärk on asendusemadus ja lesbipaaride kunstlik viljastamine (Ungari, Prantsusmaa).

2. Sotsiaalmeedia

Feminismivastane kampaania, mida toetavad Ungari Jobbiki noortekogu naisliikmete, Poola ühenduse Kobiety Dla Narodu ja Saksa AfD (Alternative für Deutschland) partei noortekogu jagatud sotsiaalmeediaplatformid, veebilehed ja -tööriistad. Nt jagasid nad feminismivastase sisuga graafikut ühenduse Christian Women Against Femen toetuseks.

3. Sarnane keel

Liialdav, hirmu külvav keel, mis võrdsustab sugude võrdsuse patoloogiate ja hälvetega ning mida kasutatakse *anti-gender* ja seksuaalhariduse vastastes kampaaniates üle kogu maailma (kõik riigid).

4. Liikumise samad retoorilised ja intellektuaalsed alused

Katoliku kiriku ühiskondlikud õpetused (nt Paavst Johannes Paulus II „Kiri naistele“) ja uuskonservatiivne diskursus teevad koostööd ning kirjutavad inimõiguste diskursust ümber, kasutades nt abordivastases liikumises kaitset vajavate nn „sündimata kodanike“ mõistet (Janine Holc 2004) (Poola).

Poola ja Slovakkia näitel olid *anti-gender* retoorika lähtekohaks kirik ja riikidevahelised katoliiklikud valitsusvälised organisatsioonid.

5. Isiklikud sidemed liikumiste vahel, vastastikune osalemine meeleavaldustel

Nii Slovakkias, Poolas kui ka Ungaris on avaldatud Saksa autori Gabriele Kuby raamatu „*Gender revolutsioon ja globaalne seksuaalrevolutsioon – vabaduse hävitamine vabaduse nimele*“ („Die globale sexuelle Revolution – Zerstörung der Freiheit im Namen der Freiheit“) tõlkeid. Kuby on pidanud ka loenguid riikliku laste seksuaalkasvatuse, homoseksuaalsuse ja pornograafia teemadel. Katoliiklikud konservatiivid tsiteerivad teda sageli ja kutsuvad Poolasse avalikke loenguid pidama. Kuby teoste väljavõtteid tõlgitakse ja tsiteeritakse kristlike fundamentalistide veebilehtedel nii Kesk- kui ka Ida-Euroopas, sh Balti riikides.

Prantsuse liikumise „*La Manif pour tous*“ president Ludovine De la Rochère pidas Hispaanias (novembris 2014), Slovakkias (veebruari 2015) ja Saksamaal (märtsis 2015) kõnesid, milles ta andis kuulajatele teada suundumustest Prantsusmaal. Ta innustas Slovakkia rahvahääletusest osavõtjaid: „*Minge ja andke 7. veebruari referendumil oma kolmekordne jah-sõna. Olge prantslastele eeskujuks.*“ (tkkbs.sk 2015).

Peale selle on liikumisel „*La Manif pour tous*“ sidemed Ameerika fundamentalistlike valitsusväliste organisatsioonidega, nagu Center for Bioethics and Culture Network (Prantsusmaa). Prantsuse valitsus panustas samuti liikumise „*La Manif pour tous Italia*“ arendamisse.

6. Samad visuaalsed sümbolid ja meeleavalduste kontseptsioonid

Nii tuumik perekonna roosad logod kui ka tunnuslaused ja kontseptsioonid, mis on tuttavad liikumisest „*La Manif pour tous*“ (s.t manifest kõigile – tuletatud seaduse nimest „Abielu kõigile“, mille Prantsuse valitsus võttis vaatamata suurele hulgale protestidele vastu 2013. a), taasilmuvad Saksa liikumises „Demo für Alle“, Slovakkia juhtumi puhul, aga ka Eestis 2014. a sügisel toimunud meeleavaldusel sooneutraalse kooselu vastu.

TSITAADID

„Sotsiaalne sugu – sõna, mille tähendust keegi meist vaevalt teab, kuigi gender mainstreaming strateegiast on saanud poliitika juhtmõte ja valdkondadevaheline ülesanne. Terminit kasutatakse mehe ja naise soorollide häägustamiseks. See eeldab, et mistahes seksuaalne orientatsioon on sobilik ja ühiskond peab seda aktsepteerima. Gender-ideoloogia on hiilinud EL-i avalikkuse selja taha alates riigiasutustest, ülikoolidest ja haridusasutustest kuni koolide ja lasteaedadeni välja. See hävitab meie ühiskonna alusväärtused. Selle arengu juured on kinni relativismi diktatuuris.“ (Besorgte Eltern, 2015).

„Gender-teooria on šokeeriv.“ (Jean-François Copé, UMP-i endine president).

„On alanud eitamine, surmakultuuri võidukäik, vastuseis asjaolule, et me oleme loodud.“ (Ilona Ékes, Fideszi partei endine seadusandja).

„Toetagem loomulikkust, toetagem rahvahääletust perekonna teemal. Annan oma kolmekordse jah-sõna, kuna olen ise lapsevanem ja näen, kuidas mehe ja naise gender aitavad mu poja kasvatamisele võrdselt kaasa. Mina ei suuda talle pakkuda seda, mida pakub ema, ja vastupidi. Kas tahame või ei, aga loodus on asjad niimoodi seadnud ja seepärast on see loomulik. Ma arvan, et on aeg seista loomulike väärtuste eest, neid kaitsta ja jääda oma arvamuse juurde tänapäeval levinud liialduste suhtes. Nii nagu me püüame ühiskonda kaitsta pedofiilide eest, tuleks seda kaitsta ka teiste ebaloomulike mõjude eest. Demokraatia ei ole anarhia, teatud reegleid tuleb siiski järgida.“ (Pavol Gorisak, SNS-i liige)

„LGBTI teemadele pühendatakse liiga palju ning (inimõiguste strateegia mõttes) rahva enamust huvitavatele teemadele liiga vähe ruumi ja tähelepanu. See on fakt, et igaüks võib hõlpsalt leida teavet homoseksuaalide õiguste tagamise vajaduse kohta, aga raske on leida midagi kõne-, mõtte-, väljendus-, usuvabaduse, elu kaitsmise või eelmainitud ohvrite kohta. Ootaksin tasakaalustatumat lähenemist kõigile inimrühmadele, ilma ebaadekvaatse gender-põhimõtete rõhutamiseta, eriti valdkondades, kus see ei tundu mitte lihtsalt ebaloogiline, vaid ka kunstlikult tekitatud.“ (Erika Jurinová, Slovakkia parlamendi aseesinaine).

„Ideoloogiate ja äärmuslikult liberaalsete vaadete vahelise lahingu negatiivne tagajärg on „gender-ideoloogia eesliin.“ (Dániel Z. Kárpáti, Jobbiki parlamendisaadik).

„Gender-ideoloogia tekitab õigustatud ärevust, sest see erineb loomupäraselt seatust (...) See on tunginud lasteaeadesse ja koolidesse eesmärgiga hävitada lapses juba varasest east alates piinlikkustunne ja õpetada talle erinevaid võimalusi, kuidas jõuda kehaliste naudinguteni selle asemel, et pidada kinni moraalist ja eetikast, ning isegi võimalusi sooga manipuleerida kuni selleni välja, et soo valik on vaba ja seda võib teha korduvalt.“ (peapiiskop Józef Michalik).

„Perekond on ühiskonna alus! Meie Euroopa tsivilisatsioon, meie elu, meie kultuuriväärtused tuginevad põhimõtetele ja traditsioonidele, mis said alguse tuhandeid aastaid tagasi. Uue maailmakorra esindajad ja Bilderberg hävitavad süstemaatiliselt oma kriminaalse tegevusega ülaltoodud väärtusi. Nad tahavad hävitada meie ühiskonna olemusliku tunnuse! Nad tahavad hävitada perekonnainstitutsiooni! Nad tahavad kummutada fakti, et perekond koosneb mehest, naisest ja nende lastest.

Rahvahääletusel osalemine paistab olevat viimane võimalus meie ühiskond nende ebaloomulike väärtuste pealetungi käest päästa. Vennad, peatagem nad!“ (Stanislav Mizik, LSNS-i liige, koos „Voice of Gemer Calls“ toimetusega).

„Täpselt nagu Moskva tahtis aastaid tagasi tääkide ja tankide abil jõuga kommunismi rajada, tahavad Brüssel, New York ja Strasbourg suruda praegu jõuga peale gender-ideoloogiat, seda nii õigusliku kui ka meediavägivalla abiga.“ (Poola pastor Fr. Dariusz Oko).

„Gender-teooriat ei ole teaduslikult tõestatud, kuigi selle esindajad püüavad nii väita. See vastab ideoloogia määratlemise kõigile kriteeriumitele. See teeb homoseksualismile ja äärmuslikule feminismile lobitööd ning seda kasutatakse teoreetilise alusena võitluses väidetava ebasoodsa olukorra vastu, millel pole meie igapäevases elus enam mingit tähtsust. Niisuguse lobitööga tahetakse varjata oma tegelikke huvisid ja suurendada oma mõju ühiskonnas.“ (AfD Osnabrück 2015).

„Gender on reegel, mille puhul igaüks otsustab ise, kas ta soovib olla naine või mees. See võib viia isegi liikidevaheliste suheteeni, nagu suhe inimese ja ahvi vahel.“ (Krystyna Pawłowicz).

„Debatt seksuaalsete erisuste üle põhjustab kannatusi ja ebavõrdsust.“ (Valérie Rosso, UMP-i ametnik).

„Gender-ideoloogia (...) on saanud Brüsselist ebainimlikku toetust. Tillukesed, aga valjuhäälsed lobigrupid tahavad seda minu meelest hälbelist maailmavaadet jõuga peale suruda.“ (Zsolt Semjén, asepeaminister ja KDNP-i esimees).

„Eraldised gender mainstreamingu strateegiaks kuluvad peamiselt nende investeeringute peale, mis selle ideoloogiaga sobivad. Ainult need saavad toetust (...), keda moraalne gender-kohus aktsepteerib. Seepärast on neid, kes teisiti mõtlevad, lihtne välja valida ilma tegeliku vastandamiseta. Erinevaid vaateid peetakse heal juhul vanamoelisteks, halvemal juhul ohuks rahule ühiskonnas.“ (Ferenc Tomka, teoloog).

„Hullust varjatakse sageli võrdsuse sildi taha ja see viib niisuguste sünnitisteni nagu kohustuslikud kvoodid naistele ettevõtetes ja juhtivatel kohtadel. Gender-ideoloogia soovinimekirjas on ka eeldatav õigus abordile, meestevastase vulgaarfeminismi ja kolmanda soo (!) juurutamine ühiskonna peavoolus.“ (Udo Voigts).

„Najat Belkacem on äärmuslik pro-gender.“ (Laurent Wauquiez, UMP-i ametnik).

INDEKS

B

Frigide Barjot (Virginie Tellenne)

Prantsusmaa

Endine satiirigrupi liige ja laulja ning Prantsuse gaullistliku partei endine liige, kellest sai liikumise „La Manif pour tous“ esimene juht.

C

Anton Chromík

Slovakkia

Üks ühenduse „Liit Perede eest“ kõneisikutest – tegemist on liikumisega, mis otsustas korraldada Slovakkias perekonna kaitseks rahvahääletuse. 5. aprillil 2014 hakkas liikumine koguma vajalikke allkirju. President Andrej Kiska hankis 28. augustil 2014 perekonnateemalist rahvahääletust nõudvale petitsioonile enam kui 408 000 allkirja. Chromík on jurist ja pakub õigusteenuseid töötajate õiguste esindamise ning tsiviil- ja äriõiguse vallas. Ta oli ka inimõiguste strateegia ja soolise võrdõiguslikkuse strateegia vastu ning toetas perekonnateemalist rahvahääletust.

Jean-François Copé

Prantsusmaa

UMP-i esimees (2012–2014) Prantsusmaal, endine RPR-i (post-gaullistlik partei) liige, kes tagandati ametist 2014. a seoses ühe skandaaliga. 2015. a veebruaris juhtis ta kampaaniat teatud noorteraamatute, eriti „Tous à poil“ vastu.

D

Madeleine Bazin de Jessey

Prantsusmaa

Liikumise „La Manif pour tous“ juht Prantsusmaal; liikumise „Sens Commun“, UMP-i poliitilisele võitlusele pühendunud konservatiivse kohaliku parteirakukese asutaja.

Ludovine de la Rochère

Prantsusmaa

Liikumise „La Manif pour tous“ praegune juht Prantsusmaal: on osalenud ka teiste Euroopa riikide *anti-gender* liikumiste meelevaldustel, nt Hispaanias, Slovakkias ja Saksamaal.

Dóra Dúró and Előd Novák

Ungari

Ungari Jobbiki parlamendisaadikutest paar. Dúró on Jobbiki haridus- ja kultuurikomitee juht, Novák on asepresident ja sotsiaalse heaolu komitee esimees. Nemad on Jobbikus peamised vastutajad naiste-, perekonna- ja demograafiateemaliste poliitikate eest.

E

Ilona Ékes

Ungari

Fideszi endine parlamendisaadik ja inimõiguste, vähemuste, kodaniku- ja usuasjade komitee (Committee on Human Rights, Minority, Civic and Religious Affairs) liige, kes on tuntust kogunud, võttes korduvalt sõna soolisusega seotud teemadel, nagu abort, prostitutsioon, koduvägivald, homoseksuaalsus, ning on esinenud avalike väljaütlemistega nn „*gender*-ideoloogia“ vastu.

F

Ján Figel

Slovakkia

Slovakkia Parlamendi aseesimees, KDH-partei esimees. Ta oli tugevalt inimõiguste strateegia ja soolise võrdõiguslikkuse strateegia vastu ning toetas perekonnateemalist rahvahääletust. Ta väidab, et inimõiguste strateegia on saanud inspiratsiooni „*gender*-ideoloogiast“.

G

Jarosław Gowin

Poola

Poola kristlik-konservatiivne poliitik ja justiitsminister aastail 2011–2013. 2012. a aprillis oli vastu Istanbuli konventsiooni ratifitseerimisele, nimetades seda „feministliku ideoloogia sünnitiseks“.

H

Rózsa Hoffman

Ungari

Ungari endine riigisekretär hariduse alal, kes viitas nn „gender-ideoloogiale“ seoses määrusega lasteaeades pakutava soolise võrdõiguslikkuse alase hariduse kohta.

J

Jobbiku noortetiib

Ungari

Üks võtmeisikuid Ungari *anti-gender*-liikumises, millel on sidemed Poola „gender-ideoloogia“-vastase liikumisega.

Erika Jurinova

Slovakkia

Slovakkia Parlamendi aseesimees, OLANO liige. Ta oli ka inimõiguste strateegia ja soolise võrdõiguslikkuse strateegia vastu ning toetas perekonnateemalist rahvahääletust.

K

Birgit Kelle

Saksamaa

CDU partei liige ja ühenduse „Frau 2000plus“ esiisik. On muu hulgas avaldanud kirjutisi uues parempoolses nädalalehes „Junge Freiheit“ (Saksamaa) ja kirjastuses „Kopp“, mida seostatakse avalikkuses vandenõuteooriatega, aga ka Saksa ajakirjades „Focus“ ja „Die Welt“.

Esineb jutusaadetes ja on jõudnud oma feminismi- ja *gender*-kriitikaga laia publikuni. Andis hiljuti kirjastuses Adeo välja raamatu „Gender Gaga“.

Beata Kempa

Poola

Solidarna Polska parlamendisaadik, parlamendikomisjoni „Stop ideologii gender“ esiisik, kirjutas Meryl Streepile kuulsa kirja „*gender*-ohtudest“ („threats of gender“).

Kuruc.info

Ungari

Ungari peamine paremäärmuslik uudisteleht, kus avaldatakse palju nn „*gender*-ideoloogia“ kohta.

L

Miroslav Lajčák

Slovakkia

Slovakkia välisminister, Slovakkia inimõiguste, rahvusvähemuste ja soolise võrdõiguslikkuse nõukogu (Council of Human Rights, National Minorities and Gender Equality of Slovakia) esiisik. Koordineeris inimõiguste strateegia väljatöötamist.

M

Igor Matovič

Slovakkia

OLANO kaasasutaja ja esimees, Slovakkia parlamendisaadik. Ta oli ka inimõiguste strateegia ja soolise võrdõiguslikkuse strateegia vastu ning toetas perekonnateemalist rahvahääletust. Osalet rahvahääletusel, öeldes: „Lastel peavad olema isa ja ema.“ (Matovič 2015).

O

Fr. Dariusz Oko, Ph.D

Poola

Poola pastor, Krakowi teoloogiaakadeemia (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie) dotsent, mediafiguur ja tugev nn „gender-ideoloogia“-vastane, tuntud selle poolest, et illustreerib oma vaateid häirivate graafikute ja statistikaga.

P

Krystyna Pawłowicz

Poola

Poola Prawo i Sprawiedliwości parlamendisaadik; tuntud oma solvavate väljaütlemiste poolest „gender“ mõiste ja geiabelude teemal, on mitmel korral saanud noomituse seimi eetikakomitee käest.

S

Zsolt Semjén

Ungari

Ungari asepeaminister alates 2010. a., kristlik-demokraatliku partei (KDNP) juht. On esinenud mitmeid kordi tugevalt *anti-gender* avaldustega.

T

Ferenc Tomka

Ungari

Ungari teoloog, manifesti „Seksuaalrevolutsioonist *gender*-revolutsioonini“ („From the Sexual Revolution to the Gender Revolution“) autor.

V

Hedwig Freifrau von Beverfoerde

Saksamaa

Algatuse „Familien Schutz“ kõneisik, lõi algatuse koos kampaaniavõrgustikuga „Zivile Koalition“. Kõneisik ka Saksa algatuses „Üks meie seast“, mis esitleb end kui Euroopa kodanikualgatust nn „elu kaitseks“ abortide takistamise kaudu Euroopas. Võitleb kohustusliku lastehoiu vastu ja lasteaegade töötundide suurendamise eest.

Beatrix von Storch

Saksamaa

Oli seotud Saksamaa AfD (Alternative für Deutschland) partei asutamisega. Alates 2014. a juulist Euroopa Parlamendi saadik, võitleb „gender maisntraming“ strateegia vastu, nt nn „Tarabella aruande“ vastu, mis käsitleb ligipääsu abordile kui inimõigust ning üht osa seksuaal- ja reproduktiivtervisest ja -õigustest. Peab Saksamaal loenguid kodanikuõiguste, gender mainstreaming strateegiast, poliitilisest korrektsusest.

W

Laurent Wauquiez

Prantsusmaa

Sarkozy valitsuse endine kõrgharidusminister Prantsusmaal, ka üks konservatiivsesse liikumisse kaasatuimaid poliitikuid. Ta on konservatiivse tegevuskava poolt, seab end ühte ritta konservatiivsete aktivistidega UMP-is ja toetab Sarkozy 2017. a kampaaniat.

Z

Eric Zemmour

Prantsusmaa

Prantsuse konservatiivne kolumnist. Prantsuse bestselleri „Prantsusmaa enesetapp“ („Le Suicide français“) autor. Üks esimesi nn „gender-teooria“ kriitikuid televisioonis, oma telesaates.

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

Konservatiivsete ja paremäärmuslike parteide seisukohad ja roll Euroopa *anti-gender*-liikumistes

Trükis seab eesmärgiks kriitiliselt analüüsida *anti-gender*-liikumiste ilminguid Euroopa paremäärmuslike ja konservatiivsete parteide programmides ning nende parteide rolli vastavate diskursuste kujundamisel. Vaatluse all on viis juhtumit – Prantsusmaa, Saksamaa, Ungari, Poola ja Slovakkia. Antakse kronoloogiline ülevaade ja tutvustatakse riikidevahelisi puutepunkte.

Autorid väidavad, et mõiste „*gender*“ n-ö „liimib kokku“ konservatiivide ja paremäärmuslaste tegevuskavad. Siiski peituvad *anti-gender*-liikumise juured sügaval neoliberalismi kriisis. Progressiivsetele poliitikutele antakse soovitusi, kuidas seista fundamentalistliku poliitilise aktiivsuse vastu.

Kirjastajad:

- FEPS – Foundation for European Progressive Studies
- Friedrich-Ebert-Stiftung

Toimetajad:

Eszter Kováts, Maari Põim

Budapest, mai 2015

ISBN: 978-2-930769-18-9

Raamat on avaldatud Euroopa Parlamendi rahalisel toetusel.